

Bibliotheekblad

Poëzie en de bibliotheek

WBAD bestaat honderd jaar

Vergroot je bereik met CRM

Tineke van Ham verlaat Rijnbrink

Nummer 9/10 | Jaargang 25
november/december 2021

**Beste Bibliotheek van Nederland 2021:
HuB.Bibliotheek Kerkrade**

**Beste Bibliotheekspecialist 2021:
Jantien Borsboom**

Bibliotheekonline

Veel bibliotheken in Nederland maken al gebruik van het speciaal door Graficom ontwikkelde cloud platform voor bibliotheken:
"Bibliotheekonline"

Wilt u ook **geen omkijken meer** hebben naar uw IT-omgeving voor wat betreft kantoor en publiek? Wilt u zeker weten dat uw **security** op orde is?

Wilt u dat al uw medewerkers inclusief vrijwilligers op alle openingstijden van uw bibliotheek kunnen **bellen naar de servicedesk**?

Wilt u ook ervaren wat de voordelen en mogelijke **kostenbesparingen** voor uw organisatie zijn?

Neem dan contact met ons op voor een **vrijblijvende kennismaking** om te kijken wat we voor u kunnen betekenen via het telefoonnummer: **088 472 34 26** of per e-mail via **info@graficom.com**

Graficom Group

Graficom Solutions BV

info@graficom.com

www.graficom.com

Bij het ING-servicepunt regel je je bankzaken in de buurt

Als je erop let, kom je ze vaak tegen, in winkels in dorpen of steden: de ING-servicepunten. Zo blijft ING in de buurt. Met kantoren, maar vooral met de ING-servicepunten.

ING-servicepunten

Servicepunten zijn kleine 'bankkantoren' in boekwinkels zoals Primera, The Read Shop en Bruna. Maar bijvoorbeeld ook in drogisterijen en bij het intermediair. En hier blijft het niet bij. ING plaatst nu ook servicepunten in bibliotheken. De eerste vier zijn al open in Harlingen, Dokkum, Drachten en

Hidde Coebergh is bij ING verantwoordelijk voor de kantoren en de ING-servicepunten:
"Voor een grote groep klanten is en

op Schiermonnikoog. Je herkent de ING-servicepunten aan het bord aan de gevel.

Op een ING-servicepunt kan heel veel

ING-klanten kunnen er bijvoorbeeld een nieuwe pincode aanvragen of hun persoonsgegevens wijzigen. Ook een Betaalpas activeren is geen probleem. Geld opnemen kan er vaak ook. Als medewerker van het ING-servicepunt ben je speciaal opgeleid om klanten te helpen met hun online bankzaken. Je kunt vragen van ING-klanten beantwoorden en zoekt

blijft persoonlijk contact essentieel en onmisbaar. En dat bieden wij met ons landelijk dekkend netwerk van kantoren en ING-servicepunten."

waar nodig naar de juiste oplossing voor de klant. Voor meer advies over bankzaken regel je makkelijk online een afspraak voor de klant op een ING-kantoor.

Digitaal aan de slag

Klanten kunnen zelfstandig online hun bankzaken regelen bij het ING-servicepunt in de bibliotheek. Komen ze er even niet uit, of zijn ze nog niet begonnen met internetbankieren maar er wel nieuwsgierig naar? Geen probleem, jij kunt ze verder helpen of uitleggen hoe zij kunnen beginnen met online bankieren.

Bibliotheekblad is hét vakblad voor de bibliotheeksector en verschijnt tien keer per jaar, waaronder een dubbelnummer. Kijk ook op onze website: www.bibliotheekblad.nl en op onze sociale media-accounts op Twitter, Facebook en LinkedIn.

Uitgeverij

Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 12
2272 TR Voorburg

Hoofd- eind- en webredactie

Menno Goosen
menno.goosen@bibliotheekblad.nl
+31 (0)6 2222 90 67

E-mailadres redactie

redactie@bibliotheekblad.nl

Website en sociale media

Op bibliotheekblad.nl vindt u het actueelste bibliotheeknieuws. Via de site kunt u zich gratis abonneren op onze wekelijkse nieuwsbrief. Ook zijn wij actief op sociale media:

- facebook.com/bibliotheekblad
- twitter.com/bibliotheekblad
- linkedin.com/company/bibliotheekblad

Tekstcorrectie

Marijn Mostart

Medewerkers

Jan van Bergen en Henegouwen, Rob Bruijnzeels, Annemiek van de Burgt, Maarten Dessing, Elseltien Dijkstra, Dionne Dinkhuijsen, Anne van den Dool, Marianne Hermans, Wendy de Graaff, Roxanne Heemsker, Wim Keizer, Imke de Korte, Cindy Lammers, Marjolein Lolkema, Ingrid Lutke Schipholt, Anneke de Maat, Tamar van Moolenbroek, Eric van Nieuwland, Marjolein Oomes, Linda van Pelt, Els Rademaker-Vos, Evi Savelkous, Gerrit Serné, Joyce Sternheim, Stan Verhaag, Eimer Wieldraaijer, Ivonne Zijp.

Ontwerp basisvormgeving

SNEP grafische dienstverlening

Lay-out

Thomson Digital

Opmaakbegeleiding

Hans Jansens (Impaginator.nl)

Druk

Damen Drukkers

Redactieadviesraad

Erik Boekesteijn, Jan Gommer, Wendy de Graaff, Wim Keizer, Gerard Meijer, Wanda Moelands

Abonnementen Nederland

Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest. Tel. +31 (0)251-25 79 24. Site: www.bladenbox.nl voor abonneren of www.aboland.nl voor adreswijzigingen en opzeggingen. Abonnementenland is ook bereikbaar via Twitter: @Aboland_klanten. Beëindigen abonnement: opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementen België

Abonnementenland, Ambachtenlaan 21 Unit 2A, 3001 Heverlee. Tel. +32 (0)28 08 55 23. Site: www.bladenbox.be voor abonneren of www.aboland.be voor adreswijzigingen en opzeggingen. Beëindigen abonnement: Opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementprijs

Per 1 januari 2022 kost een abonnement in Nederland € 219,95, elk vervolgabonnement op hetzelfde adres € 209,95, los nummer € 30. Abonnementprijs België: € 238,95. Overige landen € 272,95. Alle bedragen inclusief btw en verzendkosten.

Thuisabonnement met korting

Het is mogelijk om voor medewerkers van bibliotheken in Nederland een kortingsabonnement op hun huisadres te ontvangen voor € 114,95. Aan deze abonnementsvorm zijn voorwaarden verbonden:

- U bent aantoonbaar werkzaam bij een bibliotheek.
- De bibliotheek waar u werkt heeft minimaal 1 regulier abonnement op Bibliotheekblad.
- De factuur voor het privé-abonnement wordt betaald door uw werkgever. De factuur wordt dan ook naar het kantooradres van uw bibliotheek gestuurd. Het blad ontvangt u op uw thuisadres.
- Uw bibliotheek zegt geen lopende abonnementen op om deze service mogelijk te maken.

Adverteren

Op www.bibliotheekblad.nl vindt u onze tariefkaart. Meer informatie kan gegeven worden door accountmanager Rajin Roopram, telefoon: +31 (0)6-1520 17 24, e-mail: rajin.roopram@kbenp.nl.

Overname van tekst

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij IP gebruikt of veeleevoudigd worden. Voor kopiëren is reproductie verschuldigd aan de uitgever.

ISSN

1573-9597

6

Beste Bibliotheek en Beste Specialist 2021

HuB.Bibliotheek Kerkrade werd dit jaar gekozen tot de Beste Bibliotheek van Nederland. En Jantien Borsboom werd de Beste Specialist. In dit uitgebreide katern dat loopt tot pagina 24 leest u alles over de winnaars en de andere genomineerden.

26

Collega

Sinds ruim vier jaar zet Anton Furnée zich in voor het organiseren van een range aan activiteiten in de vier locaties van de Bibliotheek Amstelland.

28

Het belang van digitaal burgerschap

De coronacrisis maakt pijnlijk duidelijk wie in de samenleving digitaal buiten de boot vallen, zien Peter van Eijk, Peter Kok en Ronald Huizer.

32

Chris Wiersma reageert op de Domeinbeschrijvingen

Bibliotheekblad besteedde in nummer 3-2021 aandacht aan de 'Domeinbeschrijvingen voor het opleiden van bibliotheekprofessionals'. Chris Wiersma geeft hierover zijn opinie.

36

De komende man en de vertrekkende vrouw bij Rijnbrink

Op 30 september nam Tineke van Ham na elf jaar afscheid als algemeen bestuurder bij Rijnbrink. Haar opvolger, Bernard Fransen, nam naadloos haar taken over.

40

Topstukken uit de KB

Koken op open vuur, gerechten bereiden met kokend water of recepten maken met wijn, in dit kinderkookboek uit 1870 mocht het allemaal.

44

Barbara Lison, president-elect IFLA

De komende twee jaar staat Barbara Lison aan het hoofd van de governing board van de International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).

48

Boek over de toekomstige architectuur van openbare bibliotheken

Dit najaar verschijnt het Engelstalige boek 'Imagination and Participation', waarin auteurs Rob Bruijnzeels en Joyce Sternheim hun visie geven op de architectuur van toekomstige openbare bibliotheken.

54

Bibliotheekaanbod basisvaardigheden in coronatijd

Ondanks de beperkingen die bibliotheken in 2020 ondervonden vanwege de coronamaatregelen, is het aanbod van de bibliotheken rondom basisvaardigheden in grote lijnen constant gebleven.

56

Van Airport Library tot wetenschappelijke bibliotheek

Naast 'gewone' openbare bibliotheken zijn er in Nederland nog tal van andere bibliotheken. Een overzicht.

60

Poëzie en de bibliotheek

Bibliotheken organiseren steeds meer poëzieactiviteiten, maar er is nog veel meer mogelijk, betogen Wouter van Heiningen (Bibliotheek de Plataan) en Alek Dabrowski (Probiblio).

64

Biebactiviteit

Afgelopen voorjaar richtte de Bibliotheek Gelderland Zuid al de vijftigste Bibliotheek op school in voor het basisonderwijs. Maar een echte primeur voor deze bibliotheek werd de samenwerking met het ROC Nijmegen op het gebied van leesonderwijs.

68

VVBAD bestaat honderd jaar

Bibliotheekblad sprak met oud-(bestuurs)leden en met de huidige VVBAD-coördinator Jessica Jacobs over de weg die de Vlaamse bibliotheken de afgelopen honderd jaar hebben afgelegd.

74

Vergroot je publieksbereik met CRM

Hoe breder de maatschappelijke functie van de bibliotheek wordt, des te meer verschillende doelgroepen je potentieel kunt bereiken.

78

Management

Sabine Tielenius Kruythoff mag dan pas net directeur zijn van de Bibliotheek Salland, ze deed al in verrassende sectoren ervaringen op die haar helpen om zich thuis te voelen in haar functie.

En verder in dit nummer

4 Redactioneel

4 Colofon

25 Collectietips

53 Column Jong Bibliotheek Netwerk

77 Wat leest de bibliotheekbezoeker?

Beste lezer,

Voor u ligt het extra dikke november-/decembernummer van Bibliotheekblad met uiteraard zeer veel aandacht voor de *Beste Bibliotheek* en de *Beste Bibliotheekspecialist 2021*. Ongetwijfeld heeft u al gehoord wie dit jaar de winnaars zijn: HuB.Bibliotheek Kerkrade en Jantien Borsboom vielen in de prijzen. Dit jaar stemde het publiek voor de *Beste Bibliotheek* precies hetzelfde als de vakjury. HuB.Bibliotheek Kerkrade was de favoriet. Uit het juryrapport: *'Voor een werkgebied als Kerkrade, met een hoog percentage laaggeletterden en veel wegtrekkende jongeren, is een grote bibliotheek als deze een zegen. Vier jaar na de openstelling staat er een prachtig gebouw. Daarnaast zijn in die periode ook grote verbeteringen in de organisatie doorgevoerd. De bibliotheek biedt een veelheid aan hulp op allerlei terreinen, zeker voor de doelgroepen die het het hardst nodig hebben. Ook gaat de bibliotheek steeds meer samenwerkingen aan met partners in de omgeving.*

In ieder geval delen alle genomineerden met elkaar dat het alle zeer inspirerende bibliotheken zijn die het bezoeken meer dan waard zijn. Een centrale plek bij uitstek waar mensen heen gaan om informatie te vergaren of zich te vermaken. Het belang en de levensvatbaarheid van openbare bibliotheken zijn daarmee wederom bewezen.

Dit jaar verschilde de vakjury wat betreft de *Beste Bibliotheekspecialist* wel van mening met de publieksjury. Hoewel de publieksjury massaal stemde op Anneke Tiddens, lees- en mediaconsulent bij Biblionet Groningen, gaven de jurystemmen, die twee keer tellen, uiteindelijk de doorslag. Daarmee werd de winnaar Jantien Borsboom, projectleider KennisCloud en programmamaker bij het Digilab & de Lochal van Bibliotheek Midden-Brabant. Zij wordt geroemd om haar innovativiteit op het gebied van nieuwe media, waarin zij een sterke strategische visie laat zien.

Ook de werkzaamheden van Anneke Tiddens worden geprezen: met haar netwerkqualiteiten betekent zij zeer veel voor het netwerk en zij is al ruim 37 jaar met veel bevlogenheid werkzaam voor de bibliotheeksector. De derde kandidaat, communicatiespecialist Milet Verberne, ontving veel lof voor het vriendschapsabonnement van de Hoornse bibliotheek, waarmee ze minderbedeelden toegang geeft tot het aanbod van de vestiging. En dat is ook een fantastische prestatie.

Menno Goosen
Hoofdredacteur Bibliotheekblad
menno.goosen@bibliotheekblad.nl

Op de bovenste rij: Hester van Beek (Bibliotheek Alphen), Anneke Tiddens (Biblionet Groningen), Milet Verberne (Bibliotheek Hoorn), Anneke Schellens (Bibliotheek Budel), Geja Olijnsma (Bibliotheek Venlo). Onderste rij: Nina Nannini (NBD Biblion), Petra Togni (CulturA & ZO Nootdorp), Ilse Verburgh (Bibliotheek Kerkrade) en Jantien Borsboom (Bibliotheek Midden-Brabant).

HuB.Bibliotheek Kerkrade en Jantien Borsboom winnen editie 2021

Het was zowel voor het publiek als voor de jury wederom lastig om uit de vijf genomineerden voor de Beste Bibliotheek van Nederland een keuze te maken. Uiteindelijk kwam de bibliotheek van Kerkrade als beste uit de bus. Het prachtig vormgegeven gebouw met een veelheid aan activiteiten heeft alles in zich om een spilfunctie voor de inwoners te vervullen.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL, NAMENS DE JURYLEDEN • FOTO'S: ANNEMIEKE BORRIAS/EYESMILE FOTOGRAFIE

De genomineerden waren dit jaar de bibliotheken in Alphen aan den Rijn, Budel, Kerkrade, Nootdorp en Venlo. De vakjury werd gevormd door Peter Kok (directeur-bestuurder van de Bibliotheek Midden-Brabant), Hans van Velzen (voormalig directeur van de Openbare Bibliotheek Amsterdam en auditor bij de Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal), Jolanda Robben (adviseur bij Biblionet Groningen), Chris Wiersma (voormalig directeur van de Bibliotheek Groningen, BiSC Utrecht en De Nieuwe Bibliotheek in Almere), Jeanine Deckers (directeur-bestuurder van Bibliotheek Bibliorura) en Menno Goosen (hoofdredacteur van Bibliotheekblad).

Brede bibliotheek

De juryleden hebben ook dit jaar weer alle genomineerde bibliotheken bezocht. Zij waren onder de indruk van de prachtige, veelal nieuwe gebouwen waarin deze organisaties zijn gehuisvest. Allemaal vervullen ze een brede functie in hun werkgebied die aansluit bij de maatschappelijke bibliotheek van vandaag de dag. Dat doen ze met ruime openingstijden en een breed activiteitenprogramma, dat steeds in samenwerking met lokale partners wordt geëxploiteerd. In veel van deze bibliotheken heeft de collectie daar niet onder geleden. In de genomineerde vestigingen zijn alle faciliteiten aanwezig om ook in de nabije toekomst een spilfunctie in hun werkgebied te vervullen. Daarmee hebben ze alle vijf een

voorbeeldfunctie voor de rest van het Nederlandse bibliotheekveld.

Bibliotheek Alphen Centrum

De Alphenese bibliotheek is splinternieuw: ze opende haar deuren in het najaar van 2020. De jury was onder de indruk van het veelzijdige gebouw, de ruime openingsuren, de goede collectie en het grote aanbod aan activiteiten. Binnen die brede programmering ligt een focus op duurzaamheid, hetgeen onder andere uiting krijgt in de vorm van Het Nest, een kunstproject in de bibliotheek waarvoor inwoners textiel hebben ingezameld.

Het is prachtig om te zien hoe de bibliotheek nu al wordt omarmd door de bewoners, die gretig van de vestiging gebruikmaken. Toch is het voor bezoekers op sommige punten nog zoeken: het gebouw, waarin veel gebeurt, laat zich niet makkelijk 'lezen'. Het kost tijd je te oriënteren en de juiste weg te vinden. Een scherpere focus zou de bibliotheek nog verder helpen.

Bibliotheek Budel

Een lokale ontwerper gaf een verrassend frisse bibliotheek aan het Noord-Brabantse Budel. De locatie is gevestigd in een kapel in het oude parochiehuis van het dorp, waar veel activiteiten plaatsvinden. Ook deze bibliotheek was pas een paar weken open toen de deuren weer dicht moesten vanwege de coronacrisis. Dat maakt dat de bibliotheek op sommige punten haar draai nog moet vinden. Het is een echt gemeenschapshuis, dat gretig aftrek vindt bij lokale bewoners. De pogingen de bevolking bij de programmering te betrekken zijn duidelijk geslaagd.

HuB.Bibliotheek Kerkrade

Voor een werkgebied als Kerkrade, met een hoog percentage laaggeletterden en veel wegtrekkende jongeren, is een grote bibliotheek als deze een zegen. Vier jaar na de openstelling staat er een prachtig gebouw. Daarnaast zijn in die periode ook grote verbeteringen in de organisatie doorgevoerd. De bibliotheek biedt een veelheid aan hulp op allerlei terreinen, zeker voor de doelgroepen die het het hardst nodig hebben. Ook gaat de bibliotheek steeds meer samenwerkingen aan met partners in de omgeving. Het ledenaantal en de professionaliteit van de organisatie groeien langzaam maar gestaag mee. Toch moet de bibliotheek nog door een belangrijk deel van de lokale bevolking worden ontdekt. Wellicht kan de horecagelegenheid een aanzwengelende werking hebben: deze is nu maar beperkt geopend. Ook de samenwerking met het theater kan worden verbeterd. De komende jaren mag het in de bibliotheek van Kerkrade nog meer gaan bruisen.

CulturA & Zo Bibliotheek Nootdorp

Wanneer je Nootdorp binnenkomt, zou het kunnen dat je de bibliotheek voorbij wandelt. Die ziet er namelijk niet uit als een klassieke vestiging, met dank aan de recent opgetuigde samen-

De vijf directeurs van de genomineerde bibliotheken.

werking met het theater. Wie er binnenwandelt, kan plaatsnemen in het mooie café voor een goede kop koffie, waar je als bezoeker een eerste blik op de boeken kunt werpen.

De Nootdorpse bibliotheek is een echte huiskamer voor het dorp, waar bewoners tot laat in de avond kunnen neerstrijken. Een klein team van twee vaste medewerkers weet zich ondersteund door een hechte schare van vrijwilligers, die zich met passie inzetten voor het welzijn van de bibliotheek. De volgende stap is het weer op peil brengen van de collectie, die onder de reorganisatie wel wat geleden heeft. Desalniettemin kan de bibliotheek van Nootdorp, waar alle functies bij elkaar komen die een lokale gemeenschap nodig heeft, dienen als een voorbeeld voor vestigingen in andere kernen.

Bibliotheek Venlo

Een goede bibliotheek hoeft lang niet altijd in een nieuw gebouw gehuisvest te zijn, bewijst de bibliotheek van Venlo. Hoewel de vestiging qua uiterlijk wat gedateerd mag ogen, worden in de organisatie vernieuwende keuzes gemaakt. Zo is een aanzienlijk team van community librarians aangesteld, die nadrukkelijk de verbinding opzoeken met de inwoners van het werkgebied. De visie van de directeur duidt op vernieuwend ondernemerschap, waardoor de organisatie grote ontwikkelingen doormaakt, zonder de traditionele informatiefunctie uit het oog te verliezen. Op de planken staat een sterke collectie, die ondersteuning vindt in de vorm van frequente spreekuren. Die breedheid wordt beloond met prachtige lokale, regionale en landelijke publiciteit. Met de verhuizing, zoals die nu op de planning staat, komen al die verschillende functies hopelijk nog beter tot hun recht. In ieder geval gunt de jury deze fantastische bibliotheek een nieuw gebouw.

Jantien Borsboom met de award voor de Beste Bibliotheekspecialist.

Vakjury

Het was voor de vakjury wederom lastig om een keuze te maken. Het veelal vernieuwende karakter van de architectuur van de genomineerde bibliotheken vormde een mooie combinatie met de indrukwekkende programmering, zeker gezien de knauw die ook deze organisaties door de coronacrisis – soms zelfs vlak na opening – kregen. De vakjury was het op grote lijnen met elkaar eens en koos er uiteindelijk voor met de prijs een boost te geven aan de bibliotheek die de afgelopen jaren de grootste ontwikkelingen heeft doorgemaakt en het verdient om daarmee nog meer in de spotlights te komen te staan.

Publieksjury

Jaarlijks mogen ook alle bibliotheekmedewerkers stemmen op de Beste Bibliotheek. Ook het publiek was onder de indruk van de vijf genomineerde bibliotheken, die bij elkaar meer dan zeventiend stemmen vergaarden. De uitslag luisterde nauw: het aantal stemmen voor de populairste bibliotheken ontliet elkaar met nauwelijks tweehonderd stuks. Toch waren vak- en publieksjury het uiteindelijk hartgrondig en unaniem met elkaar eens: de meeste stemmen van zowel de publieks- en vakjury gingen naar de nummer één.

And the winner is ...

Het doet de jury veel plezier om bekend te maken dat **de bibliotheek van Kerkrade de Beste Bibliotheek van 2021** is geworden en daarmee de winnaar is van de NBD Biblion Award. Tegelijkertijd wil de jury graag benadrukken dat alle deelne-

Ilse Verburgh, Nina Nannini (NBD Biblion), Jantien Borsboom en Menno Goosen (Bibliotheekblad).

mende bibliotheken hun nominatie van harte hebben verdiend, en stuk voor stuk de moeite van het bezoeken waard zijn.

Beste Bibliotheekspecialist

Iedere twee jaar wordt ook de Beste Bibliotheekspecialist van Nederland gekozen. Hoewel de publieksjury massaal stemde op Anneke Tiddens, lees- en mediaconsulent bij Biblionet Groningen, gaven de jurystemmen, die twee keer tellen, uiteindelijk de doorslag. Daarmee is de winnaar **Jantien Borsboom**, projectleider KennisCloud en programmamaker bij het Digilab & de LocHal van Bibliotheek Midden-Brabant. Zij wordt geroemd om haar innovativiteit op het gebied van nieuwe media, waarin zij een sterke strategische visie laat zien. Ook de werkzaamheden van Anneke Tiddens worden geprezen: met haar netwerkqualiteiten betekent zij al ruim 37 jaar veel voor de sector. De derde kandidaat, communicatiespecialist Milet Verberne, ontving veel lof voor het vriendschapsabonnement van de Hoornse bibliotheek, waarmee ze minderbedeelden in de gemeenten toegang geeft tot het aanbod van de vestiging. En dat is ook een fantastische prestatie.

Naschrift

Juryleden Peter Kok (de Bibliotheek Midden-Brabant) en Jolanda Robben (Biblionet Groningen) mochten niet op een specialist stemmen die binnen de eigen organisatie werkt en onthielden zich daarmee van stemming. De jury wil Evi Savelkous bedanken voor haar goede hulp bij de coördinatie van al het regelwerk rond deze verkiezing en Anne van den Dool voor het juryverslag.

NBD Biblion

feliciteert

NBD Biblion Award

Beste Bibliotheek

van Nederland

2021

**HuB.Bibliotheek
Kerkrade**

met het winnen van de NBD Biblion Award voor Beste Bibliotheek van Nederland 2021

Citaat juryrapport:

'Voor een werkgebied als Kerkrade, met een hoog percentage laaggeletterden en veel wegtrekkende jongeren, is een grote bibliotheek als deze een zegen. Vier jaar na de openstelling staat er een prachtig gebouw. Daarnaast zijn in die periode ook grote verbeteringen in de organisatie doorgevoerd. De bibliotheek biedt een veelheid aan hulp op allerlei terreinen, zeker voor de doelgroepen die het het hardst nodig hebben. Ook gaat de bibliotheek steeds meer samenwerkingen aan met partners in de omgeving.'

NBD Biblion Award

**Beste
Bibliotheekspecialist**

van Nederland

2021

Jantien Borsboom

met het winnen van de NBD Biblion Award voor Beste Bibliotheekspecialist van Nederland 2021

Citaat juryrapport:

'Winnaar Jantien Borsboom, projectleider KennisCloud en programmamaker bij het Digilab & de LocHal van Bibliotheek Midden-Brabant. Zij wordt geroemd om haar innovativiteit op het gebied van nieuwe media, waarin zij een sterke strategische visie laat zien. Ook de werkzaamheden van Anneke Tiddens worden geprezen: met haar netwerk kwaliteiten betekent zij al ruim 37 jaar veel voor de sector. De derde kandidaat, communicatiespecialist Milet Verberne, ontving veel lof voor het vriendschapsabonnement van de Hoornse bibliotheek, waarmee ze minderbedeelden in de gemeenten toegang geeft tot het aanbod van de vestiging. En dat is ook een fantastische prestatie.'

Beste Bibliotheek 2021: HuB.Bibliotheek Kerkrade (de Bibliotheek Kerkrade/Simpelveld/Voerendaal)

Over de drukke weekmarkt met goed gevulde terrassen loop ik in de vroege ochtend richting Bibliotheek Kerkrade. In het hart van de stad vind je HuB: de muziekschool, theater, VV en bibliotheek in één. Het is een voorbeeld van een prachtige versmelting van meerdere publieke programma's in een gebouw. De laatste jaren heeft de Bibliotheek Kerkrade hard gewerkt om te transformeren van traditionele uitleenbibliotheek naar een bibliotheek die midden in de samenleving staat, en dat is gelukt.

TEKST: MYSTERY GUEST • FOTO'S: AAT VOS

Verwijzingen naar het mijnverleden van de regio

Door haar inrichting is de bibliotheek duidelijk te herkennen als een bibliotheek van de hand van architect Aat Vos, in dit geval in samenwerking met Mars Interieurarchitecten. Dit is te zien aan de warme, donkere tinten, veel gebruik van verschillende materialen en opvallende details zoals de enorme knuffelkonijn-zitzak in de kinderhoek. Er zijn veel verwijzingen naar de nu al weer een halve eeuw gesloten kolenmijnen in de regio. De duisternis in sommige delen van de bibliotheek doet denken aan de oude mijngangen, er zijn op maat gemaakte industriële leescabines geïnspireerd op de oude mijnliften, en er staan een oude transportauto die dienst doet als makerspace en een serviceauto waar je koffie kunt drinken. Dit alles zorgt ervoor dat het een heel eigen plek wordt, geïnspireerd door het regionale verleden.

Veel maatschappelijke programmering

Deze bibliotheek staat midden in de samenleving en is binnen Kerkrade een belangrijke samenwerkingspartner voor veel organisaties, zowel binnen cultuur en onderwijs als in het sociaal domein. De arbeidersstad Kerkrade heeft een aantal opvallende karakteristieken, zoals kwetsbare burgers, armoede en vraagstukken rond mobiliteit en schulden. Veel programmering is gericht op deze lokale moeilijkheden. Er is programmering gericht op de basisvaardigheden zoals Klik en Tik en IDO, en er is een Informatie Ontwikkel Plein voor vragen over werk, wonen, gezondheid, financiële en juridische kwesties dat wordt ingevuld met veel verschillende partners. Ook is er programmering op het gebied van erfgoed en de regio. Om de week is er spreekuur van het HIP@HuB, dan kunnen bezoekers zich oriënteren op de geschiedenis

van hun stad en streek. Zo is er een medewerker van het gemeentearchief van Kerkrade aanwezig om vragen te beantwoorden en laten vrijwilligers van Verhaal Lokaal de digitale lokale verhalen over Kerkrade zien. Ook mooi om uit te lichten is het Duits- en Nederlandstalige zomerprogramma de Literarische Sommer/Literaire Zomer vol literaire uitwisseling, het grote voordeel van het zijn van een grensgemeente. Verder zijn er dialectwedstrijden, voorleesuurtsjes, kindercolleges, gamecave- en makerspace-activiteiten en het Huis van de Dialoog, waar goede gesprekken op gang gebracht worden.

De huiskamer van de stad

HuB heeft alles in zich om de huiskamer van de stad te zijn. Het gevoel van een fijne plek, met veel ruimte om rustig te zitten en te chillen, is zeker aanwezig. Op het moment van mijn bezoek aan de bibliotheek ontbrak echter het gevoel van levendigheid en dynamiek. Het zou meer mogen 'bruisen' in zo'n groot pand. Dit zou kunnen worden opgelost door meer samen te werken met de partners in het gebouw. De horecafunctie is bijvoorbeeld van het theater en de wens bestaat om die uit te breiden en samen met het leescafé in te richten. Dit zou misschien zorgen voor meer aanloop. Overal in het gebouw staat achtergrondmuziek aan, nergens was stilte. Dit vond ik zelf erg storend en dit viel extra op doordat het rustig was in het pand. Eigenlijk is de bibliotheek wat aan de grote kant voor een kleinere stad als Kerkrade en voor de huidige bevolkingsomvang. Dit biedt aan de andere kant echter ook veel potentie. HuB kan nog uitgroeien tot de 'third place' van de stad.

Rapport

Locatie

Middenin het centrum, aan de rand van het winkelgebied. Het eerste uur is het gratis parkeren.

Exterieur

De bibliotheek is zeer uitnodigend van buiten. Prikkelende spreuken op de gevel, interessante en speelse objecten voor het raam, en de aantrekkelijke jeugdafdeling is goed zichtbaar.

Interieur

Mooie lage kasten tussen de hoge kasten tegen de muur in. Hierdoor oogt de ruimte heel open en speels. Er zijn heel veel plekken en manieren om geprikkeld te worden. Er is nergens stilte in de bibliotheek, overal staat achtergrondmuziek aan.

Uitstraling

Gevoel van stedelijke huiskamer, third place, met een heel fijne sfeer. Het mijnverleden van de regio wordt mooi weergegeven. De jeugdafdeling is enorm speels en uitnodigend.

Logistiek

De collectie staat overal verspreid. Vooral de informatieve collectie voor volwassenen is niet logisch ingedeeld. Deze is lastig te vinden en niet goed bewegwijzerd. Een deel van de collectie staat bijvoorbeeld in de theaterfoyer. Een voordeel is wel dat theaterbezoekers op de collectie gewezen worden.

Activiteitenaanbod

Het activiteitenaanbod is breed en verrassend. Er is veel programmering gericht op het sociaal-maatschappelijk veld.

Collectie

De kwaliteit van de collectie is goed. Er was voorheen geen samenhang tussen collectie en programmering, nu zijn er meer tafels en plekken met actuele onderwerpen gerelateerd aan de programmering.

Online (was voorheen Site)

Duidelijke website in de landelijke huisstijl. Deze site is leidend, die van HuB verwijst naar de sites van de drie instellingen en biedt weinig informatie. Ook zijn er een actieve Facebook- en een Instagrampagina.

Computers en werkruimte

In de bibliotheek zijn vooral veel loungeplekken, aangevuld met enkele werkplekken. Ook kun je rustig en goed werken in de foyer van het theater.

Tarieven

Tot en met 17 jaar is een abonnement gratis. Verder zijn er drie abonnementen. Het basisabonnement kost € 27 per jaar. Je kunt hiermee twaalf materialen voor twaalf weken lenen en je betaalt leengeld per week voor alles wat je leent. Met het comfortabonnement van € 45,50 per jaar krijg je daarnaast onbepaald toegang tot de online Bibliotheek en betaal je de eerste drie weken geen leengeld. Met het royaal abonnement van € 54 per jaar leen je achttien materialen en zijn de eerste zes weken gratis, naast onbepaald toegang tot de online Bibliotheek.

Openingstijden

De bibliotheek is open op maandagmiddag, dinsdag, woensdag, donderdag, vrijdag én zaterdag. Er zijn twee avondopenstellingen: op donderdag en vrijdag.

Personeel

Vriendelijk, oplettend en toegankelijk personeel. Er is veel personeel op de vloer om dingen aan te vragen. Er zijn dertig medewerkers in vaste dienst en zo'n 130 vrijwilligers.

Inwoneraantal Kerkrade

45.442 (CBS, 2021)

Finalist: Bibliotheek Budel (Bibliotheek de Kempen)

De Bibliotheek Budel, onderdeel van Bibliotheek de Kempen, is geopend in februari 2020, vlak voordat de coronacrisis keihard toesloeg. De mooie samenwerkingen die ze in het Multifunctioneel Centrum De Borgh voor ogen hadden, moeten zich hierdoor nog wat verder ontwikkelen. Toch is de dorpse bibliotheek in Budel een plek waar inwoners en medewerkers al terecht trots op zijn.

TEKST: MYSTERY GUEST • FOTO'S: BIBLIOTHEEK DE KEMPEN

Multifunctioneel gebouw

De Bibliotheek Budel heeft een plek in het Multifunctioneel Centrum (MFC) De Borgh. Bij binnenkomst in het gebouw is de bibliotheek niet gelijk te zien, maar eenmaal gevonden, kun je niet om deze sfeervolle bibliotheek heen. De aanzet van het ontwerp is van Aat Vos, maar de uitwerking is door een lokale architect gedaan. De Bibliotheek Budel bevindt zich in het voormalige parochiehuus uit 1930. Er is voor het thema 'huis in huis' gekozen, en dat zie je overal op een innovatieve manier terug in de inrichting. Er staan veel mooie samenwerkingen met het

MFC op stapel. Zo willen ze met de Kinderboekenweek gaan samenwerken met de partners in het gebouw. Bij activiteiten georganiseerd in het MFC is de bibliotheek ook vaak aanwezig. Ze proberen dan bijvoorbeeld kinderen te enthousiasmeren om een kijkje in de bieb te nemen door ze te lokken met het greenscreen. Een mooie eyecatcher in de centrale hal is een grote verrijdbare balie voor (gezamenlijke) activiteiten. Daar is tijdens de afhaalbieb tijdens de lockdown al veelvuldig gebruik van gemaakt. Ook is de prachtige luisterstoel in de foyer het vermelden waard.

Van klassieke naar maatschappelijke bibliotheek

De programmering van activiteiten is niet uitgebreid, maar wel erg divers. Zo wordt de cursus Digisterker gegeven, zijn er samenwerkingen met de volksuniversiteit, is er een poëzie-wandeling en worden er BoekStartuurtjes georganiseerd. Ze proberen zo veel mogelijk activiteiten in de bibliotheek zelf te organiseren. Ook de scholen worden zo veel mogelijk ontvangen op de sfeervolle jeugdafdeling. Dat past allemaal maar net, want de ruimte is klein maar fijn. De collectie van het Taalhuis is op de tweede verdieping te vinden. Over deze plaatsing is bewust nagedacht met vluchtelingenwerk en het welzijnswerk in het achterhoofd. Zo hebben zij ook buiten openingstijden van de bibliotheek toegang tot deze collectie.

Een fijne plek voor inwoners van Budel

De bibliotheek is ontworpen als een 'third place', dé plek waar bewoners van Budel graag zijn. Zo is het originele podium met bijbehorende vloer uit het oude gemeenschapshuis behouden. Dit is een plaats waar menig inwoner al ooit heeft gestaan (bijvoorbeeld met de eindmusical van school) en waar je nu kunt verblijven in de loungehoek en/of over je passie vertellen als een KennisMaker. Ook zijn de originele dakspanten weer zichtbaar gemaakt. Wat is er mooier dan een stukje geschiedenis terug te geven aan de inwoners? Dezen hebben ook een bijdrage geleverd aan de inrichting. Zo hangen er foto's die door mensen uit Budel zijn gemaakt van hun lievelingsplekken in de gemeente. De Bibliotheek Budel is hierdoor echt een plek voor en door de lokale gemeenschap.

Locatie

Centrale ligging, mooi ingebed in het centrale gebouw van het dorp. Er is veel gratis parkeergelegenheid.

Exterieur

De bibliotheek is een beetje verstopt in de grote multifunctionele accommodatie. Aan de buitenkant is lastig te zien dat daar de bibliotheek te vinden is.

Interieur

De aanzet tot het ontwerp is van Aat Vos, de uitwerking is door een lokale architect gedaan. Zowel in de gevel als in het interieur is veel gebruikgemaakt van natuurlijke materialen als baksteen, hout, aluminium en zink. De bibliotheek is smaakvol en met veel liefde ingericht.

Uitstraling

De bibliotheek heeft een aantrekkelijke uitstraling. Een formeel inlichtingenbureau is niet meer opgenomen in de inrichting, waardoor er een andere uitstraling is. Er zijn ook geen kantoren, medewerkers werken aan de leestafel.

Logistiek

Het is duidelijk weergegeven hoe de collectie staat gerangschikt. Op de tweede verdieping staat nog een klein stukje van de collectie. Deze is wat lastiger te bereiken via een trap buiten de ruimte van de bibliotheek om.

Activiteitsaanbod

Binnen de beperkingen van de personele bezetting en middelen biedt de Bibliotheek Budel een heel aardig aanbod.

Collectie

Opvallend goede collectie, zowel in aantallen als inhoudelijk, zeker gezien de omvang van de bibliotheek.

Online

De bibliotheek is onderdeel van een groter geheel, dus ze moeten mee in de communicatie van Bibliotheek De Kempen. Daarin is de Bibliotheek Budel als zodanig niet snel terug te vinden, zij heeft ook geen eigen Facebook- of Instagrampagina.

Computers en werkruimte

Er zijn voldoende computers en studieplekken, en meerdere gezellige zitjes.

Tarieven

Het lidmaatschap is tot en met 17 jaar gratis. Voor volwassenen zijn er drie soorten abonnementen. Het klein abonnement kost € 35 per jaar. Daarmee kunnen mensen twintig materialen per jaar lenen en hebben ze beperkt toegang tot de online Bibliotheek. Het basisabonnement kost € 50 per jaar, met onbeperkte toegang tot de online Bibliotheek en vijftien materialen per drie weken. Verder is er nog het sterabonnement voor € 72,50 per jaar. Dit abonnement is boetevrij en heeft een verlengde uitleentermijn van zes weken.

Openingstijden

De bibliotheek is beperkt open (slechts 32 uur). Op maandag van 13:30-20:00 uur, op dinsdag van 13:30-17:30 uur, op woensdag van 10:00-17:30 uur, op donderdag van 10:00-20:00 uur, op vrijdag van 13:30-17:30 uur, op zaterdag van 10:00-13:00 uur en op zondag gesloten.

Personeel

Ze werken veel met vrijwilligers. Nu staat er altijd een medewerker met een vrijwilliger op de vloer. Het streven is op den duur om vrijwilligers in te zetten als gastvrouw of -heer in de bibliotheek met een medewerker als 'achtervang'.

Inwoneraantal Budel

9824 (2021, Wikipedia)
(CBS noemt 20.174 inwoners, maar de cijfers zijn uit 1998)

Finalist: Bibliotheek Alphen Centrum (de Bibliotheek Rijn en Venen)

De nieuwe bibliotheek in Alphen aan den Rijn opende in september 2020 haar deuren en moest na een weekje alweer sluiten door de coronalockdown. De bibliotheek bevindt zich in een spiksplinternieuwe multifunctionele accommodatie waarin ook de VV, Grand Café KADE 10, WerkVinden2.0, het Erfgoedcentrum (gemeentearchief) en het Huis van Duurzaamheid zijn gevestigd. De handtekening van Aat Vos is duidelijk terug te zien in de verrassende inrichting. Een van de medewerkers omschreef haar werkplek als 'geen bibliotheek, maar een boekenmuseum'.

TEKST: MYSTERY GUEST • FOTO'S: DE BIBLIOTHEEK RIJN EN VENEN

Grootse entree

Als je de bibliotheek binnenkomt, valt gelijk de grote open, lichte ruimte op die prikkelend werkt. Aan de rechterkant bevindt zich een prachtige expositietrap, links het gezellige horecagedeelte KADE 10. Er is gekozen voor natuurlijke materialen die rust uitstralen maar tegelijkertijd ook modern en sfeervol zijn. Enthousiast werd ik begroet door een medewerker. Er is veel personeel in huis; vaste medewerkers, vrijwilligers én een gastvrouw om mensen wegwijs te maken. Dit is ook wel nodig, want de indeling van de bibliotheek is niet gelijk duidelijk. De jeugdcollectie is niet zo aantrekkelijk gepresenteerd. Het geheel had wat speelser gemogen. De collectie voor de wat oudere jeugd staat in hoge kasten en er is weinig overzicht. Later vertelde een medewerker dat de

collectie voor de jeugd vanaf negen jaar in eerste instantie op de bovenverdieping was gepland. Dit bleek echter niet te werken voor grotere gezinnen met kinderen in verschillende leeftijdsfasen. De collectie is toen verplaatst naar de benedenverdieping. Een mooie toevoeging aan de jeugdcollectie is de speeltheek met spelletjes die kunnen worden geleend. De volwassenenafdeling op de eerste verdieping is prachtig. De bibliotheek heeft overal fijne lees-, studie- en zitplekken, en over elk detail in de inrichting is nagedacht. Zij is slim ingedeeld met aparte cursusruimten die met flexibele wanden veranderd kunnen worden in een grote ruimte. Beneden is ook de maakplaats in een open, maar besloten ruimte. Bezoekers zien wat er gebeurt.

Duurzaamheid staat centraal

De bibliotheek maakt duidelijke keuzes voor verschillende thema's: duurzaamheid en erfgoed. Rondom die thema's worden interessante activiteiten georganiseerd. In de inrichting zijn er dan ook twee plekken die in het oog springen. Als eerste is er het Erfgoedcentrum, ondergebracht in een soort huis met daarin het stadsarchief en de regionale collectie. Dan is er ook het Duurzaamheidsplein met 'Het Nest', een bijzonder kunstproject waarvoor inwoners kledingstukken hebben ingezameld. Dit vogelnest op de eerste etage is een enorme blikvanger en loodst de inwoners naar het Duurzaamheidsplein waar ontmoeting en collectie samenkomen. Binnen deze twee duidelijke pijlers werkt de bibliotheek samen met lokale partners. Zo ziet de gemeente de bibliotheek als dé plek voor het Huis van de Duurzaamheid. Met het kunstproject 'Onderling verbondenheid' en programmering als het moestuinsprekkuur, maar ook door zelf het goede voorbeeld te geven (zo worden de flyers gedrukt op papier gemaakt van gras), geeft de bibliotheek hier met haar partners invulling aan.

Groene, inspirerende en warme huiskamer

Bibliotheek Alphen aan den Rijn heeft een uitgebreid en divers activiteiten aanbod voor verschillende doelgroepen. Zo biedt zij elke zondagmiddag een activiteitenprogramma onder de noemer 'Zin in zondag'. Ook de 'Talentenbar' is het noemen waard. Daar gaan volwassenen én kinderen ontdekken waar hun talenten liggen en hoe ze daarmee aan de slag kunnen gaan. De Alphenaren hebben hun nieuwe bibliotheek omarmd, want het was er druk en overall zaten mensen (volwassenen en kinderen) te lezen of andere dingen te doen. Het plezier was te zien bij zowel de bezoekers als de medewerkers, ze vinden het namelijk 'een cadeautje om hier te mogen werken'. De inwoners van Alphen zijn met hun nieuwe bibliotheek helemaal klaar voor de toekomst.

Locatie

De bibliotheek is gevestigd in een spiksplinternieuw pand aan de rand van het centrum van Alphen aan den Rijn. Boven de bibliotheek is een parkeergarage en er is een inpandige fietsstalling. Ook is de bereikbaarheid met het OV goed.

Exterieur

De bibliotheek staat in een gebied dat nog in ontwikkeling is. Het gebouw is uitnodigend, met grote raampartijen. Buiten is er een inleverbrievensbus.

Interieur

De bibliotheek heeft een mooie open inrichting, en er is heel veel plek om te zitten en samen te komen. Overal vind je leuke details en geen hoek is hetzelfde. Er is gebruikgemaakt van kwalitatief goed materiaal en een geluiddempend plafond. Goed en leuk lunchcafé KADE 10 dat wordt gerund door de bibliotheek zelf.

Uitstraling

De uitstraling is warm en uitnodigend. Het gebouw heeft een heel fijne atmosfeer en is prettig om in te verblijven.

Logistiek

De bewegwijzering in het gebouw ontbreekt. Dat nodigt uit tot dwalen, maar ook tot verdwalen, want het gebouw is niet echt logisch ingedeeld.

Activiteitsaanbod

Er zijn duidelijke keuzes gemaakt als het gaat om programmering, en het aanbod is goed. Ze richten zich vooral op duurzaamheid, dat komt op veel verschillende manier terug.

Collectie

Grote collectie, kwalitatief goed. De collectie is wel erg rommelig gepresenteerd. Niet alleen vanwege de indeling van het gebouw, maar soms ook binnen een afdeling. Ze zijn sinds kort gestart met een speeltheek waar bijvoorbeeld gezelschapsspellen kunnen worden geleend. Nog een bijzonderheid zijn de anderstalige kinderboeken bij het Taalhuis.

Online

De website is vormgegeven in de landelijke huisstijl. Verder is de Bibliotheek Rijn en Venen actief op Instagram (ze werken met strakke formats) en Facebook.

Computers en werkruimte

Er zijn heel veel fijne werk-, lees- en zitplekken te vinden. Sommige studieplekken zijn afsluitbaar.

Tarieven

Er zijn twee verschillende abonnementen voor volwassenen. Bij het basisabonnement van € 44,50 per jaar kunnen bezoekers tien materialen voor vier weken lenen. Bij het abonnement Compleet van € 53 per jaar lenen bezoekers boetevrij vijftien materialen voor zes weken. Bij beide abonnementen is de online Bibliotheek inbegrepen. Er is een speciaal abonnement voor jongeren tussen de 18 en de 21 jaar: voor € 21 per jaar kunnen ze vier weken tien materialen lenen. Tot en met 17 jaar is een abonnement gratis.

Openingstijden

De bibliotheek is elke dag open tussen 10 uur en 17 uur. Alleen op zondagochtend en maandagochtend is de bibliotheek gesloten. Er zijn geen avondopenstellingen, wat een beetje gek is voor een moderne bibliotheek.

Personeel

Het personeel is vriendelijk en heeft oog voor de bezoekers. Er wordt veel gewerkt met vrijwilligers in combinatie met vaste medewerkers. Mooi punt: in de bibliotheek hangt een poster waarop de waardering voor alle vrijwilligers wordt geuit.

Inwoneraantal Alphen aan den Rijn

112.587 (CBS, 2021)

Finalist: CulturA & Zo Nootdorp (de Bibliotheek Oostland)

Op het moment dat ik de Nootdorpse vestiging van de Bibliotheek Oostland binnenstap, word ik enthousiast begroet door een medewerker. Dat zet meteen de toon van deze bibliotheek: huiselijk en gezellig. De Bibliotheek Nootdorp is gevestigd in een multifunctioneel gebouw en is gebaseerd op het storytelling-concept van het Storyhouse in het Engelse Chester.

TEKST: MYSTERY GUEST • FOTO'S: DE BIBLIOTHEEK OOSTLAND

Storytelling-concept

CulturA & Zo is als concept ontwikkeld naar het voorbeeld van het Storyhouse in Chester. Het idee achter het storytelling-concept is dat bezoekers worden geïnspireerd door verhalen, op alle mogelijke manieren. Door samen te werken met andere (culturele) instellingen versterken zij elkaar en vinden zij zichzelf opnieuw uit. Het traditionele idee van een bibliotheek vol rekken boeken is in Nootdorp dan ook losgelaten. De bibliotheek participeert in CulturA samen met andere partners. Door samenwerking met kunsteducatie en muziekonderwijs zijn er in aparte ruimtes veel cursussen op allerlei gebieden. Er wordt steeds gekeken waar samenwerking mogelijk is en hoe men elkaar kan versterken in het aanbod. Omdat bezoekers dit culturele buurthuis om verschillende redenen bezoeken, genereert dit veel aanloop, en daardoor is er positieve kruisbestuiving tussen alle activiteiten. Zo hebben de laatste jaren veel mensen de bibliotheek opnieuw ontdekt.

Collectie en gebouw

De bibliotheek is verweven met het hele gebouw, zij zit niet meer in een aparte ruimte. Je vindt overal 'plukjes' collectie met bijbehorende zitgelegenheid. Dit heeft voor- en nadelen. Het wordt een beetje rommelig en onoverzichtelijk, en het is niet meteen duidelijk waar alles zich bevindt. Zo vind je de D-collectie helemaal achterin het gebouw op de eerste verdieping, met daar ook studieplekken voor studenten. De bibliotheekmedewerker verzekerde me echter dat mensen snel hun weg leren vinden. Een groot voordeel van deze collectieopstelling is dat de bezoeker wordt verleid om alle hoeken en gaten van de vestiging te bezoeken. Walter en Martijn Ontwerpers zijn verantwoordelijk voor de innovatieve inrichting van het gebouw. Dwalend door het gebouw kom je overal sfeervolle lokale artefacten tegen. Mooie eyecatchers zijn het tapijt en de prachtige loper op de trap met een kunstwerk van de Nootdorpse kunstschilder uit de barokpe-

riode Maria van Oosterwijk. De Jan Janssen-lounge (genoemd naar de bekende Nootdorpse wielrenner) heeft het karakter van een huiskamer met een aantal persoonlijke attributen uit de collectie van de wielrenner.

Bij de opzet van deze vernieuwde vestiging was het eigenlijk het plan om de hele collectie voor volwassenen te herzien, maar dat is gelukkig niet gebeurd. Wel is de huidige collectie vrij klein en vooral op jeugd gericht. Hierbij moet de kanttkening worden geplaatst dat deze binnenkort wordt uitgebreid met 6000 exemplaren. De collectie is aantrekkelijk gepresenteerd. Voor de allerkleinsten is er een prachtig Verhalenbos waar prentenboeken kunnen worden geleend en voorgelezen, de iets oudere jeugd vermaakt zich in 't Lab, en de leeszaal is erg fijn ingericht.

De huiskamer van het dorp

Door de opzet van het gebouw heb je niet meer het gevoel dat je in een traditionele bibliotheek bent, maar in een gezellige huiskamer. Door de fijne samenwerking met onder andere de horeca zijn de openingstijden van het pand heel ruim. Er is dan ook de hele dag door aanloop van mensen die de krant komen lezen, studenten die komen studeren en mensen die boeken komen lenen. Het enthousiaste en vriendelijke personeel zorgt voor een prettige sfeer en laat je je welkom voelen in de bibliotheek. In de korte tijd van mijn bezoek kwam er zelfs een tevreden klant taart brengen voor de medewerkers. CulturA & Zo is duidelijk het culturele hart van de gemeenschap. Het is een kleine maar fijne ontmoetingsplek voor jong en oud. Een verrijking voor de inwoners van Nootdorp!

Locatie

Centrale ligging in het dorp. Voldoende gratis parkeerruimte in de omgeving.

Exterieur

Grote raampartijen aan de buitenkant waardoor de gezellige uitstraling goed zichtbaar is. Er is veel belettering bij de ingang.

Interieur

Multifunctioneel en groot gebouw, veel verschillende ruimtes.

Uitstraling

Huiselijk, sfeervol en gemoedelijk. Fijne plek om lekker een krant of tijdschrift te lezen.

Logistiek

De bibliotheek bestaat niet meer als aparte ruimte. De collectie is erg door het gebouw verspreid en hierdoor niet altijd goed zichtbaar.

Activiteitsaanbod

Een klein maar fijn activiteitsaanbod. Zo worden er taalcurssussen gegeven en wordt er goed gebruikgemaakt van de theaterzaal.

Collectie

Kleine collectie, maar er kan gratis geput worden uit de hele collectie van de Oostlandbibliotheken door middel van reserveren. Ook wordt de vaste collectie nog uitgebreid.

Online

Zowel de site als de (actieve) Facebookpagina en Instagram zijn voor alle Oostlandbibliotheken. Ook is er een site van CulturA & Zo, maar daar komt de bibliotheek niet nadrukkelijk naar voren. De website van de Oostlandbibliotheken is gebaseerd op het landelijke format.

Computers en werkruimte

Er zijn veel plekken om te werken met een laptop.

Tarieven

Tot en met 17 jaar is het gratis. Een standaardabonnement voor volwassenen kost € 49,75. Dat is voor tien materialen per keer voor vier weken en toegang tot de online Bibliotheek. Er wordt een plusabonnement aangeboden voor € 70, voor 24 materialen per keer voor vier weken en toegang tot de online Bibliotheek. Verder is er ook een gezinsspas voor € 60, inclusief extra passen, maar waarbij de online Bibliotheek alleen via de hoofdpas geldig is.

Openingstijden

Zeer ruime openingstijden. Van maandag tot en met zaterdag open van 9.00 uur tot 18.00 (onbemensd) met informatie en advies tussen 14.00 en 17.00 uur (op zaterdag van 10.00 uur tot 13.00 uur). Ook elke zondag open tussen 12.00 en 18.00 (onbemensd). Het grote voordeel van een multifunctioneel gebouw.

Personeel

Zeer vriendelijk personeel dat trots is op hun bibliotheek. Het grote aantal van veertig vrijwilligers valt op. De bibliotheek zelf heeft maar 2 FTE.

Inwoneraantal Nootdorp

19.045 (2020, Wikipedia)
(CBS noemt 12.492 inwoners, maar de cijfers zijn uit 2001)

Finalist: De Bibliotheek Venlo

In het hartje van de stad zit de Bibliotheek Venlo verscholen. Op het eerste gezicht lijkt het een klassieke uitleenbibliotheek, maar als je verder gaat kijken (in de kelder bijvoorbeeld) zie je prachtige samenwerkingen, bevlogenheid en ondernemerschap. Ingezet wordt met name op de maatschappelijke thema's zoals geletterde samenleving, participatie in de informatiesamenleving en leven lang ontwikkelen.

TEKST: MYSTERY GUEST • FOTO'S: DE BIBLIOTHEEK VENLO

Een ouderwets en beperkend pand

De Bibliotheek Venlo is gevestigd in het centrum van de stad. Het is een gebouw uit de eerste helft van de jaren zestig in de moderne en optimistische stijl van die tijd, maar daardoor doet zij ouderwets aan. De bibliotheek is door de grote raampartijen licht en open. Dit is echter ook een groot nadeel. De dag dat ik de bibliotheek bezocht was een mooie zomerse dag. Dit vertaalde zich in een onaangenaam hoge temperatuur binnen. Niet fijn om lang in te verblijven. Studenten moesten aan de medewerker vragen of de airco aan mocht. Verder vond ik de inrichting van de bibliotheek niet inspirerend. Een ruimte vol met boekenkasten en wat studieplekken, die gereserveerd moesten worden in verband met de huidige coronamaatregelen. Kortom, het pand is niet ingericht op de huidige ambities van de bibliotheek. Maar toen raakte ik met een enthousiaste medewerker in gesprek en die vroeg of ik misschien de kelder wilde zien ...

Samenwerkingen en ondernemerschap

In de kelder van de Bibliotheek Venlo werden voorbeelden van prachtige samenwerkingen zichtbaar die voor de gewone bezoeker verborgen blijven. Zo vind je er PLEK 3, een maaklab voor kwetsbare kinderen die volgens hun leraar en ouders een (taal) impuls kunnen gebruiken. Zo vertelde de trotse medewerker het verhaal van een kind dat bij PLEK 3 het vertrouwen kreeg om te leren fietsen. Zelfstandig fietst ze nu de brug over naar de stad. Ook vind je in de kelder de spannende ruimte van Hackerspace TDvenlo, waarmee veel samenwerking is. Wel in het zicht van de reguliere bibliotheekbezoeker is Bibliotheekcafé STEK met een ingang aan de straat en ook binnendoor te bereiken. Het is een gezellige plek voor (kleinere) lezingen en ontmoetingen.

Ontmoetingen faciliteren

Wat gelijk opvalt bij de Bibliotheek Venlo is dat ze erg hun best doen om de informatiefunctie (een van de vijf kernfuncties van de Wsob) zo goed mogelijk in te vullen.. Zo organiseren ze een

Gezondheidscafé, spreekuren over financiën en solliciteren en een spreekuur voor ondernemers. Ook zijn er informatiepunten rond duurzaamheid, de digitale overheid en het Geheugenhuis (over dementie). Een mooie aanvulling op het aanbod is een speciaal Pools informatiesprekuren en een collectie Poolse boeken, aangeschaft voor de vele Poolse arbeiders in de land- en tuinbouw in de omgeving van Venlo. Naast de spreekuren heeft de Bibliotheek Venlo een uitgebreide en aantrekkelijke programmering voor verschillende doelgroepen, waarbij deze doelgroepen ook zelf bij de organisatie betrokken worden. Een mooi voorbeeld hiervan is 'Bring your own game', een spelletjesavond speciaal georganiseerd voor en door studenten in de stad. Elke eerste donderdag van de maand brengen studenten hun eigen spelletjes mee om met elkaar te spelen, daarbij kan ook gebruik worden gemaakt van een studentenmenu voor slechts 10 euro bij STEK.

Kracht van goede communicatie

Achter de organisatie van de Bibliotheek Venlo zit een enthousiaste en goede communicatieafdeling. De afgelopen jaren hebben ze geïnvesteerd in communicatie om zich professioneler te presenteren. Dit is goed gelukt. Ze zijn erg goed in het promoten van hun activiteiten en samenwerkingen naar buiten toe via brochures, folders, posters en natuurlijk online. De bibliotheek heeft hierdoor een sterke positie in de stad. Een onderzoek van Thomas van Dalen bij de culturele instellingen naar de relatie tussen prestaties en subsidie leidde tot een raadsbreed aangenomen motie om de subsidiëring van de bibliotheek met de helft te verhogen. Daarnaast is de bibliotheek gevraagd een visie te ontwikkelen op huisvesting. Dit is hard nodig. De Bibliotheek Venlo staat bekend als een actieve en inhoudelijk sterke bibliotheek. Een moderne bibliotheek dus, maar de fysieke vestiging straalde dit niet helemaal uit. Wanneer het pand een goede update krijgt, kan de Bibliotheek Venlo nog meer tot bloei komen.

Locatie

De bibliotheek zit in het hart van het centrum, maar toch een tikkeltje verstopt. Lastig bereikbaar met de auto.

Exterieur

Je wordt verwelkomd met bibliotheekvlaggen en een stoepbord met aankomende activiteiten. Het gebouw uit de jaren '60 heeft grote raampartijen. Ook is er een gezellig terras.

Interieur

Een klassieke bibliotheekopstelling met veel kasten. Het oogt wat ouderwets. Er is een slecht klimaatsysteem (heel heet in de zomer).

Uitstraling

Als bezoeker zie je voornamelijk collectie en kasten, en ook de grote balie bij binnenkomst oogt traditioneel. De inrichting is niet aangepast aan de nieuwe ambities van de bibliotheek. Wel is de bibliotheek levendig en wordt zij duidelijk veel gebruikt.

Logistiek

Duidelijke aanduidingen op de kasten. Ook is er veel informatie te vinden in mooi vormgegeven folders en brochures over de activiteiten die de bibliotheek aanbiedt.

Activiteitsaanbod

Aantrekkelijke en zeer uitgebreide programmering voor verschillende doelgroepen, passend bij de missie van de bibliotheek.

Collectie

De collectie ziet er fris uit, maar zou wat scherper kunnen worden gesaneerd op inhoud en actualiteit, en zij is een beetje standaard. De ambitie om de collectie meer te verbinden met programmering en community's is nog niet gerealiseerd. Opvallend is de collectie Poolse boeken.

Online

De bibliotheek past de landelijke huisstijl consequent toe. Daarnaast is zij actief op Facebook en Instagram met een eigen pagina.

Computers en werkruimte

Er zijn veel studieplekken, helaas niet allemaal voorzien van stroompunten. Ook zijn er voldoende computers beschikbaar.

Tarieven

Tot 18 jaar is het abonnement gratis. Voor volwassenen kost een jaarabonnement € 43,50 per jaar. Dan kunnen 25 materialen voor drie weken worden geleend, inclusief de online Bibliotheek en gratis gebruik van de computers in de bibliotheek. Ook is er een speciaal studentenabonnement voor € 37 euro per jaar, tegen dezelfde voorwaarden als het reguliere abonnement.

Openingstijden

De openstelling is met meer dan zeventig uur per week zeer ruim. De Stadsbibliotheek in Venlo is op werkdagen open van 8.30 tot 20.00 uur, op zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur en op zondag van 12.00 tot 17.00 uur.

Personeel

De medewerkers zijn ontspannen, vriendelijk en behulpzaam, zowel in het Nederlands als in het Limburgs. Er is altijd een community librarian aanwezig, in combinatie met vrijwilligers. Iedereen heeft een IDO-opleiding.

Inwoneraantal Venlo

101.988 (CBS, 2021)

Drie fantastische kandidaten over hun nominaties: 'Wees trots, en Jantien Borsboom Beste

Milet Verberne, Jantien Borsboom en Anneke Tiddens.

breng dit naar buiten!'

Bibliotheekspecialist 2021

Bij het ter perse gaan van deze editie van Bibliotheekblad werd bekend wie zich de Beste Bibliotheekspecialist 2021 mag noemen: Jantien Borsboom. In het juryrapport op pagina 10 en 11 motiveert de jury zijn oordeel. Voorafgaand aan de verkiezing spraken we met de drie genomineerde specialisten. Wat bindt deze kandidaten aan de bibliotheek? 'Zolang ik er plezier in heb, blijf ik. Het allerbelangrijkste daarvoor is dat ik me kan blijven ontwikkelen.' Aldus één van hen, maar ze hadden het alle drie kunnen zeggen.

TEKST: MAARTEN DESSING

FOTO'S: ANNEMIEKE BORRIAS/EYESMILE FOTOGRAFIE

De drie genomineerden voor de titel Beste Bibliotheekspecialist 2021 lijken meer op elkaar dan je zou denken. Ze doen heel verschillende dingen. **Anneke Tiddens** is lees- en mediaconsulent bij Biblionet Groningen. **Jantien Borsboom** werkt als projectleider KennisCloud en programmamaker bij het Digilab & de LocHal van Bibliotheek Midden-Brabant. **Milet Verberne** is marketing & communicatiespecialist bij de Bibliotheek Hoorn. De genomineerden zijn het vaak met elkaar eens, bleek tijdens een reeks interviews. Bijvoorbeeld over de bescheidenheid in de bibliotheeksector of de kansen om jezelf te ontwikkelen.

De jury meldde dat veel voorgedragen kandidaten uit bescheidenheid niet genomineerd willen worden. Begrijpen jullie dat?

Tiddens: 'Heel goed. Ik ben er ook niet zo sterk in om mezelf of mijn werk te profileren. Ik ga uit van de inhoud. Ik bedenk op basis van een vraag een project, werk dat uit vanuit de visie van de bibliotheek, betrek daar samenwerkingspartners bij, zoek daar de juiste vorm bij – en als het dan naar buiten moet, laat ik dat communicatiewerk aan een ander over. Ook begrijp ik het dat sommigen zeggen niet alleen de eer te willen. Niemand in de bibliotheek doet iets alleen. Ik zal dat ook altijd benadrukken: er bestaat geen enkel project dat je niet met anderen opzet en uitwerkt. En gelukkig maar, want hoe heerlijk is het niet om het altijd met anderen te mogen doen?'

Borsboom: 'Ik voel me soms ook ongemakkelijk om de aandacht op mijn persoon te richten, alles wat ik doe, doe ik samen met anderen. Daarnaast is de bescheidenheid typisch voor deze sector. Bibliotheken doen superveel – en allemaal echt onwijs creatief, maar we durven er niet over op te schepen. We communiceren er niet genoeg over en we communiceren er te voorzichtig over. Ik merk dat goed aan mijn werk. Ik zoek zo veel mogelijk contact met community's in de stad,

zet samenwerkingen op, probeer ieders specifieke kennis en vaardigheden de bibliotheek binnen te halen. Maar bij al die contacten valt me op dat mensen geen idee hebben dat de bibliotheek dat allemaal doet. Ook als ik op feestjes vertel over mijn werk. Midden-Brabant heeft al sinds 2013 een Digilab, en toch weten veel mensen dat nog steeds niet.'

Verberne: 'Ik ben ook bescheiden van aard. En het staat buiten kijf dat ik, zoals andere afvallers aanvoeren, het niet in mijn eentje kan, maar dat ik voor succes afhankelijk ben van mijn collega's en van iedereen in de sector. Maar blijkbaar heb ik iets gedaan waardoor ik ben opgevallen. Dan vind ik dat ik daar best trots op mag zijn.'

Is het belangrijk om trots op je vak te zijn?

Verberne: 'Zeker. Het is echt een branchingetje om dat te weinig te doen. Ik merkte het al toen ik tien jaar geleden overstapte uit de commerciële sector. De mentaliteit in bibliotheken is om over dingen te zeggen die je hebt gedaan: "O ja, leuk" in plaats van "Yeah, leuk!" Die vanzelfsprekende bescheidenheid zie je ook terug aan de manier waarop de nominaties voor Beste Bibliotheekspecialist in *Bibliotheekblad* bekend zijn gemaakt. Het bericht zou moeten gaan over de drie kanshebbers: "Dit zijn onze specialisten!" Maar in plaats daarvan lees je eerst een lange tekst over de redenen waarom aangedragen kandidaten afvielen, zodat het net lijkt alsof op de shortlist alleen de mensen staan die vervolgens zijn overgebleven. Ik snap best dat er een zeker spanningsveld is omdat je nooit subsidiegevers tegen de borst wilt stuiten, maar de bibliotheek is wél de belangrijkste publieke organisatie van Nederland die – zeker sinds de maatschappelijk-educatieve taak van belang is geworden – ontzettend waardevol werk levert, bijvoorbeeld in de bestrijding van laaggeletterdheid en in het zelfredzaam maken van burgers. Een organisatie ook waar veel

Jantien Borsboom

experts op allerlei gebied werken. Laten we dat dan ook met z'n allen uitdragen. Toen ik hier kwam werken heb ik posters opgehangen met de tekst: "Wees trots, en breng dit naar buiten!" We communiceren nu meer naar buiten toe wat wij doen. Niet voorzichtig in de bibliotheek zelf, maar ook buiten op straat, bij partners, tijdens evenementen en op scholen. We moeten zo veel mogelijk zichtbaar zijn – met ludieke acties, met wervingscampagnes, op locatie voorlezen of wat dan ook.'

Hoe zijn jullie in de bibliotheeksector terechtgekomen?

Borsboom: 'Ik ben van opleiding computeranimator. Ik heb de kunstacademie gedaan en heb daarna in die wereld gewerkt. Ik heb een 3D animatiefilm gemaakt, met andere filmmakers samengewerkt, ge-vj'd bij theaters en circusshows. Later kwam ik bij het Incubate-festival in Tilburg terecht, dat draaide om muziek, beeldende kunst en film, en ging ik steeds meer organiseren.'

Voor mijn gevoel deed ik zo twee verschillende dingen: met de computer van alles maken én dingen organiseren. Toen ik de vacature zag voor medewerker van het Digilab, dacht ik: daar komt het allemaal samen. Bovendien kon ik in die functie mensen meenemen in de wereld van de technologie. Ook dat vind ik belangrijk. De digitalisering gaat snel, het is voor mensen moeilijk te volgen. En ze hebben vaak een aversie tegen computers. De kunst is dus om het zo toegankelijk en makkelijk mogelijk te maken zodat mensen de eerste stap zetten. Hebben ze dat eenmaal gedaan, dan komt de rest vanzelf.'

Verberne: 'In de commerciële sector rende ik mezelf voorbij. Ik zag het nut niet meer zo goed van wat ik deed. Ik werkte wel hard, maar waarom? Een enorm salaris? Om mijn werkgever te verrijken? Ik zat in de fase dat ik ook iets wilde bijdragen aan de samenleving. En toen zag ik deze functie voorbijkomen. Ik had wel twijfels: de bibliotheek, vind ik daar genoeg dynamiek? Ik had nog een verouderd imago in mijn hoofd, maar ik werk met een ambitieus team en ik kan hier veel kwijt: strategie bepalen, in doelgroepen denken, mijn visie op communicatie uitvoeren, de bibliotheek naar buiten uitdragen. Door alle veranderingen in de sector blijven er uitdagingen bijkomen.'

Anneke, jij hebt als enige genomineerde de bibliotheekacademie gedaan ...

Tiddens: 'Dat klopt. Ik kreeg het bibliotheekwerk van huis uit mee. Mijn moeder is dertig jaar vrijwilligster geweest. Zat ook in allerlei besturen. We werden altijd gestimuleerd om te lezen en aan bronnenonderzoek te doen. Toen mijn broer naar de middelbare school ging kocht mijn moeder een encyclopedie – aan de deur, zoals dat toen ging – zodat als hij een vraag had, we gedegen antwoorden konden opzoeken. Het grappige is dat ik me naast de bibliotheekacademie ook had opgegeven voor een opleiding tot docent en een opleiding tot activiteitenbegeleider, en dat het weliswaar de eerste is geworden, maar dat ik dát andere werk nu eigenlijk ook doe.'

Wat zegt het dat jij als enige een traditionele achtergrond hebt?

Tiddens: 'De bibliotheekopleidingen zijn verdwenen. Dus het is logisch dat je tot een bepaalde leeftijd niemand vindt met zo'n achtergrond. Maar traditionele achtergrond wil niet zeggen dat je traditioneel werkt. Ik ben juist altijd betrokken geweest bij innovatieve projecten. In 2007 hebben we al de Innovatieprijs gewonnen met Digipret. Nadat een hoogleraar ons in een lezing had verteld over haar onderzoek naar het effect van digitale prentenboeken op de taalontwikkeling, beseften we dat we daar iets mee moesten – juist in ons werkgebied, waar veel kinderen daar baat bij konden hebben. We hadden al een project Boekenpret, daar kwam nu Digipret bij. Alle leidsters van de kinderopvang in de buurt hebben we zo veel mogelijk betrokken bij de realisatie ervan.'

Hebben jullie je genoeg kunnen ontwikkelen?

Borsboom: 'Zeker. Ik was in eerste instantie medewerker van het Digilab. Achter de balie mensen helpen en met hen in gesprek

gaan. Gaandeweg werd ik steeds meer programmamaker en is er een andere medewerker voor het Digilab aangenomen, zodat ik me daarop kon focussen. Ik ben ook projectleider KennisCloud geworden. Al voor de bibliotheek verhuisde naar de LocHal werd nagedacht over andere manieren van kennis ophalen, kennis delen en kennis verspreiden. Daar is het Digilab uit voortgekomen, maar ook wat toen nog de KennisMakerij heette: een proeftuinbibliotheek op een tijdelijke locatie. Met een heel team van programmamakers, ook van buiten, organiseerden we programma's over actuele maatschappelijke thema's. Mét lokale partijen, dat was de essentie.

Dit project was voor Tilburg en omstreken. Inmiddels is het landelijk opgepikt en ben ik als projectleider KennisCloud bezig de methodiek erachter te ontwikkelen en te delen. Want hoe doe je dat: alle organisaties, zzp'ers en professionele amateurs met specifieke kennis en vaardigheden bij elkaar brengen en zo samen maatschappelijke vraagstukken aanpakken? Het project is dan ook niet meer van ons, maar van de sector, zodat we de methodiek met elkaar kunnen uitwerken.'

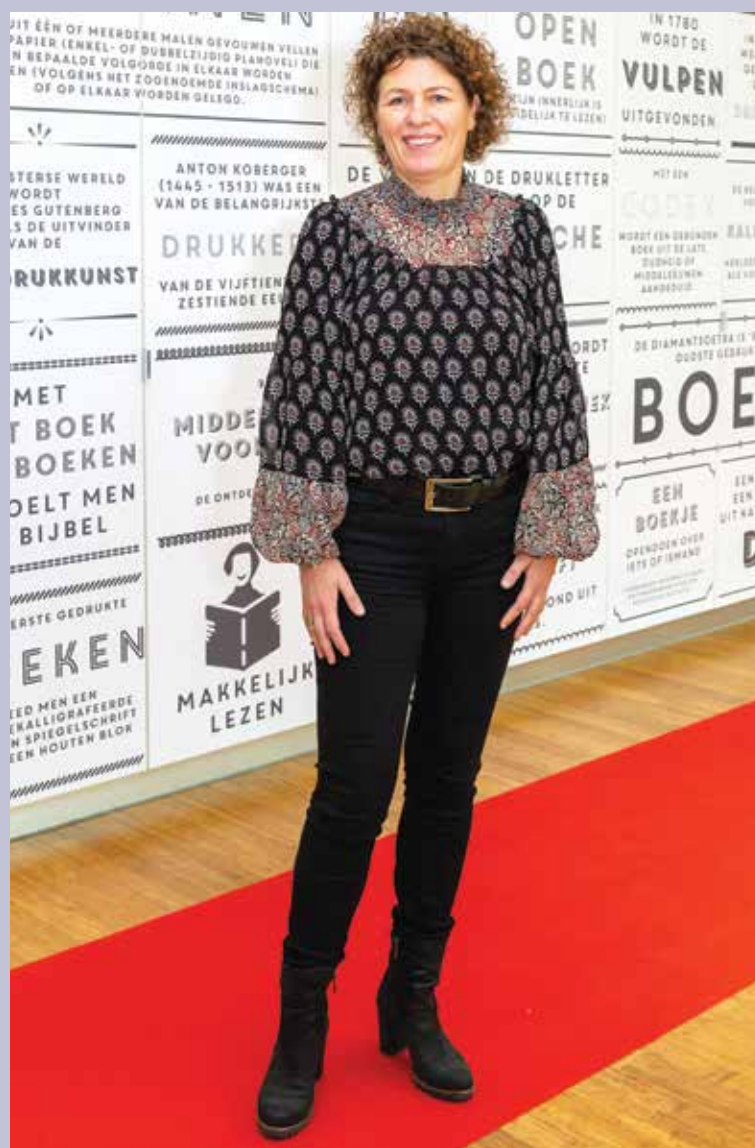
Verberne: 'Ik ook. De eerste vier jaar werkte ik vooral aan ledenwerving en -behoud van voornamelijk betalende leden. Toen daarna de maatschappelijk-educatieve taak in beeld kwam, en ik deel uitmaakte van het beleidsteam, kon ik ook visie ontwikkelen over nieuwe doelgroepen. Toen werd de functie veel breder. Naast mijn strategische en operationele werkzaamheden adviseer ik collega-specialisten zodat zij zo veel mogelijk zelf de communicatie naar hun doelgroepen kunnen uitvoeren.'

Terwijl jij in wezen altijd hetzelfde hebt gedaan, Anneke. Wat bij je indiensttreding in 1984 specialist educatie heette, is nu lees- en mediaconsulent geworden.

Tiddens: 'Ja, maar ik heb er altijd voor gezorgd dat het leuk bleef. Als je een vraag krijgt, kun je die naast je neerleggen en doorgaan op de vertrouwde voet, maar het is interessanter om te proberen die te beantwoorden. Je hebt dan ook veel meer impact als bibliotheek. Zo is het werk al die jaren bijna als vanzelf enorm veelzijdig geweest. *Never a dull moment.* Want de corebusiness mag dan altijd hetzelfde zijn: leesbevordering, informatievaardigheden aanleren, mediawijs maken – ieder project was anders.

Hoe werkt dat precies: een vraag beantwoorden?

Tiddens: 'Toen ik een school in Hoogezand benaderde voor een samenwerking, zeiden ze: "Goed, maar help ons dan eerst met een probleem." Hun leerlingen wilden filmpjes maken, maar de kwaliteit daarvan was – in die tijd – heel slecht. Tijdens een dag over mediawijsheid kort daarna heb ik alle workshops gevolgd over documentaires en films. Zo kwam ik op het idee van het IDFA, dat allerlei educatieve programma's heeft, als samenwerkingspartner. Samen met de school en hen hebben we toen het programma "Terug naar de bron" opgezet, waarvan het idee was dat leerlingen eerst bedachten waar hun film eigenlijk over moest gaan. Dat is uiteindelijk uitgegroeid tot een doorgaande lijn over bronnenonderzoek: met steeds nieuwe programma's waarmee leerlingen steeds beter werden in bronnenonderzoek.'

Milet Verberne

Blijven jullie de rest van je carrière in de sector werken?

Verberne: 'Dat weet je nooit zeker. Je loopt het pad dat voor je komt. Voorheen switchte ik om de zes jaar. Ik ben van een (internationaal) congresbureau via de ICT en een Nederlands interieurmerk naar een reclamebureau gegaan. En nu zit ik hier tien jaar. Voor mij is het belangrijk dat er dynamiek in de organisatie zit en dat ik me kan blijven ontwikkelen. En de bibliotheken zijn volop in beweging. Het is ook de eerste keer dat ik werk in de plaats waar ik woon. Vroeger wilde ik dat liever gescheiden houden, maar nu merk ik hoe waardevol het is. Het maakt je betrokkenheid bij je eigen gemeenschap nog groter.'

Borsboom: 'Voorlopig vind ik het geweldig. Bij Bibliotheek Midden-Brabant krijg ik echt de kans om me te ontwikkelen en te groeien. Om dingen uit te vinden en verder uit te werken die er nog niet zijn. Juist dankzij de noodzaak dat de bibliotheek zich meer dan ooit moet aanpassen om bij te blijven bij de digitalisering van de samenleving. En wat voor mezelf belangrijk is: ik

Anneke Tiddens.

heb hier het gevoel dat ik iets bijdraag aan de maatschappij.’
Tiddens: ‘Ik zie wel eens iets voorbij komen wat me óók interesseert, maar ik kan nog steeds mijn ei kwijt in de bibliotheek. Ik heb ook altijd zelf dingen opgezocht. Toen ik begon in Midden-Groningen, zei mijn leidinggevende: dit zijn de uren, dit is je medewerkers, dit is je budget, en als je meer wilt, moet je er zelf voor zorgen. En dat heb ik altijd gedaan: fondsen aanboren, samenwerkingspartners zoeken. Omdat Midden-Groningen onderdeel is van Biblionet zijn er daarnaast genoeg mogelijkheden om binnen de provincie steeds nieuwe uitdagingen te vinden.’

Wat kan de bibliotheeksector doen om de kans te vergroten dat jullie tot aan je pensioen blijven?

Verberne: ‘Ik heb afgelopen anderhalf jaar één dag in de week met veel plezier naast mijn werk in Hoorn bij Bibliotheek

IJmond Noord gewerkt als marketeer. Het was interessant om de kennis en ideeën uit Hoorn daar toe te passen, en vice versa. Maar ik kwam erachter dat 8 uur per week te weinig is om goed marketing en communicatie te bedrijven en toe te passen. Die ervaring deed me beseffen hoe belangrijk het is dat we het netwerk in de hele sector verder versterken. Bijdragen en meewerken aan het landelijk beeldmerk en de landelijke huisstijl vind ik belangrijk. Dat maakt ons merk sterker. Dat wij, bijvoorbeeld via Biebtobieb, ideeën uitwisselen is ook waardevol. Dat gebeurt in de commerciële sector, waar bedrijven in de eerste plaats concurrent van elkaar zijn, veel minder. Maar het kan nog sterker. Betrek daar, bijvoorbeeld specifiek voor marketing, ook opleidingen en organisaties als Nima [Nederlands Instituut voor Marketing] bij, zodat je kennis naar binnen haalt. Ook uit andere branches. Zo blijf je fris.’

Tiddens: ‘Zo lang ik er plezier in heb, blijf ik. Het allerbelangrijkste daarvoor is dat ik me kan blijven ontwikkelen. Dat betekent: workshops volgen, symposia bijwonen, seminars aflopen. Want als je een ander wilt voeden, moet je zelf voortdurend gevoed worden. Moet je op de hoogte zijn van alle trends en ontwikkelingen en de taal van je gesprekspartners kunnen spreken. Anders kun je geen zinvol gesprek voeren over hun problemen. Het coronajaar vond ik daarom een bonusjaar. Normaal kun je op een dag maar één workshop doen, maar toen kon ik opeens overal aan meedoen.’

Borsboom: ‘Ik mis een landelijke samenwerking. Als je je nu niet meer verder kunt ontwikkelen binnen de lokale bibliotheek waar je werkt, is de enige weg: andere baan zoeken. Dat is jammer. Je zou willen dat je je dan binnen bibliotheekoverstijgende projecten kunt inzetten, en dat er meer landelijke kennisuitwisseling zou plaatsvinden.’

En dus moet de VOB of KB wat?

Borsboom: ‘Nou, je moet het ook zelf doen. We zijn daarom met een aantal mensen uit verschillende bibliotheekorganisaties gestart met het Community Librarian Network. Veel community librarians zijn eenlingen in hun organisatie. Via dat netwerk kan iedereen toch met gelijkgestemden sparren over het werk. We hebben een keer per halfjaar een bijeenkomst, de laatste tijd vooral online, waarin community librarians uit het hele land de kans krijgen een casus te bespreken, te vertellen waar zij tegenaan lopen, daar vragen over te stellen. Heel tof. Binnen dat netwerk denken we óók na over de vraag hoe we de uitstroom van jonge mensen kunnen voorkomen. Een idee is om vacatures bij andere bibliotheken binnen de sector beter zichtbaar te maken. Dat is deels al gelukt via het Biebtobieb-platform. Ook zouden we het graag mogelijk maken om tijdelijk voor een project bij een andere bibliotheek aan de slag te gaan zonder dat daarvoor heel ingewikkelde loonconstructies moeten worden gebouwd. Maar dat moeten we nog uitwerken.’

Naschrift

Zie voor uitgebreidere versies van de gesprekken met de drie genomineerden de website van Bibliotheekblad.nl.

Collectietips

Ik praat als een rivier

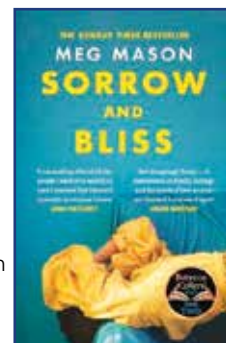
Auteur: Jordan Scott,
Illustraties: Sydney Smith
Uitgeverij: Querido
ISBN: 9789045126524

Een jongen worstelt met zijn spraakgebrek. Hij voelt zich hierdoor buitengesloten op school. Na een 'slechte praatdag' neemt zijn vader hem mee voor een wandeling langs de rivier. De vader wijst naar het water dat beweegt, borrelt en raast, en zegt: 'Dat is hoe jij praat.' Het geeft de jongen een houvast waardoor hij zijn spraakgebrek kan accepteren. Het verhaal is autobiografisch. De kleine, grotere en paginagrote waterverfillustraties zijn sfeervolle, bijna zelfstandige kunstwerken; ze geven met name de eenzaamheid en het gevoel anders te zijn goed weer. Een uitklapbaar middendeel toont de twee helften van het gezicht van de jongen; na het openslaan is de jongen in de grote rivier te zien. De in de ik-vorm geschreven zinnen zijn eenvoudig, krachtig en poëtisch. Dit bijzondere prentenboek zal vooral kinderen die 'anders zijn' aanspreken en bij anderen begrip oproepen. Vertaald door Edward van de Vendel. Vanaf ca. 5 jaar.

Sorrow and bliss

Auteur: Meg Mason
Uitgeverij: Weidenfeld & Nicolson
SBN: 9781474622981

Veertiger Martha weet al sinds haar tienerjaren dat ze het moeilijker heeft dan anderen. Ze zag al talloze dokters en nam allerhande pillen, maar steeds blijft ze moeilijke momenten hebben. Haar partner Patrick is haar steun en toevlucht. Reeds in het begin van hun relatie liet ze hem weten dat ze geen kinderen wil. Als ze uiteindelijk een diagnose krijgt, houdt ze zowat iedereen, ook Patrick, op een afstand. Hun relatie lijkt gedoemd om op de klippen te lopen. De Nieuw-Zeelandse Meg Mason schreef o.a. voor *The Times* en *The New Yorker*. In haar vlot geschreven debuutroman ontleeft ze op hoogstaand niveau het leven van Martha. Ze schuwt daarbij de taboes rond geestelijke gezondheid niet en vertelt een verhaal dat zowel pijnlijk, hilarisch als troostend is. Deze psychologische roman met een gelaagd en sterk uitgewerkt hoofdpersonage graaft diep in de menselijke ziel. Een uitstekend literair debuut over het huwelijk, een kinderwens en zelfacceptatie. Vertaald als *Leed en lief*.

Francois Villon

Auteur: Karel Eykman & Sylvia Weve
Uitgeverij: Uitgeverij De Harmonie
ISBN: 9789463361224

Biografische roman over de middeleeuwse Franse dichter Francois Villon. In zijn studententijd schreef Villon zijn eerste ballades, drankliederen en boevengedichten. Bij ruzie slaat hij iemand dood en ontvlucht Parijs. Na een jaar keert hij terug, gaat met vrienden op dievenpad en wordt gepakt. Bij de geboorte van de dochter van hertog Charles d'Orléans krijgt hij amnestie. Als hij een mooi gedicht schrijft voor de baby, biedt de hertog hem een plaats in zijn kasteel aan, maar het leven daar bevalt hem niet. Zijn geliefde sterft en hij belandt opnieuw in de gevangenis. Daar schrijft hij zijn beroemde ballade der gehangenen. Een fascinerende, met humor geschreven roman door de meermaals bekroonde schrijver-dichter Karel Eykman, die zijn schrijverscarrière begon met een theaterstuk over Villon. Geschreven in een no-nonsense stijl, met veel dialogen en verdeeld in korte hoofdstukken, afgewisseld met gedichten. Goed bijpassende expressieve illustraties van Sylvia Weve fleuren de tekst op.

Slapen als een oermens

Auteur: Merijn van de Laar
Uitgeverij: Merijn van de Laar
ISBN: 9789083138305

De auteur, die diagnostiek en behandeling van slaapproblemen doceert, benadert de slaap vanuit de evolutionaire psychologie, die aspecten van de menselijke geest en gedrag vanuit het oogpunt van de evolutietheorie verklaart. Aan de orde komen onderwerpen als een oeroude slaap, wat is slaap, hoe lang en waarom slapen, kwaliteit of kwantiteit van slapen, slapeloze nachten en nachtelijke spoken. Dit originele werk overtreft door zijn benadering vanuit de evolutietheorie gelijksoortige publicaties, waardoor slaap beter begrepen kan worden. Aan de hand van de kennis van nu over hoe men honderdduizenden jaren geleden leefde, ontstaat een inzicht in de evolutionaire achtergrond van de slaap, waardoor dit in het heden benut kan worden om beter te slapen. Een actueel boek met nieuwe inzichten, adviezen en bruikbare tips. Praktisch toepasbaar, wetenschappelijk verantwoord, maar in makkelijke taal. Hier en daar vermakelijk en humoristisch.

In deze rubriek, samengesteld door NBD Biblion, vind je een viertal recent uitgekomen boeken. Via shop.nbdbiblion.nl/bibliotheekblad zijn de boeken makkelijk terug te vinden. Persberichten over nieuw verschenen boeken kunt u sturen naar redactie@bibliotheekblad.nl.

Anton Furnée: 'Dankzij een groot netwerk van organisaties kunnen we gezamenlijk veel verschillende activiteiten aanbieden, van koffie-inloop, wijnproeverij en een aanschuifdiner tot museumboek, samen wandelen en creatieve workshops.'

Anton Furnée, programmeur cultureel-maatschappelijke activiteiten bij Bibliotheek Amstelland

'De bibliotheek is de ideale plek om wat ondersteuning te krijgen'

Sinds ruim vier jaar zet Anton Furnée zich in voor het organiseren van een range aan activiteiten in de vier locaties van de Bibliotheek Amstelland. Zijn focus ligt zich vooral op het sociaal domein. Twee directe collega's zijn verantwoordelijk voor jeugd- en creatieve bijeenkomsten. 'De coronatijd heeft roet in het eten gegooid. Gelukkig is alles nu weer open als voorheen. Zelfs méér dan ooit. Want dankzij de hechte samenwerking met netwerkpartners wordt er nu ook buiten de openingstijden van alles georganiseerd. Een kwestie van wederzijds vertrouwen.'

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO: GERRIT SERNÉ

Brein

Waar moeilijkheden zijn, zijn mogelijkheden. Het zou zó op een tegeltje kunnen, maar het was in ieder geval het credo bij de Bibliotheek Amstelland toen vanwege de beperkende coronamaatregelen voor de tweede keer de deuren van de bibliotheken op slot gingen. 'We wilden uiteraard graag *feeling* houden met onze leden en andere belangstellenden', vertelt Anton Furnée. 'Een van de manieren waarop dat goed leek te kunnen, was door het maken van een podcast.' Onder de noemer 'Je brein is er dol op' werden twee afleveringen gemaakt: over voorlezen aan achtplussers en over meertaligheid. Een derde, over diversiteit in prentenboeken, is in voorbereiding. 'Via onze eigen nieuwsbrief, via de lokale media en via speciale boekenleggers (waarop kinderen konden aangeven welke boeken ze gelezen hadden, en bij een volledig ingevulde boekenlegger kregen ze een cadeautje) hebben we onze podcast breed onder

de aandacht gebracht', vertelt Anton niet ontevreden. Toch is hij blij dat hij weer *face to face* met zijn collega's en netwerkpartners kan overleggen over nieuwe plannen. 'Als je elkaar *live* ziet, bruist het toch meer.'

Aanschuiven en wijn proeven

Die twee directe collega's zijn Hiske Deinema, actief in de jeugdactiviteiten, en Meliza de Vries, die creatieve workshops organiseert, bijvoorbeeld rond het thema poëzie. Zelf richt Anton zich vooral op basisvaardigheden, zoals Klik en Tik en Digisterker. 'En ik organiseer activiteiten in de Week van de Ontmoeting, eind september/begin oktober, om extra mogelijkheden te creëren voor mensen om elkaar te treffen. Noem het een vorm van eenzaamheidsbestrijding. Dankzij een groot netwerk van organisaties kunnen we gezamenlijk veel verschillende activiteiten aanbieden, van koffie-inloop, wijnproeverij en een aanschuifdiner tot museumboek, samen wandelen en creatieve workshops.' Mensen (cultureel) activeren en zelfredzaam maken op een breed gebied beschouwt Anton ook als een belangrijke taak. 'Het is een uitstekende ontwikkeling dat het Informatiepunt Digitale Overheid in de bibliotheek is gekomen. Veel mensen vinden het lastig om alle, steeds gecompliceerdere, zaken zelf te regelen. Als je iets per ongeluk verkeerd invult, kan dat grote consequenties hebben, kijk maar naar de toeslagenaffaire. De bibliotheek is de ideale plek om wat ondersteuning te krijgen.'

Toekomstmuziek

De Bibliotheek Amstelland kent Anton al langer dan zijn dik vier jaar als programmeur. Van 2010 tot 2017 was hij hoofd Bibliotheek in Aalsmeer en Uithoorn. 'Bij de reorganisatie aan het begin van 2017 kreeg ik de kans om programmeur te worden, en dat sprak me aan. In deze functie heb ik contact met bezoekers, ben ik betrokken bij de gemeenten en onderhoud ik bovendien een uitgebreid netwerk aan partners met wie wij evenementen organiseren. Mijn vaste werkplek is nu op onze hoofdvesting in Amstelveen. Een ideale plek als ik me moet concentreren, maar regelmatig ben ik ook present op een van de andere drie locaties.' Vóór zijn bibliotheekloopbaan begon, werkte Anton bij een boekhandel en was hij een tijdje docent Nederlands op een middelbare school. En hij studeerde klassiek piano aan het Conservatorium van Amsterdam. 'Naast pianolessen, die ik nog steeds geef, heb ik nooit een muzikale carrière gehad, maar misschien ga ik daar meer werk van maken na mijn pensioen.'

Voor de locatie in Uithoorn schafte Anton in het verleden een piano aan. 'Daar mochten onze bezoekers op spelen, en ook organiseerden wij soms concerten in de bibliotheek. Zelf heb ik vier keer een muzieklesing gegeven. Erg leuk, maar dit vraagt wel veel voorbereiding.'

Klankkleur van andere talen

In 2016 heeft de Bibliotheek Uithoorn de vroegere locatie verruild voor een tijdelijke. 'We gebruikten het kerkgebouw 'De Hoeksteen', ontworpen door Gerrit Rietveld. Een prachtig gebouw dat de gemeente Uithoorn wilde verkopen. Qua klimaatbeheersing was het niet praktisch voor de bibliotheek, en nu heeft het een horecabestemming. Volgend jaar zomer verhuizen we naar een nieuwbouwpand aan de Amstel.' In de tijdelijke, kleine locatie (een vroegere schoenenwinkel) zwijgt de piano even in alle talen.

Die talen klonken wel luid en duidelijk tijdens een van de activiteiten waar Anton met veel plezier op terugkijkt. 'Voor het internationale

voorleesfestival nodigde mijn collega Hiske ouders van verschillende nationaliteiten uit om te komen voorlezen. Zo klonk hetzelfde verhaal in zestien of zeventien talen. De meeste kinderen vonden het heel interessant om te horen hoe een andere taal klinkt. Behalve dat zo'n initiatief recht doet aan de multiculturele opbouw van de gemeente Amstelveen, sloot deze activiteit ook goed aan bij de nieuwste inzichten in meertaligheid, namelijk dat het belangrijk is dat kinderen thuis in de moeder- of vaders taal van hun ouders worden voorgelezen. Zo leren zij van jongs af aan twee talen goed.'

Kunst & Kids

Nog een activiteit waar Anton blij mee is, is de Zomerschool in juli. Onder deze noemer organiseerde de Bibliotheek Amstelland in Amstelveen en Aalsmeer, samen met lokale sport- en culturele instellingen, creatieve workshops en lessen aan basisschoolleerlingen die door de coronamaatregelen en hun thuissituatie onderwijs hebben gemist. 'Het was vooral inspirerend om dit gezamenlijk te doen.'

Speciaal voor statushouders organiseerden we, in samenwerking met Vluchtelingenwerk, een ouderbijeenkomst over voorlezen in de thuistaal. De locatie in Aalsmeer is gevestigd in een pand waar ook het Cultuurpunt Aalsmeer, een restaurant, een bakkerij en een werkplaats voor verstandelijk gehandicapten gevestigd zijn. 'Ook hier is veel overlap tussen de gezamenlijke activiteiten. En onze hoofdvesting in Amstelveen heeft op de begane grond een boekhandel, waarmee we onder andere poëzie-avonden organiseren. De muziek- en dansschool en een schouwburg in de nabijheid vormen een creatieve basis voor gedeelde evenementen, zoals het jaarlijkse Kunst & Kids Festival.'

Geheim van de smid

In de herfst gaan de drie programmeurs om de tafel voor het maken van een jaarplanning. 'Vorig jaar hebben we helaas een heleboel activiteiten moeten afzeggen. Dit jaar staat Adriaan van Dis op de planning, in het kader van de heruitgave van zijn boek 'De Wandelaar' ter gelegenheid van NL Leest. Ilja Leonard Pfeijffer zou vorig jaar komen. Hopelijk lukt het hem komend jaar', uit Anton alvast zijn wens over de auteur van het Boekenweekgeschenk. Activiteiten voor werkzoekenden mogen ook niet ontbreken, vindt hij. 'Ik kreeg een verzoek van zowel Job On als van Walk&talk (*zogeheten community's voor werkzoekenden of mensen die ondernemer willen worden – red.*). Omdat deze twee elkaar goed aanvullen, heb ik besloten met allebei in zee te gaan.' Dankzij een actueel initiatief zijn er zelfs nieuwe samenwerkingsvormen. 'Op onze locatie Aalsmeer hebben we Open+ geïntroduceerd. Wie zich hiervoor aanmeldt, krijgt een speciale code op de bibliotheekpas en kan tussen 7 en 23 uur op ieder moment met pas en persoonlijke pincode naar binnen. Daar gaan alle systemen aan: verlichting, verwarming, koffieapparatuur, computers, uitleenapparatuur. Dit is bijvoorbeeld bedoeld als extra service voor ouders die na het naar school brengen van hun kinderen nog even een boek willen ophalen', licht Anton toe. 'Maar ook een loopbaancoach houdt nu buiten de openingstijden van de bibliotheek haar spreekuur in ons gebouw, een Poolse groep organiseert daar boekpresentaties en een welzijnsorganisatie houdt inloopsprekuren, onder andere voor pc-problemen. Deze evenementen, die ik zelf ook had willen programmeren, zijn nu uitbesteed aan anderen. De "sleutel" van de bibliotheek beschikbaar stellen aan partners op basis van wederzijds vertrouwen. Dát is het geheim van de smid.'

Peter van Eijk, Peter Kok en Ronald Huizer over het belang van digitaal burgerschap

‘Iedereen een digitaal zwemdiploma’

Uit onlangs gepubliceerd onderzoek, uitgevoerd in opdracht van de KB, bleek opnieuw dat kinderen zichzelf vaak overschatten. Ze lijken digitaal wel heel handig, maar hebben onvoldoende bewustzijn van de valkuilen én mogelijkheden van internet.

De coronacrisis maakt pijnlijk duidelijk wie in de samenleving digitaal buiten de boot vallen, zien Peter van Eijk, Peter Kok en Ronald Huizer. Alle drie zijn zij op hun eigen manier betrokken bij de programmalijn digitaal burgerschap, die zich ervoor inzet om burgers weerbaar, vaardig en actief te laten deelnemen aan de maatschappij.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Digitaal burgerschap is van levensbelang. Dat zag Peter Kok, directeur van de Bibliotheken Midden-Brabant, recentelijk in de LocHal. Daar staan sinds de aankondiging van de komst van de CoronaCheck-app, waarop je de QR-code moet laten zien die je toegang verschaft tot horeca, theaters en ander vertier, rijen van mensen die hulp nodig hebben bij de installatie. 'Iedereen stuurt ze naar ons toe: de horeca, maar ook reisbureaus', weet Kok. Alleen maar goed als mensen de bibliotheek weten te vinden,

Foto: Shutterstock

zou je denken, maar deze toestroom heeft een wrange keerzijde. 'Deze mensen staan voor onze deur omdat ze hun democratische rechten en plichten niet kunnen uitvoeren. Tegelijkertijd zie ik hoe onze teams overspannen raken. Soms duurt het wel drie kwartier voordat ze de QR-code werkend hebben gekregen, ook omdat we het de mensen willen leren en zo veel mogelijk zelf willen laten doen. Van het downloaden van de app tot het paraat hebben van je DigiD: alles kan een obstakel zijn. Iedere telefoon is bovendien weer anders – ook voor onze medewerkers een uitdaging. Daardoor komt men aan het gebruikelijke werk niet toe.'

Digitale kloof

De situatie maakt volgens Kok pijnlijk duidelijk hoe groot de kloof is tussen de 13 miljoen digitaal vaardigen in onze samenleving en de 4 miljoen die dat niet zijn. Het kan iedereen overkomen, zag hij toen hij in de rij stond voor een wedstrijd van Willem II. 'Een 75-jarige man stond voor mij in de rij. Hij kreeg zijn code maar niet getoond. Dan moet je de app er even af gooien en weer op zetten, hoorde ik de steward tegen de man zeggen. Ik hield mijn hart vast, en inderdaad: de beste man heeft de wedstrijd niet gezien. Zo iemand wordt beperkt in zijn levensvreugde, en dat voelen steeds meer mensen.' Hoe druk het voor de medewerkers ook is, de hulp bij de CoronaCheck-app past volgens Kok wel degelijk bij de functies van de bibliotheek. 'Wij willen helpen burgers weerbaar en zelfstandig te maken zodat ze weer de vrijheid voelen om te gaan en te staan waar ze willen.'

Daar is naamgenoot Peter van Eijk, directeur van POI BiSC, het roerend mee eens. 'Hulp bij deze app past bij alle drie de maatschappelijke opgaven die we met elkaar in de Netwerkagenda hebben vastgesteld: een geletterde samenleving, participatie in de informatiesamenleving en een leven lang leren en ontwikkelen. Nu kunnen we aan alle subsidiegevers die dit nog niet wisten, laten zien welke rol bibliotheken praktisch aan de burgers bieden, zelfs als ze geen lid zijn. In die zin is het een *blessing in disguise*. Tegelijkertijd houden we dit als bibliotheeknetwerk financieel natuurlijk niet vol. Gemeenten hebben het geld niet om bibliotheken hierin te faciliteren. Dit is geen tijdelijke oplossing, maar een structureel probleem. Niet voor enkelen, maar voor honderdduizenden in onze maatschappij.'

Proeftuinen

Dat ziet ook Ronald Huizer, hoofd marketing & diensten bij de KB. 'De impact van digitalisering wordt steeds heftiger, zien we ook nu weer. Vandaag is het de coronacrisis, maar morgen is het iets anders. Deze beweging zit in alle haarvaten van de maatschappij. In die zin had de timing van de programmalijn digitaal burgerschap niet beter kunnen zijn: in september, een week voor de

lancering van de CoronaCheck-app, zijn de vijf proeftuinen officieel geopend.' Huizer doelt daarmee op de vijf bibliotheken die met financiering vanuit Stichting Pica het komende halfjaar mogen experimenteren met hun eigen project op het gebied van digitaal burgerschap. Van digitale talentontwikkeling voor jongeren tot begeleiding van nieuwkomers bij online zaken: de proeftuinen pakken het aan. Zij zijn daarmee onderdeel van de programmajijn digitaal burgerschap, die op dit moment een voorbereidingsjaar beleeft, zodat het programma volgend jaar kan worden uitgerold over alle bibliotheken. 'Dat doen we niet alleen met elkaar, maar ook binnen een breder netwerk', voegt Huizer toe. 'Daardoor staan we sterker en zijn we nog beter te vinden. Ook bij de KB zijn we onderdeel van verschillende netwerken die zich bezighouden met digitale vraagstukken, zoals het Netwerk Mediawijsheid. Dat past bij de complexiteit van het vraagstuk: dit moet je breed benaderen.'

Snelkookpan

Huizer houdt zich graag met digitaal burgerschap bezig. 'Ik vind dit een heel rijk thema. We hebben het afgelopen anderhalf jaar allemaal gezien hoe de coronacrisis een snelkookpan is geweest voor digitale ontwikkelingen. We moeten er alleen nog wel mee leren koken. Kwetsbaar zijn klinkt voor veel burgers misschien ver van je bed, maar iedereen kan uiteindelijk in zo'n situatie terechtkomen. Tegelijkertijd bieden deze ontwikkelingen ook veel kansen. Onze

positie in deze moeten we versterken.' Waarom past het thema digitaal burgerschap zo goed bij de bibliotheek? 'Wij opereren op hetzelfde terrein. Bovendien biedt het ons een richting om onszelf opnieuw uit te vinden. Toch begrijp ik ook heel goed de spanning die sommige bibliotheken voelen: krijgen we dit nu ook nog op ons bordje, bovenop alles wat we al doen? Daarom moeten we het samen doen. Niemand kan dit in zijn eentje.' Ook Huizer ziet het belang van het onderwerp in zijn omgeving. 'Ik zie hoe mijn ouders moeite hebben de digitale ontwikkelingen bij te houden, maar ik zie het ook bij mijn kinderen. Uit onlangs gepubliceerd onderzoek', uitgevoerd in opdracht van de KB, bleek opnieuw dat kinderen zichzelf vaak overschatten. Ze lijken digitaal wel heel handig, maar hebben onvoldoende bewustzijn van de valkuilen én mogelijkheden van internet. Ook ouders en scholen weten daarin niet altijd de juiste hulp te bieden. Wat gaan we met die informatie doen? De bibliotheek heeft in mijn ogen daarin een rol van betekenis. Daarvoor hebben we een flinke transformatie moeten doormaken: niet alleen in hoe onze gebouwen eruitzien, maar ook in wat daar plaatsvindt.'

Digitaal als middel

Peter Kok is naast directeur-bestuurder van de Bibliotheek Midden-Brabant ook bestuurslid van Stichting Pica. 'Als stichting hebben wij onze strategie veranderd. Tot voor kort wachtten wij op aanvragen van organisaties die innovaties in de bibliotheekwereld stimuleren. Nu kiezen we ervoor om ons te richten op drie specifieke programmajijnen. Digitaal burgerschap is er een van, naast het publiek maken van de wetenschap en digitaal erfgoed. Die laatste twee zijn sterker op universiteits- en wetenschappelijke bibliotheken, en op openbare bibliotheken met een erfgoedfunctie gericht.' Ook Peter van Eijk voelt zich sterk verbonden met het onderwerp. 'Mijn werk bevindt zich al sinds de jaren tachtig op het snijvlak van digitalisering en publieke organisaties. Wat betekent dit voor de veranderingen die organisaties willen en moeten doormaken? Ik probeer mensen ervan te overtuigen dat technologie een middel is en geen doel. Op dit moment gaat het om persoonlijke ontwikkeling en participatie, zoals in het geval van de CoronaCheck-app. Dat doel moeten we telkens met elkaar actualiseren.' Van Eijk droomt van een digitaal equivalent van het zwemdiploma dat ieder kind op de basisschool moet halen om als vaardig en weerbaar te worden gezien. 'Iedereen vindt het vanzelfsprekend dat je kunt zwemmen. Ooit was het leren van die vaardigheid een publieke voorziening, die werd bekostigd door de overheid. Nu moeten ouders dat zelf doen. Daardoor zie je dat minderbedeelden vaker verdrinken. We moeten voorkomen dat dat ook op digitaal vlak gebeurt. De bibliotheek is daarvoor, met haar plek dicht bij de burger, de aangewezen partij.'

Blinde vlek

Nog niet iedereen ziet de ernst van de problematiek in, constateert Kok. 'Nieuwe generaties voelen zich zo digitaal vaardig dat ze niet snappen dat je moeite kunt hebben met het installeren van een simpele app. Zo wordt de kloof alleen maar groter. Terwijl: niemand blijft zijn hele leven lang op alle vlakken vaardig. Laatst moest ik zelf een dubbele DigiD-herkenning gebruiken: ik kreeg het zonder hulp van mijn zoon niet voor elkaar. We moeten mensen die in deze informatiesamenleving zijn opgegroeid

Foto: Shutterstock

Sinds de invoering van de CoronaCheck-app, waarop je de QR-code moet laten zien die je toegang verschaft tot horeca, theaters en ander vertier, staan in de bibliotheken rijen van mensen die hulp nodig hebben bij de installatie.

Peter Kok, directeur van de Bibliotheken Midden-Brabant.

Peter van Eijk, directeur van POI BiSC.

Ronald Huizer, hoofd marketing & diensten bij de KB.

duidelijk maken hoe het is om die vaardigheden niet te hebben.’ Volgens Huizer is de blinde vlek nog groter. ‘We herkennen onze eigen kwetsbaarheid net zo slecht als die van onze omgeving. Dat geldt niet alleen voor jongeren, maar ook voor volwassenen. We zijn met zijn allen digitaal veel kwetsbaarder dan we denken, bijvoorbeeld voor cybercriminaliteit en fake news. Dat is geen leuke boodschap, en gelukkig is er ook een positieve kant: we kunnen met elkaar nog heel veel mooie dingen leren.’ Dat iedereen digitaal vaardig en weerbaar moet worden, staat als een paal boven water. Dat we met zijn allen ook actief moeten gaan deelnemen aan de digitale samenleving, is volgens Kok nog een grotere stap. ‘Het is nu misschien nog lastig denkbaar, maar als maatschappij kunnen we één vuist maken tegen de techreuzen die op dit moment belangrijke keuzes voor ons maken. Samen kunnen we alternatieven ontwikkelen voor programma’s en diensten die we nu min of meer gedwongen worden te gebruiken.’

Nieuwe afspraken

Bovendien moeten we met elkaar nieuwe afspraken gaan maken, vindt Huizer. ‘Voor de ontwikkeling van nieuwe publieke waarden zijn nieuwe regels nodig. Gelukkig begint dat besef ook in Europa steeds meer te ontstaan: we kunnen burgers niet langer in de handen van datagiganten laten vallen, alleen maar door één keer op OK te klikken. Als bibliotheken staan wij aan de onderkant van het systeem te dweilen, maar aan de bovenkant staat de kraan open. Dat is iets wat we in samenwerking met de allianties waarvan we onderdeel zijn moeten blijven agenderen.’

Het juiste moment om dat gesprek te voeren is nu, volgens Van Eijk. ‘We moeten het ijzer smeden als het heet is. Overal om ons heen verrijzen *smart cities*, maar die kunnen alleen goed functioneren als de *citizens* ook *smart* zijn. Niet iedereen hoeft datajournalist te worden, en dat word je ook niet per se bij de bibliotheek. We beginnen bij de basis.’ Wat vraagt deze transformatie van bibliotheken en hun medewerkers? Kok: ‘De klassieke taak van medewerkers in de frontoffice was ooit: achterhaal de vraag achter de vraag. Ook op digitaal vlak is dat nog steeds de kern. De mensen die bij ons in de rij staan om de CoronaCheck-app te laten installeren, weten vaak niet goed welke vraag ze moeten stellen omdat ze daarvoor niet genoeg weten. Dat betekent dat ook onze medewerkers naast de reguliere vaardigheden ook de juiste digitale vaardigheden moeten hebben om iemand van dienst te kunnen zijn.’

Daarvoor zijn nieuwe opleidingstrajecten nodig, die de klassieke bibliotheekopleiding vervangen. ‘De nieuwe ontwikkelingen gaan op dat vlak nog te langzaam’, aldus Kok. ‘Wij kunnen als grote

bibliotheek zelf modules ontwikkelen, maar kleinere organisaties lukt dat niet. De eerste initiatieven, zoals de opleiding tot community librarian, zijn goed, maar we hebben een landelijke bibliotheekacademie nodig, waarvan partijen in de branche zich eigenaar voelen. Gelukkig hebben wij de afgelopen tijd veel jonge mensen met nieuwe vaardigheden aangenomen, anders hadden we niet de stappen kunnen zetten die we hebben gezet. Alleen door op die manier nieuwe kennis in huis te halen, kunnen we onze nieuwe functies omarmen.’

Lokale politiek

Daarvoor is ook de steun van de lokale politiek van groot belang. ‘Laatst kwam het hele college van burgemeester en wethouders bij ons op bezoek om in gesprek te gaan over de belangrijkste maatschappelijke vraagstukken in de samenleving’, vertelt Kok. ‘Ze herkennen zich in de opgaven die we in de Netwerkagenda hebben geschetst. We hebben laten zien dat de bibliotheek in al die opgaven een cruciale rol speelt. We zijn geen leverancier van producten en diensten, we lossen samen met de gemeente en de gemeenschap de lokale problemen op. Door dat bezoek viel het kwartje dat het niet langer houdbaar is om de bibliotheek alleen onder de cultuurportefeuille te laten vallen, maar dat iedere wethouder en zelfs de burgemeester met de bibliotheek te maken heeft. Bovendien pakken we veel zaken op die uit landelijk budget moeten worden betaald. Ook daarop hebben we ze attent gemaakt.’

Digitaal burgerschap is een groeidossier, zowel voor bibliotheken als voor de samenleving als geheel, aldus Huizer. ‘Dankzij een programma als digitaal burgerschap kunnen we onszelf heruitvinden. Ik hoop over een aantal jaar te zien dat dat thema in de bibliotheek niet langer een bijgerecht, maar een hoofdgerecht is. Daarmee wordt Nederland een land waarin iedereen kan meedoen, en waarin technologie ons middel wordt om vooruit te komen in plaats van een last die we moeten dragen.’

Wie digitaal vaardig is, is simpelweg gelukkiger, is Koks overtuiging. ‘Ik heb het in de bibliotheek gezien: mensen die zich onvoldoende door de digitale maatschappij kunnen bewegen, raken geïsoleerd en worden eenzaam. Ze gaan in de overlevingsstand. Anders dan bij een zwemdiploma is het niet meteen desastreuus wanneer je in het water valt. Het is sluipender. Des te belangrijker is het dat iedere burger kan meedoen.’

Bronnen

1. Helpt jongeren overschat eigen digitale vaardigheden. Te lezen via de verkorte link: tinyurl.com/3zjcdasr

Zeven vragen en een antwoord over opleiding en professie

‘De bibliothecaris sterft niet uit, maar wordt geëuthanaseerd’

‘De oude bibliothecaris sterft uit’, stond in het maartnummer (3-2021) van Bibliotheekblad. Ik schrok ervan, maar bedoeld wordt dat de mensen die ooit de hbo-opleiding tot bibliothecaris volgden met pensioen gaan. Bibliotheekblad besteedde in hetzelfde nummer aandacht aan de ‘Domeinbeschrijvingen voor het opleiden van bibliotheekprofessionals’ die samen met de notitie ‘Sectorale HRD-aanpak’ kaders voor en een aanzet tot een toekomstbestendige brancheopleiding geven. Hoewel de woorden kaders en aanzet het ergste doen vrezen over de voortgang, moet het begin van de nieuwe brancheopleiding er in 2022 staan. Was mijn schrik weggenomen na lezing van de Domeinbeschrijvingen. Nee, integendeel. Want de bibliothecaris sterft niet uit, maar wordt geëuthanaseerd. Deze oude bibliothecaris vindt dat geen goed idee, en daarom geef ik hier mijn visie op het vak van en de opleiding tot bibliothecaris.

TEKST: CHRIS WIERSMA, ADVISEUR EN INTERIM-MANAGER, WEGVOORBEREIDER COLLECTIEF LANDELIJK BIBLIOTHEEKSYSTEEM EN VOORMALIG DIRECTEUR-BESTUURDER DE NIEUWE BIBLIOTHEEK

ILLUSTRATIES: SHUTTERSTOCK

Om de verdenking van nostalgie weg te nemen: de tijd van de zes (!) bibliotheekacademies komt niet terug. Die leidden bibliothecarissen op voor speciale, wetenschappelijke en openbare bibliotheken. De wereld ziet er nu heel anders uit. Bedrijfs- en andere speciale bibliotheken zijn er bijna niet meer, en in de

andere twee bibliotheektypen is de behoefte aan vakmensen met een vierjarige hbo-opleiding met veel lessen voor de destijds typische bibliotheekvakken als titelbeschrijven, alfabetiseren, annoteren en classificeren nagenoeg geheel verdwenen. Die vakken worden nu nog maar door een beperkt aantal mensen

beheerst en beoefend. Het is dus meer dan tijd voor een nieuwe visie op en aanpak van de opleiding tot bibliothecaris, maar dan moeten we eerst wel een paar vragen over de bibliotheekprofessional stellen en beantwoorden – vragen die de opstellers van de Domeinbeschrijvingen kennelijk over het hoofd hebben gezien:

- Wat doet de bibliotheekprofessional?
- Wat is de kern van het vak?
- Is de bibliothecaris een professional?
- Op welke niveau werkt de bibliothecaris?
- Wie kan bibliothecaris worden?
- Hoe doen ze dit in andere landen en in andere beroepen?
- Wat wordt verwacht van de bibliotheken?

Zijn deze vragen dan niet gesteld en beantwoord in de domeinbeschrijvingen? Nee, ondanks het indrukwekkende overzicht van domeinen, werkerreinen, rollen en competenties krijg ik de vragen noch de antwoorden scherp.

1. Wat doet de bibliotheekprofessional?

In Bibliotheekblad wordt de indruk gewekt dat iedereen die in een bibliotheek werkt zich bibliothecaris kan noemen. Dat is wel de snelste manier om het beroep naar zijn laatste rustplaats te brengen.

Naar mijn mening is de bibliothecaris werkzaam in het primaire proces van de bibliotheek, daar waar de interactie met individuen, instellingen, netwerken en gemeenschappen plaatsvindt. Managers zijn niet per se (steeds vaker geen) bibliothecaris; marketeers, medewerkers HR en communicatie, ICT'ers en controllers zijn het bij voorkeur niet. Ze hebben baat bij kennis van de sector waarin ze werken, maar bibliothecaris zijn ze niet.

Ze hoeven de brancheopleiding dus niet te volgen (het mag wel natuurlijk).

2. De kern van het vak

Wat is dan de kern van het vak van bibliothecaris? Niet die oude typische bibliotheekvakken, maar wat dan wel? Ik omschrijf deze kern in de terminologie van de cirkel van Simon Sinek¹ als volgt:

- *waarom*: de bibliothecaris wil dat iedereen de kans krijgt om zich persoonlijk te ontwikkelen en zijn maatschappelijke positie te verbeteren.
- *hoe*: de bibliothecaris inspireert, ondersteunt en begeleidt mensen om kennis, ideeën en vaardigheden te creëren en te delen.
- *wat*:
  - het inspireren tot en het faciliteren en begeleiden van de transitie van informatie naar kennis, ideeën en vaardigheden.
  - het delen en inzetten van informatie, kennis, ideeën en vaardigheden in netwerken en gemeenschappen.
  - het bouwen, begrijpen en gebruiken van informatiesystemen (waaronder de bibliotheekcollectie), maar ook het vinden en wegen van informatiebronnen.

In essentie gaat het om informatie, de transitie van informatie en de inzet daarvan door individuen, netwerken en gemeenschap-

pen. De oplettende lezer ziet dat mijn tekst is geïnspireerd door David Lankes. Zijn ideeën vormen in belangrijke mate de kern van het vak van de nieuwe bibliothecaris – de opleiding tot community librarian is erop gebaseerd.

3. Is de bibliothecaris een professional?

Ik geef het toe: ik ben bibliothecaris, ik voel me bibliothecaris, ik identificeer me met dat vak. Dat is één van de kenmerken van een professie. Dit zijn ze alle zes²:

- *Vakmanschap*, een professional is een echte specialist met een eigen vakopleiding.
- *Autonomie*, een bepaalde vrijheid in de uitoefening van hun vak. Professionals hebben weinig aansturing nodig, zijn onafhankelijk, gemotiveerd en initiatiefrijk.
- *Creativiteit* in de uitvoering van het werk; een professional neemt zelfstandig en op een creatieve manier beslissingen over de beste gang van zaken.
- Een professional *is zijn vak* en identificeert zich ermee. Een professional identificeert zich met zijn beroepsgroep en vaak minder met de organisatie waar hij werkt.
- Professionals voelen zich *verantwoordelijk* voor de uitvoering van hun vak en hun eigen professionele uitstraling daarin.
- Dit betekent ook dat er vaak een beroepscode verbonden is aan het vak dat de professional beoefent.

Heeft de bibliothecaris een professie?

Aan de zes kenmerken van een professie wordt maar zeer beperkt voldaan. De afgelopen decennia stonden ze onder druk. De opleidingen op wo- en hbo-niveau verdwenen wegens gebrek aan belangstelling van studenten, de mbo-opleiding is ook al weg. Geen eigen beroepsvereniging, geen visie op het vak, geen beroepscode. Voor een vak dat al sinds de oudheid bestaat is dat een treurige constatering. De domeinbeschrijvingen geven het laatste zetje. In bijlage 1 staat achter de competentie aanpassen: 'past zich aan als de organisatie dat verlangt'. Die doodse inschikkelijkheid siert geen professional. Welke hoger opgeleide zou zich daarnaar willen voegen?

Herprofessionalisering is noodzakelijk. Voor de bibliothecaris en voor de bibliotheek, alleen al omdat je anders geen medewerkers van niveau kunt boeien en binden, maar vooral ook voor de samenleving. Voor veel maatschappelijke ontwikkelingen en problemen heeft het vak van bibliothecaris veel te bieden: nepnieuws, informatiebubbels, digitale en analoge laaggeletterdheid, onvermogen om mee te komen in de kennis- en netwerksamenleving, privacy, informatieveiligheid. Een serieuze opleiding kan de professie weer in de goede richting brengen.

4. Op welke niveau werkt de bibliothecaris?

Sinds de functie-innovatie kennen we het onderscheid tussen de mbo- en de hbo-bibliothecaris. De mbo-bibliothecaris is door- gaans werkzaam in de frontoffice als informatiemedewerker. We

herkennen deze functie in de leerlijn 'informatie-dienstverlenende bibliothecaris' in de Domeinbeschrijvingen, al wordt hierin geen niveau aangeduid. We zouden die functie assistent-bibliothecaris kunnen noemen, waar een mbo-opleiding of AD-programma toegang toe geeft³, maar die mbo-opleiding is alleen kansrijk als de bibliotheken ervoor kiezen. Ik zie vaak advertenties voor medewerkers in de frontoffice waarin een gastheer of -vrouw wordt gevraagd met niet veel meer dan een gezellige en behulpzame uitstraling. Daar heb je geen mbo-opleiding voor nodig, hooguit een paar GO-modules op mbo-niveau. En is er niet veel voor te zeggen de hoger opgeleide bibliothecaris terug te laten keren op de vloer?

5. Wie kan bibliothecaris worden?

Geen hbo- of wo-bacheloropleiding tot bibliothecaris, maar opleidingen die hbo- of wo-afgestudeerden volgen om zich bibliothecaris te mogen noemen. Die keuze in de Domeinbeschrijvingen vind ik verstandig. Maar welke hbo- en wo-bachelors geven daar toegang toe? Die moeten we zoeken in de hoek van de agogische, sociaalmaatschappelijke, communicatie- en informatiewetenschappen. Die opleidingen leveren veel van de in de Domeinbeschrijvingen opgesomde competenties, die daarom in mijn ogen een hoge graad van overbodigheid hebben.

6. Hoe doen ze dit in andere landen en in andere beroepen

Kunnen we iets leren van de ontwikkelingen in andere landen en in andere beroepen? Gaat het in Finland ook deze kant op met het beroep van bibliothecaris, of in Nederland ook met de journalist of de docent? Ik kan het me niet voorstellen. Het gemak waarmee de professie van bibliothecaris in Nederland door de bibliotheken én de beroepsbeoefenaren zelf wordt uitgehouden en aan de kant wordt gezet, is verbluffend en ongeëvenaard. En hoe past de voorgestelde brancheopleiding in het onderwijsstelsel? Is er enige kans op bredere erkenning en bekostiging? De oude bibliothecaris werkt vaak tot zijn pensioen in de bibliotheek, dat kunnen we niet verwachten van de nieuwe bibliothecaris. Voor hem is een opleiding die ook in andere werkvelden waarde heeft daarom aantrekkelijk. En hoe zit het met de collega's die geacht worden de brancheopleiding te gaan volgen, die jonge hoger opgeleiden die de afgelopen jaren zijn ingestroomd en nog gaan

instromen. Hoe zien zij hun loopbaan in de bibliotheek en waar hebben zij behoefte aan? Moet het gesprek niet eerst met hen worden gevoerd?

7. Wat wordt verwacht van de bibliotheken?

Mbo- en hbo-opleidingen zijn gesneuveld omdat te weinig studenten er zich voor opgaven. Dat kwam door het ontbreken van perspectief op werk. Daarom moet de branche opleidingen niet alleen erkennen, maar ook verplicht stellen voor specifieke functies. Alleen dan krijgen opleidingen een gezonde basis en continuïteit. In een gedecentraliseerd stelsel is dat lastig, maar niet onmogelijk, en het is cruciaal voor de professionaliteit van de bibliothecaris en van de bibliotheek. Dat vraagt van bibliotheken meer dan het naar eigen smaak en voorkeur plukken van onderdelen uit een bijscholingsaanbod.

Hoe dan wel?

Maar Chris, zo zul je vragen, als jij zo kritisch bent, hoe moet het dan wel? Maak je je er niet erg gemakkelijk vanaf als je zeven vragen stelt en deze maar half beantwoordt? Eigenlijk wel, en daarom geef ik hieronder mijn visie. Omdat ik mijn eigen vragen maar gedeeltelijk kan beantwoorden, doe ik dat met enige omzichtigheid. Ik weet te weinig van de bibliothekopleidingen in andere landen, van de ontwikkelingen in andere professies, ik ken de wensen van de jonge professionals niet en weet door mijn werk in commissies en adviesraden van hbo-opleidingen wel iets van het Nederlandse onderwijsstelsel, maar niet voldoende. Met inachtneming van die disclaimer geef ik hierna mijn ideeën.

De kern

Voor de hbo- of wo-opgeleide bibliothecaris is de kern van het vak het stimuleren, faciliteren en begeleiden van:

- het inspireren tot en het faciliteren en begeleiden van de transitie van informatie naar kennis, ideeën en vaardigheden.
- het delen en inzetten van informatie, kennis, ideeën en vaardigheden in netwerken en gemeenschappen.
- het bouwen, begrijpen en gebruiken van informatiesystemen (waaronder de bibliotheekcollectie), het vinden en wegen van informatiebronnen.

Geen vierjarige bibliotheekopleiding, maar een bachelor in combinatie met een postbachelor geven de toegang tot de fel begeerde titel van bibliothecaris. Anders dan hun voorgangers, is het niet waarschijnlijk dat de nieuwe bibliothecarissen hun gehele werkzame leven in de bibliotheek doorbrengen. Daarom is niet

alleen een branche-, maar ook een maatschappelijke erkenning noodzakelijk. Alleen zo'n opleiding kan serieus worden genomen en biedt de nieuwe bibliothecarissen de mogelijkheid te laten zien dat hun professie ook buiten de branche van openbare bibliotheken relevant is. Dit zou mijn programma zijn:

<p>Netwerken en community's</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen van en samenwerken in community's en netwerken. • Markt-en omgevingsonderzoek. • Kenniscyclus/co-creëren van kennis. • Content curatie. • Citizen science. 		
<p>Informatie, kennis, wijsheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Data, informatie, kennis, wijsheid, vaardigheden, ideeën. • Digitalisering en netwerksamenleving. • Informatie en informatiesystemen, platforms, algoritmen. • Betrouwbaarheid, veiligheid, toegankelijkheid. • Collectie. 	<p>De openbare bibliotheek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Waarden, missie, visie, geschiedenis, wetgeving, structuur. • De bibliotheek in de markt van vrije tijd, cultuur en educatie. • Vernieuwing en innovatie, bibliotheekconcepten. 	<p>Leren en ontwikkelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Persoonlijke ontwikkeling en versterking maatschappelijke positie. • Mediawijsheid en digitale vaardigheden voor onderscheid doelgroepen. • Laaggeletterdheid, stimulerende leesomgeving.

- De kern wordt gevormd door de opleiding tot community librarian (waarom krijgt die zo weinig aandacht in de Domeinbeschrijvingen?).
- Drie modules geven een verdieping op kernthema's en kunnen ook afzonderlijk worden gevolgd.
- Samen vormen de vier modules de geaccrediteerde *Master of Information for Society*.
- Duaal onderwijs: combinatie van leren en werken.
- De modules kunnen ook afzonderlijk worden gevolgd.
- De vooropleiding kan leiden tot vrijstellingen – een pabo-alumnus heeft niet zo veel aan de module leren en ontwikkelen.
- We maken er geen winkeltje van: cursussen kunnen in principe niet apart worden gevolgd.

Geen winkeltje

Volgens de Domeinbeschrijvingen wordt de brancheopleiding een winkel waar de aankomende bibliothecaris zijn zelfbedieningsmandje kan vullen. Een prima visie op het leren van vaardigheden als titelbeschrijven of classificeren (maar wie moet dat nog kunnen?), maar niet adequaat om je de kennis, vaardigheden, attitude en waarden van een vak eigen te maken.

De afgelopen zeven jaar heb ik twee postacademische opleidingen gevolgd. Waardevol vond ik dat je met verschillende mensen met verschillende achtergronden en werksituaties de opleiding doorliep. Dat je samen reflecteerde op het geleerde en tot nieuwe inzichten kwam; dat de opleiding leidde tot persoonlijke verandering. Met een winkelmandje komt je niet in de buurt van dat proces. Ook niet met een winkelwagentje.

En nu?

'Waar visie, waar uitzicht ontbreekt, komt het volk om.'⁴

'Waar het visioen ontbreekt, verwildert het volk.'⁵

De oude bibliothecaris sterft uit en een nieuwe hebben we niet

nodig. Zo vat ik de Domeinbeschrijvingen samen. De Domeinbeschrijvingen zijn in isolement gemaakt, zonder nieuwsgierigheid naar de opvattingen en oplossingen in andere landen, andere professies en van anderen dan managers van Nederlandse openbare bibliotheken. Een visie op het vak van bibliothecaris ontbreekt. Het volk overleeft dat wel (in verwilderde staat, dat is onvermijdelijk), de bibliothecaris en de bibliotheek niet. De ontwikkeling van die visie is urgent. De directeuren hebben daar een rol in, deskundigen van buiten de branche, maar vooral ook de oude en de nieuwe bibliothecarissen. Het wordt tijd dat zij de trots op hun vak laten zien en ervoor opkomen. Laten we voorkomen dat de professie in een vlaag van onverschilligheid wordt opgeheven.

Naschrift

Met dank aan: Peter van Eijk, Irene Harmsen, Frank Huijsmans, Anja Smit en Doeke Sijens voor hun commentaar op mijn eerste concept. Reacties zijn welkom: chriswiersma@kpnmail.nl.

Bronnen/ noten

1. Golden Circle by Simon Sinek. Te bekijken via de verkorte link: tinyurl.com/3tvnvs3j
2. Ontleend aan Carrièretijger, professional worden. Verkorte link: tinyurl.com/2e2mfkwz
3. AD, of een associate degree-opleiding bestaat volgens het EU-systeem ECTS uit 120 studiepunten, een wo-bacheloropleiding uit 180, een hbo-bachelor uit 240 en een hbo- of wo-masteropleiding uit minimaal 60 studiepunten; 1 studiepunt komt overeen met 28 uur studietijd, 60 studiepunten komen overeen met een voltijds studiejaar (1680 uur).
4. Regeringsverklaring kabinet-Den Uyl. Verkorte link: tinyurl.com/5ew7f-der
5. Sigrid Kaag in de HJ Schoo-lezing. Te bekijken of na te lezen via tinyurl.com/yxm83aw8

De komende man en de vertrekkende vrouw bij POI Rijnbrink Bernard Fransen en Tineke van Ham blikken vooruit, én een beetje terug

Op 30 september nam Tineke van Ham na 11 jaar afscheid als algemeen bestuurder bij Rijnbrink, de provinciale ondersteuningsinstelling voor bibliotheken in Gelderland en Overijssel. Haar opvolger, Bernard Fransen, nam naadloos de volgende dag de taken over, voortbouwend op de huidige basis die door zijn voorganger is gelegd én met ruimte voor eigen creatieve inbreng. Anders dan Tineke heeft Bernard geen bibliotheekachtergrond, maar wel brede ervaring in bedrijfsvoering en dienstverlening. Passie voor leren, zelfontplooiing en betrokkenheid bij de maatschappij is een eigenschap die deze bestuurders delen, misschien wel de belangrijkste eigenschap aan het roer van een POI op de woelige baren van een snel veranderende samenleving.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO'S: MIRJAM HAGENDIJK (RIJNBRINK)

Spannend

Rijnbrink is een van de in totaal negen provinciale ondersteuningsinstellingen voor bibliotheken in Nederland. POI Rijnbrink is actief in Gelderland en Overijssel. Rond de 'wisseling van de wacht' filosofeerden Tineke van Ham en Bernard Fransen samen over de toekomst van de bibliotheek, en natuurlijk die van Rijnbrink in het bijzonder. Toen Tineke in augustus 2010 haar functie als bestuurder begon bij Rijnbrink, had het bedrijf nog niet de huidige vorm. 'Er waren toen nog drie afzonderlijke organisaties: POI Gelderland, POI Overijssel en het facilitair bedrijf. Eén van de uitdagingen was om er één bedrijf van te maken.' Uitdaging, dat woord komt ook aan de orde bij Tinekes keuze om destijds haar directiebaan bij bibliotheek Zwolle (waar ze werkte van 2004 tot 2010, red.) te verruilen voor een nieuwe carrièrestap.

'Ik werd gevraagd voor deze baan, en de grotere en indrukwekkende taak leek me een interessante uitdaging. De culturele bezuinigingen in die periode maakten de situatie extra spannend.'

Creatieve oplossingen

'En het is nog steeds bedrijvig', haakt Bernard daarop in. 'Ik ben van plan het beleid van Tineke voort te zetten, onder meer gericht op samenwerking met andere organisaties, want geen enkele partij kan alleen voorzien in het veelzijdige takenpakket van nu. Zeker niet op lokaal niveau. Ik bezit weliswaar geen glazen bol, maar mijn inschatting is dat het maatschappelijk niet gemakkelijker gaat worden. Dat zie je ook op politiek gebied. Kijk maar naar de moeizame kabinetsformatie. Juist in zo'n veeleisende en snel veranderende tijd is het belangrijk elkaar op te zoeken en te ondersteunen. Een wat bijgestelde focus op de nieuwe opgaven is dan onvermijdelijk, net als het bedenken van creatieve oplossingen voor toekomstige vraagstukken.' Terwijl Bernard, begrijpelijk, vooral vooruitblijkt, is Tineke in de periode rond haar afscheid ook geneigd nog even achterom te kijken naar wat allemaal al bereikt is. Vorig jaar herfst ondertekenden vertegenwoordigers van de drie overheidslagen (rijk, provincie en gemeente) en van de Nederlandse bibliotheken het Bibliotheekconvenant 2020-2023.* Met het convenant bouwen de partijen voort op de evaluatie van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) en het tweeledige doel: zorgen voor het in stand houden van krachtige, gespreide lokale bibliotheken én bibliotheken beter in staat stellen een bijdrage te leveren aan drie maatschappelijke opgaven, namelijk een geletterde samenleving, participatie in de informatiesamenleving en een leven lang leren.

Tineke: 'Vanaf de invoering van de Wsob in 2015 is er al het nodige veranderd. De decentralisatie van het sociaal domein naar de gemeentelijke overheden heeft meer erkenning opgeleverd van de openbare bibliotheek als brede maatschappelijke organisatie. De bibliotheek van nu wordt beschouwd als een belangrijke partner bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken die steeds meer taken krijgt toebedeeld of naar zich toetrekt.'

Aan tafel met de minister

'Ook bij de werkwijze van de POI's is in de achterliggende elf jaar het nodige gebeurd', vervolgt ze.

'Vroeger zagen die POI's elkaar meer als concurrent. Tegenvoor-

dig werken ze veel meer samen. Dat teamwork past niet alleen beter bij de tijdgeest, maar samenspel is ook cruciaal.' Tineke was voorzitter van de periodieke vergaderingen tussen de POI's die ze omschrijft als 'een hechte club'. 'Nieuwe tools worden nu gezamenlijk op één punt ontwikkeld en vervolgens overal ingezet. Logisch, want uiteindelijk werken we allemaal aan hetzelfde doel: samen met bibliotheken en andere culturele organisaties bouwen aan een leefbare samenleving waaraan iedereen kan meedoen. Om zulk teamwork voor elkaar te krijgen, moet je elkaar wel vertrouwen. Die basis is er. Gezamenlijk, als landelijk dekkend netwerk, bereik je ook meer. Overal zitten wij tegenwoordig aan de vergadertafel, ook bij de minister.'

Eigen accent

De financiële middelen die aan de POI's beschikbaar worden gesteld, verschillen per provincie. Dat heeft deels te maken met de verschillen in uitgevoerde taken. De meeste POI's leggen zich toe op interbibliotheecair leenverkeer en innovatie. Verder zijn ze bijna allemaal actief in collectiebeleid, basisvaardigheden en onderwijs. Maar er zijn ook eigen accenten. Wat is Rijnbrink-specifiek? Tineke: 'In Gelderland zijn veel grote, brede culturele instellingen, zoals museum CODA in Apeldoorn, cultureel centrum Rozet in Arnhem en centrum voor kunst en cultuur Cultura in Ede (in deze laatste twee zijn ook de bibliotheken gevestigd, red.). Inspeland op de behoeften van deze instellingen ontwikkelen wij als POI een brede, integrale visie. In opdracht van de provincie Overijssel zijn we ook uitvoerder van de projecten Cultuureducatie met Kwaliteit en Cultuur aan de Basis in Overijssel. Vrij uniek is ons aanvullende pakket van advies- en ondersteuningsmogelijkheden op het gebied van bedrijfsvoering, zoals HR, financiën, marketing en communicatie. Dit zijn niet-gesubsidieerde diensten, waarvoor de openbare bibliotheken ons een vergoeding betalen.'

Bijleren binnen de bibliotheek

Terwijl Tineke de bibliotheekwereld van binnenuit heeft leren kennen – als bibliotheekdirecteur in Winterswijk en Zwolle – heeft Bernard die achtergrond niet. Betekent dat een extra moeilijke start bij Rijnbrink? 'Ik zie dit niet als een probleem', reageert Tineke als eerste. 'Ik heb er alle vertrouwen in dat Bernard deze wereld snel snapt. Zelf heb ik gemak gehad van mijn veelzijdige achtergrond met onder andere pedagogiek en bestuurskunde. Dat laatste was handig om het politieke bestuur goed te kunnen aanvoelen, maar het belangrijkste is je persoonlijke passie voor de maatschappelijke waarde.'

Bernard beseft dat hij inhoudelijk nog wel moet bijleren over wat de bibliotheek doet, maar ook zonder die specifieke achtergrond onderschrijft hij de doelstellingen van de bibliotheek, zoals de strijd tegen laaggeletterdheid en ruimte voor persoonlijke ontwikkeling van een zo groot mogelijke doelgroep.

'Ik woon in Ede, en ik ben in Rotterdam geboren. Er is een aanmerkelijk verschil tussen die twee plaatsen. In de buitengebieden zie je veel agrarische bedrijven waar de kinderen al jong in worden getrokken, waardoor het onderwijs wat in de knel komt. In de steden zie je een grotere invloed van de culturele afkomst; in de gezinnen waar de moedertaal van de ouders wordt ge-

sproken, heeft dit effect op de taalontwikkeling van de volgende generatie. In beide situaties kan de bibliotheek een belangrijke rol spelen.'

Beknibbelen

Roeien tegen de stroom in van de soms beperkte financiële middelen is iets wat Bernard in de praktijk heeft ervaren. 'Ik kom uit de gemeentelijke wereld (*hij werkte voor de gemeente Ede als directeur Dienstverlening en Bedrijfsvoering, red.*) waar financiële krapte altijd een rol lijkt te spelen. We moesten voortdurend integrale afwegingen maken, en dat betekende beknibbelen op zaken als bedrijfsvoering en het sociaal en fysiek domein. Van dat laatste zie je nu het effect; kijk alleen al naar hoe slecht sommige wegen onderhouden zijn. Uiteraard hangt alles samen met de lokale overwegingen, je kunt niet een-op-een alles overal hetzelfde benaderen. Door de bedrijfsvoering te beïnvloeden ontstonden vaak wel mogelijkheden om de dienstverlening te verbeteren', weet hij een positieve draai aan de dynamiek te geven.

Volgende stap

Van juli 2018 tot zijn start bij Rijnbrink was Bernard directeur van De Connectie, een bedrijfsvoeringsorganisatie voor taken op het gebied van onder andere ICT, administratie & beheer, facilitaire zaken en documentaire informatievoorziening (DIV) in de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden. 'De Connectie faciliteerde

met deze taken de maatschappelijke en publieke organisatie van deze drie gemeenten, maar het effect op de burger was indirect. Dat was wellicht hetgeen ik het meest miste in mijn functie. Dit wakkerde het idee aan dat het moment was aangebroken om de volgende stap in mijn carrière te zetten.'

Inclusie, een veelgebezigde term in de dienstverlening van de moderne bibliotheek, is iets wat Bernard een warm hart toedraagt. 'Tijdens mijn drie jaar bij De Connectie heb ik me er sterk voor gemaakt om de accreditatie tot leerwerkbedrijf te krijgen. Het is belangrijk om ook mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt de kans te bieden zich te ontwikkelen, iets wat ik herken in het beleid van de huidige bibliotheken. Naast mijn persoonlijke wens om directeur bij de maatschappelijke vraagstukken van nu betrokken te zijn, vind ik het ook een mooie taak om me in te zetten voor ontwikkeling en zelfontplooiing voor een zo groot mogelijke groep. De strijd tegen laaggeletterdheid hangt daarmee uiteraard samen, iets waar de bibliotheken een belangrijke schakel bij zijn.'

Haarvaten

Bij haar afscheid bij Rijnbrink werd Tineke vooral bedankt voor haar inzet om, samen met bibliotheeknetwerken en landelijke partijen, te bouwen aan een brede ondersteuningsinstelling met lokale meerwaarde. Die bereikte samenwerking is ook iets waar ze zelf met plezier en trots op terugkijkt.

Rijnbrink organiseerde een prachtig afscheid voor Tineke van Ham.

'Zoals al eerder aan de orde kwam, is in de achterliggende tien jaar het takenpakket van de bibliotheek verbreed. Dat betekent dat ook wij bij Rijnbrink onze rol hebben moeten aanpassen aan de nieuwe maatschappelijke opgave, binnen de beschikbare financiële marges. Samenwerking, zowel landelijk als lokaal, wordt daarbij steeds belangrijker, en Rijnbrink wordt steeds efficiënter. In die context zie ik zeker nog veel mogelijkheden voor de toekomst.'

'We zijn ervan overtuigd dat goed geïnformeerd zijn, beschikken over basisvaardigheden als taal en gebruik van media en alle culturele uitingsvormen essentieel zijn om in verbinding te zijn én te blijven met de samenleving. Wij zien bibliotheken als een onmisbare, verbindende schakel hierin.'

Woorden op de website van Rijnbrink die Tineke een persoonlijke vertaalslag geeft: 'Als POI bieden wij nuttige ondersteuning, maar het échte werk wordt lokaal gedaan, bij de bibliotheken. Zij zitten in de haarvaten van de maatschappij.'

Voorlezen

Privé verwacht Tineke na haar vertrek bij Rijnbrink vaker in de bibliotheek te komen dan tijdens haar werkende bestaan. 'Dan heb ik wat meer vrije tijd. Pensioen, dat is gevoelsmatig nog een heel raar woord. Ik heb het liever over een nieuwe fase in mijn leven. 'Je gaat zeker op de kleinkinderen passen?' en 'Ga je veel reizen?' zijn vragen die ik regelmatig hoor. En ja, dat ga ik allemaal doen, maar vooral wil ik ook graag maatschappelijk betrokken en actief blijven. Bij Rijnbrink had ik een interessante, maar ook intensieve baan. Nu voel ik me nog redelijk fit, met energie genoeg voor nieuwe taken.' Mede met die motivatie heeft ze ervoor gekozen een jaar eerder met – ja toch dat woord – pensioen te gaan.

'Ook om een andere reden is het nu een mooi moment. In 2023 zijn er Provinciale Statenverkiezingen. Door een jaar eerder de verantwoordelijkheid over te dragen aan mijn opvolger, wordt die niet direct in de beginperiode bij Rijnbrink geconfronteerd met de politieke lobby,' is een gedachte die me vorig jaar bekreep. Bernard heeft nu wat meer ruimte zich vakinhoudelijk wegwijs te maken.'

Maar wat is nu precies Tinekes persoonlijke klik met de bibliotheek? 'De mogelijkheid tot leren en je te ontwikkelen. Ik heb daar zelf veel voordeel van gehad, en ditzelfde gun ik ieder mens. Meedoen in de samenleving, voor iedereen gelijke kansen' klinkt nog een beetje als de Rijnbrink-vrouw. Maar naast dat ze blij is ooit de stap gezet te hebben om in de bibliotheekwereld te gaan werken, weet Tineke van Ham nu al dat ze vaker het bibliotheekgebouw zal binnenstappen om de collectie te raadplegen en boeken te lenen. 'Ik denk er zelfs over om vrijwilliger te worden bij de VoorleesExpress. Wekelijks voorlezen in een gezin waar dat weinig gedaan wordt, dat lijkt me erg nuttig.' Het plezier van voorlezen ervaart ze regelmatig met haar drie kleinkinderen, die ze in de lastige coronatijd zelfs via de tablet of laptop een verhaaltje vertelde. 'Een digi-voorleeshalfuurtje, zodat de ouders, die toch al veel extra taken kregen, even de handen vrij hadden. Dat is toch een mooie toepassing van de moderne middelen.'

Cassettebandjes

Bernard is meer een boekenkoper dan een boekenlener. 'En de eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat mijn kooplust vaak groter is dan mijn beschikbare leestijd.' Dit wil overigens niet zeggen dat hij nooit bibliotheekklant is geweest. 'Al in mijn vroegste jeugdjaren kwam ik wekelijks in de bieb in mijn toenmalige woonplaats Vlaardingen. Ik herinner me nog de tekenjjes en kleurtjes op de boekenruggen om aan te geven wat voor soort boek het was, en voor welke leeftijd het bestemd was. Later verhuisde ons gezin naar Rotterdam. Daar, in de hoofdlocatie aan de Blaak, was ook de discotheek. Als tiener leende ik daar veel platen die ik vervolgens opnam op cassettebandjes. Nu woon ik vlak bij cultuurcentrum Cultura in Ede. Het gebouw is onlangs verbouwd en biedt ruimte voor allerlei activiteiten: muziekles, cursussen, theatervoorstellingen, exposities en ook de bibliotheek. Die is tegenwoordig gevestigd op de begane grond, en daardoor loop je er gemakkelijker even naar binnen. Ik heb er laatst een "afgeschreven boek" gekocht: Sterker door strijd, over Rotterdam. Voor een euro. Dat boek lag daar duidelijk op mij te wachten. Op het moment lees ik de nieuwste van Kluun.' (*Familieopstellingen, red.*)

Smart

Dat in veel bibliotheken tegenwoordig het Informatiepunt Digitale Overheid is gevestigd vindt Bernard een sterke meerwaarde. 'Mijn vader vroeg me laatst wat hulp bij het aanmaken van een DigiD-code en een Covid-QR-code. Ik kon hem daarbij gelukkig helpen, maar het is mooi om te weten dat mensen voor zulke zaken ook bij de bibliotheek terecht kunnen. Dan bedoel ik zeker niet alleen de zogeheten "zwakkeren in de samenleving", maar ons allemaal. Toen de eerste series smartphones kwamen, wist 30 procent van onze medewerkers aanvankelijk niet hoe je daarmee moest omgaan. Digitale basisvaardigheden krijgen steeds meer impact om goed te kunnen blijven functioneren in de huidige informatiesamenleving. Het is uitstekend dat de bibliotheken mensen hierbij zo nodig ondersteunen en niet meer dan logisch dat hiervoor geld beschikbaar komt vanuit ministeries, want die hebben alle belang bij capabele burgers.'

Naschrift

*Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), de Koninklijke Bibliotheek (KB), de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) en de Stichting Samenwerkende POI's Nederland (SPN) ondertekenden het Bibliotheekconvenant 2020-2023.

Anna, de kleine keukenmeid van Henriëtte Davidis (1870)

Met de poppen aan tafel

Koken op open vuur, gerechten bereiden met kokend water of recepten maken met wijn, in dit kinderboek uit 1870 mocht het allemaal. Daarentegen werden vlijtige, jonge keukenmeiden wel geacht reinheid te betrachten: 'Morste zij eens een spatje, dan veegde zij het dadelijk met een doekje af.' Collectiespecialist cultuurgeschiedenis van de KB, Anna Rademakers, bespreekt het topstuk *Anna, de kleine keukenmeid* van Henriëtte Davidis.

TEKST: ANNA RADEMAKERS, COLLECTIESPECIALIST CULTUURGESCHIEDENIS BIJ DE KB
FOTO'S: KB BEELDSTUDIO/JOS ULJEE

Mijn kinderen zijn in het bezit van een kinderkeukentje. Een mooi lichtblauw keukentje, met een gootsteen en twee pitten. Een keukentje ook dat helemaal voldoet aan de veiligheidseisen van deze tijd; er komt geen vuur aan te pas. Dat was vroeger wel anders. In de poppenkeukentjes van pakweg honderd jaar geleden konden hele kindermenu's klaargemaakt worden, en ook in de Jip en Janneke-verhalen van Annie M.G. Schmidt bakken de kinderen nog rustig hun eigen flensjes, met zo nu en dan een verbrande vinger tot gevolg.

Voor kinderen die graag kokkerellen in hun eigen keukentje, verschenen vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw speciale kinderboekjes. Het eerste kinderboek op de Nederlandse markt was *Anna, de kleine keukenmeid* van de Duitse kinderboekenschrijfster Henriëtte Davidis, dat verscheen in 1870. Het was een vertaling van het in 1857 uitgegeven *Puppenköchin Anna*. De term poppenkeuken was in Duitsland populair in dit genre. Andere boekjes met een gelijksoortige inhoud waren bijvoorbeeld *Kochbüchlein für die Puppenküche*, *Die Puppenküche* en *Puppenkochbuch*.

Voor de Nederlandse vertaling koos de uitgever een variant met 'keukenmeid'. Daarmee plaatste hij het kookboek in een lange traditie van keukenmeidenkookboeken, die begonnen was met *De volmaakte Hollandsche keukenmeid* uit 1746. In de daaropvolgende decennia zagen allerlei lokale varianten het levenslicht, zoals *De volmaakte Geldersche keuken-meid* uit 1768 en *De nieuwe, welervarene Utrechtse keuken-meid* uit 1769, ook wel 'schranderere keukenmeid' genoemd. In het begin van de negentiende eeuw kreeg de keukenmeid een naam: Aaltje. Volmaakt en verstandig bleef ze, en bovendien zuinig.

Vlijt en reinheid

De deugdzaamheid die alle keukenmeiden uit de geschiedenis gemeen hebben, zien we ook terug bij *Anna, de kleine keukenmeid*. Davidis, een domineesdochter, hecht veel belang aan vlijt en

reinheid. In de inleiding van het kookboekje stelt ze Anna aan haar lezers voor: 'O, ik kan u naauwelijks zeggen, meisjes, hoe lief onze Anna was! Altijd waren hare kleëren, gezigt en handen even als hare potjes en pannetjes schoon en in orde. Zij kookte nooit zonder een bont boezelaar voor en met opgestroopte mouwen om geen vlekken op hare jurk te maken. Haar boezelaar hield zij ook zoo knap mogelijk: nooit veegde zij er hare handen aan af, of leunde onder het koken of roeren tegen den haard of tegen de tafel. Bij het koken paste zij niet minder naauwkeurig op; den haard hield zij steeds zindelijk, zorgende dat het eten niet overkookte; en morste zij eens een spatje, dan veegde zij het dadelijk met een doekje af.' Snoepen tijdens het koken was natuurlijk ook uit den boze: 'Snoepen is eene leelijke hebbelijkheid, die aan katten eigen is, en gij zoudt toch zeker niet graag op een katje willen lijken?'

Kinderbowl

In het volgende deel van het kookboekje staan recepten centraal: achtereenvolgens geeft Davidis recepten voor soep, rijstgerechten, aardappelen, pudding en gebak. Vleesgerechten ontbreken in de verzameling – daar is het keukentje niet voor geschikt. Wie absoluut een stukje vlees erbij wil hebben, kan aan moeder een plakje ham of rookvlees vragen. Met alcohol had men halverwege de negentiende eeuw duidelijk nog geen probleem. 'Bier' (met water en suiker aangengeld bier, gemengd met beschuit of witbrood) wordt gepresenteerd als een delicatessen en bij het recept voor eierpudding wordt aangeraden er rode wijn met suiker bij te serveren. Als uitsmijter geeft Davidis een recept voor 'Bowl voor kinderen', dat veelzeggend begint met de woorden: 'Hiervoor gebruike men zooveel wijn als men van zijne moeder bekomen kan.'

Toen de verder onbekend gebleven kookboekenschrijfster Bianca in 1898 *De kinderkeuken* uitbracht, waren de inzichten rondom alcoholgebruik veranderd. Zij heeft expliciet alle recepten met alcohol uit haar boekje weggelaten, aangezien 'alle voor kinde-

ren schadelijke zaken vermeden zijn'. Voor vleesgerechten heeft Bianca op haar beurt wel plaats, al geeft ze aan dat die beter op een groter fornuis klaargemaakt kunnen worden.

(On)etbare bloemen

Het kon wel eens voorkomen dat Anna een dagje niet mocht koken. Dan trok zij natuurlijk nooit 'een knorrig gezicht of een pruillip'. Nee, 'Anna ging dan zoet heen en zocht blaadjes en bloemen bij elkaar en maakte hiervan het heerlijkste eten'. Deze 'gerechten' die niet voor consumptie bedoeld zijn maar louter gemaakt worden om aan poppen of broertjes en zusjes voor te schotelen, staan centraal in het laatste deel van *Anna, de kleine keukenmeid*. Een 'Koud schaaltje' kan bijvoorbeeld als volgt bereid worden: 'Snijdt allerlei bloemblaadjes klein, ook een stuk van een raap of een wortel in heele fijne dobbelsteentjes, roert er wat water bij, dekt de poppentafel zoodat er niets aan ontbreekt, plaatst er u met de poppen aan en doet alsof gij eet.' Bij een recept voor zandpudding was het vanzelfsprekend dat

die niet eetbaar was. Bij een bloemensalade was dat nog wel een punt van aandacht; eeuwenlang vinden bloemen immers al hun weg naar het bord, van courgettebloemen tot rozenblaadjes, maar in dit soort kinderboekjes was het wellicht veiliger om alle zelf geplukte blaadjes en bloemen te veroordelen tot de poppenkeuken.

Anna maakte de weg vrij voor meer kleine keukenmeiden in de Nederlandse boekwinkels, zoals *Liesje bakt poffertjes* (1938) en *Grietje kan koken* (1944). In 1966 treffen we er zelfs Barbie aan, met *Bakken en braden met Barbie*. Speciale katernen voor de poppenkeuken vinden we niet meer terug. Gelukkig is *Anna, de kleine keukenmeid* via Delpher online beschikbaar. Zo kunnen mijn kinderen in hun moderne, veilige kinderkeukentje tóch nog een culinair poppendinertje bereiden.

Naschrift

Anna, de kleine keukenmeid. Door Henriëtte Davidis. Uitgegeven door De Erven F. Bohn (Haarlem, 1870).

Afbeelding 1: *Anna, de kleine keukenmeid* van Henriëtte Davidis uit 1870 wordt beschouwd als het vroegste Nederlandstalige kinderboek.

Afbeelding 2: In de achttiende eeuw verschenen er verschillende kookboeken met de term 'keukenmeid' in de titel. Zoals *De nieuwe, welervarene Utrechtse keuken-meid, confituurmaakster, en huis-doctores* uit 1769. Het boek heeft een prachtige frontispice (een boekillustratie, die zich op de tweede, tegenover de titelpagina liggende bladzijde bevindt, red.)

Afbeelding 3: Bianca vermijdt in *De kinderkeuken* uit 1898 ingrediënten die voor kinderen schadelijk zijn, zoals alcohol.

Afbeelding 4: *Grietje kan koken* uit 1944, geschreven door Adolf Holst, is net als *Anna, de kleine keukenmeid* een vertaling van een Duits kinderboek.

Xafax en Dialoc ID starten samenwerking:

Zoals iedereen weet hebben de bibliotheken zich op een stevige manier moeten herontdekken. Inmiddels hebben zij hun rol glansrijk hervonden en hun draai als culturele ontmoetingsplek opgeëist. Zo is het bestaansrecht van De Bibliotheek veiliggesteld. Door deze ontwikkeling heeft ook de bibliotheek een metamorfose doorgemaakt, met prachtige gebouwen en klantgerichte omgevingen waar het huidige publiek zich thuis voelt. Dit heeft tot gevolg dat de publieksomgeving dynamischer is geworden dan ooit tevoren. Deze ontwikkeling heeft de hulpvraag voor automatisering en zelfservice oplossingen een behoorlijke vlucht doen nemen. Versplintering dreigt doordat allerlei toepassingen van diverse leveranciers los van elkaar draaien en dit komt de beheerbaarheid niet ten goede. Dialoc ID en Xafax zijn beide in hun eigen specialisme grote leveranciers bij bibliotheken. Hun oplossingen bijten elkaar niet en zijn complementair. Daarom hebben zij besloten om op technologisch gebied te gaan samenwerken om best of both worlds samen te voegen.

Xafax

De Xafax Group kenmerkt zich als familiebedrijf wat bijna 40 jaar geleden zijn oorsprong kent. "Pa" Vet heeft de basis gelegd voor Xafax en de broers Vet hebben het verder uitgebreid tot het bedrijf wat het vandaag de dag is. De Xafax Group bestaat uit totaal meer dan 50 professionals en een aantal bedrijven, te weten: Xafax Nederland B.V., Xafax België B.V. en Xafax ICT B.V.

De basis van de publieksomgeving is het "Easy" gamma. Dit is de backoffice software genaamd EasyAccountPlus. EasyAccountPlus is een totaaloplossing voor het beheren, betalen

en registreren van vele faciliteiten in de bibliotheek. EasyAccountPlus bestaat uit slimme zelfservice modules waarmee voor leden en niet-leden een gebruiksvriendelijke (betaal)omgeving wordt gecreëerd. Daarnaast houden bibliotheekmedewerkers meer tijd over voor hun primaire werkzaamheden. De EasyAccountPlus modules sluiten perfect op elkaar aan en zijn eenvoudig te koppelen aan het bibliotheekstelsel. Xafax ondersteunt alle bibliotheeksystemen zoals bijvoorbeeld Wise, V-Smart en Brocade. Het credo van Xafax is daarom niet voor niets, Xafax maakt De Publieksomgeving Eenvoudig, Veilig en Slim!

Dialoc ID

Vanuit de vestigingsplaats Harderwijk levert men in de hele wereld via officiële verkooppartners innovatieve technische oplossingen voor bibliotheken om hun in- en uitleenprocessen te automatiseren.

Dialoc ID is producent van labels, bibliotheekpassen en bibliotheekoplossingen met EM (ElektroMagnetisch), RFID (Radio Frequentie Identificatie), en Hybride (EM + RFID) technieken.

De producten staan bekend om hun uitstekende prestaties, betrouwbaarheid en moderne vormgeving die mooi in elke bibliotheek integreren. Dialoc ID beschikt over een eigen (software) ontwikkelingsafdeling die in nauw contact staat met de kennisinstellingen in Nederland zoals bijvoorbeeld TNO.

Dialoc ID levert niet alleen moderne innovatieve producten voor het registreren van goederen- en mensenstromen aan de bibliotheek, maar ook aan de zorg, de industrie en de retail.

Samenwerking

Zowel Xafax als Dialoc ID zijn in verschillende disciplines leidende partijen in de publieksomgeving van de bibliotheken. Zij richten zich beiden op automatisering en zelfservice. Beide partijen hebben een eigen ontwikkelteam en ontwerpen, bouwen en programmeren hun eigen soft- en hardware. Xafax heeft zich ten doel gesteld om totaalleverancier te zijn voor de publieke werkplekken en levert producten en diensten voor bibliotheken rechtstreeks bij eindklanten in de Benelux. Dialoc ID levert haar producten en diensten voor bibliotheken uitsluitend via een mondiaal distributienetwerk. Tijdens de gesprekken kregen Xafax en Dialoc ID al snel door dat het twee dezelfde type partijen zijn met een no-nonsense mentaliteit. Als het DNA goed overeenkomt dan is een gesprek zo gestart.

Xafax wil in de Benelux de partij zijn die alle facetten van de publieksomgeving kan leveren. Daarbij wil Dialoc ID haar dealernetwerk meer toegevoegde waarde leveren met andere oplossingen voor de publieksomgeving. Gezien de wens en het feit dat de productgamma's elkaar complementeren was de handshake zo gemaakt.

liggen. Daar zijn Dialoc ID en Xafax zich absoluut van bewust en zijn zij ervan overtuigd dat dit nodig is om de beste en mooiste oplossingen te leveren voor haar klanten. Zij hebben het heilige geloof dat het gezamenlijke product- en dienstenportfolio uiteindelijk voor de bibliotheken de beste oplossing is.

Het bundelen van de expertises van beide organisaties gaan tot vernieuwende geïntegreerde oplossingen leiden voor bibliotheken in België en Nederland. Daarbij is voor de all-in-one zelfservice terminal 'Ruby' van Dialoc ID een speciale rol weggelegd. De eerste integratie die tijdens het Belgische congres Informatie aan Zee werd getoond is een Xafax betaalomgeving op de zelfservice terminal. Deze werd hierbij erg positief ontvangen. Verdere geplande integraties in de nabije toekomst zijn ticketing en werkplek reservering.

Bent u ook benieuwd wat de samenwerking tussen Xafax en Dialoc ID voor u kan betekenen, aarzelt u dan niet om contact met ons op te nemen:

072-566 7400 info@xafax.nl

Het mooie voor de bibliotheken is dat een deel van elkaars functionaliteiten kan worden samengevoegd in één oplossing. De twee R&D teams opereren nu al als één en dat werpt meteen zijn vruchten af. Dat betekent dat in sommige onderdelen van de oplossing Xafax of Dialoc ID wat laat

XAFAX®
LIBRARY SOLUTIONS

DIALOC ID®

Barbara Lison, president-elect IFLA en
directeur openbare bibliotheek Bremen

‘Wij moeten onze impact van de daken schreeuwen’

De komende twee jaar staat Barbara Lison – in het dagelijks leven directeur van de Stadtbibliothek Bremen – aan het hoofd van de *governing board* van de International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). Wat zijn haar plannen en hoe kenschetst zij de situatie van het lokale, nationale en internationale bibliotheekwerk?

TEKST: EIMER WIELDRAAIJER • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Sinds 1992 bent u directeur van de Stadtbibliothek Bremen. Bijna drie decennia vol veranderingen. Welke had de meeste impact? De Covid-19-pandemie? Bibliotheken positioneren zich tegenwoordig immers als *third places*, maar meer dan een jaar was daarvan – vanwege de lockdown – niet of nauwelijks sprake. Hoe zwaar heeft deze crisis er bij jullie ingehakt?

Barbara Lison: ‘Ondanks uw terechte constatering denk ik niet dat de Covid-crisis de belangrijkste gebeurtenis was in de afgelopen dertig jaar. Ik denk dan eerder aan de digitalisering, die begon met het computeriseren van onze catalogus. De volgende grote stap was de ingebruikname van internet. Het digitaliseren van ons werk heeft een enorme invloed uitgeoefend op de bibliotheek, en doet dat nog steeds. Die digitaliseringsgolf hangt trouwens nauw samen met de *third places*. Die derde plek is immers de tegenhanger van de digitalisering. Omdat de wereld zo snel digitaliseert, is er meer en meer behoefte aan derde plekken waar mensen elkaar kunnen treffen. De bibliotheek is een van de instellingen die daarin voorzien. Dat neemt niet weg dat de pandemie in onze en andere bibliotheken wel degelijk een schok teweegbracht, omdat die derde plek ineens wegviel. Maar dat is tijdelijk. Ik ben ervan overtuigd dat de bibliotheek als *third place* krachtiger dan ooit terugkomt. Die mening wordt geschraagd door de mooie bezoekersaantallen direct na de lockdown.’

Never waste a good crisis. Gaf de pandemie een boost aan uw digitale inspanningen?

‘We hebben inderdaad enkele van onze digitale diensten en producten uitgebreid. De lockdown bood de mogelijkheid om bepaalde ideeën te testen. Aan onze medewerkers deed zich de kans voor om *out of the box* te denken. Niet dat we een vastgeroeste ploeg hebben, maar de pandemie gaf de aanzet om met meer durf nieuwe wegen in te slaan. We gingen zaken uitprobe-

ren die we anders vermoedelijk hadden laten liggen. Ook werd in deze periode door ons veel meer gebruikgemaakt van de sociale media dan voorheen.’

Wat ziet u als de grootste uitdaging waar Stadtbibliothek Bremen antwoord op moet vinden?

‘Dan noem ik allereerst het budgetprobleem. De lokale overheid heeft diep in de buidel getast tijdens de pandemie, en ik weet zeker dat dit leidt tot subsidiekortingen. Het gevecht waarvoor ik sta, is onze subsidie minimaal op peil te houden. Daarnaast wacht een forse inspanning om de juiste medewerkers aan te trekken. Dat valt niet mee, want naast “traditionele” bibliothecarissen zijn we op zoek naar andere specialisten, met name voor de ICT-afdeling. Deze afdeling groeit, maar hoe vind je geschikte nieuwe krachten? Als het gaat om ICT’ers betaalt de commerciële markt nu eenmaal veel meer dan de publieke sector. De bibliotheek biedt zekerheid als werkgever, maar je verdient er minder dan elders.’

Hoe blijft je als bibliotheek Bremen relevant in een stad van ruim een half miljoen inwoners met zulke verschillende achtergronden? Hoe bereik je al die doelgroepen, en wil je dat ook?

‘We hebben zojuist een met federaal geld bekostigd project afgesloten dat *360 Graden* heet. Dat project gaat over inclusie in drie opzichten: meer medewerkers met een andere culturele achtergrond aantrekken, inclusiever programmeren en een geschakeerder publiek bedienen. Daar hebben we drie jaar lang de schouders onder gezet, en niet zonder resultaat. Vergeleken met pakweg tien jaar geleden is er echt progressie geboekt, niet in het minst dankzij de vluchtelingencrisis waarmee ons land in 2015/2016 te maken kreeg. Er werken nu zes voormalige vluchtelingen bij ons. Aan de andere kant was het door de pandemie afgelopen jaar niet mogelijk om een diverser programma aan te

bieden en nieuwe bezoekers te verleiden. Dat pakken we nu weer op. Bijvoorbeeld met de *Queer Power Month Bremen*, die onlangs weer van start ging. De genderdiscussie is actueel, en dus is zo'n thema voor ons relevant. Zo trachten we de blinde vlekken in onze programmering weg te poetsen.'

Vindt u dat bibliotheken kleur moeten bekennen in issues als de klimaatverandering of duurzaamheid? Met andere woorden: bent u het eens met David Lankes, die zegt: de bibliotheek van de 21ste eeuw mag niet langer neutraal zijn, zij moet partij kiezen?

'In Duitsland ligt er een fundament onder de bibliotheek, en dat is onze democratische grondwet. Dat betekent automatisch dat je een standpunt inneemt, niet neutraal bent. Daar kwamen in 2017 de *sustainable development goals* (SDG's) van de Verenigde Naties bij in de vorm van de *Agenda 2030*. Het is de taak van elke bibliotheek bij te dragen aan het bereiken van de daarin geformuleerde zeventien doelstellingen. Voorheen stonden bibliotheken daar minder bij stil, maar nu is dat bewustzijn breder aanwezig, mede door de pleitbezorging vanuit de IFLA. In Bremen hebben we het onderdeel gemaakt van ons dagelijks werk.'

Als ik het goed heb, stond uw wieg in Polen. Heeft die achtergrond u bewuster gemaakt van het belang van bibliotheken als drijvende kracht achter integratie en emancipatie?

'Toen mijn familie aan het eind van de jaren tachtig uit Polen naar Duitsland kwam, waren we zeer arm. Omdat mijn moeder vond dat ik mij moest ontwikkelen om vooruit te komen in de wereld, bracht ze mij in aanraking met de bibliotheek. Bij mijn educatie speelde de bibliotheek een grote rol. Verwerven van kennis, leren genieten van lezen, doorhebben hoe belangrijk informatie is: bij dat alles heb ik veel te danken aan de bibliotheken in mijn leven.'

Vanaf het moment dat u emplooi vond in de bibliotheek, toonde u veel belangstelling voor de nationale en internationale component van het vak. Met extra nadruk op het belang van advocacy, belangenbehartiging. Ziet u dat nog steeds als speerpunt van uw inzet?

'Belangenbehartiging is nu nóg belangrijker dan toen ik begon. Vroeger waren bibliotheken een vanzelfsprekende aanwezigheid, zoals het openbaar vervoer of de school. Tegenwoordig is de bibliotheek een breder georiënteerd cultureel instituut, maar er

Foto: Jan Meier

Barbara Lison: 'Toen mijn familie aan het eind van de jaren tachtig uit Polen naar Duitsland kwam, waren we zeer arm. Bij mijn educatie speelde de bibliotheek een grote rol.'

zijn andere culturele spelers die veel harder op de trom slaan dan wij. En zij boeken daarmee succes. Daarom heb ik altijd rondge- bazuind aan publiek en politici hoe belangrijk bibliotheken zijn, en dat doe ik nu met nog luidere stem. Omdat er verschillende vissen in de culturele vijver zwemmen die allemaal uit zijn op een zo groot mogelijke hap uit het beschikbare budget. Of het nou gaat om educatie, democratisering, gelijkwaardigheid, integratie, inclusie of het faciliteren van de derde plek: de bibliotheek heeft in alle opzichten een enorme impact, maar dat moeten wij zelf van de daken schreeuwen. Iemand anders doet dat niet. In de loop der jaren ben ik zo veel bescheiden collega's tegengekomen, maar bescheidenheid leidt tot niets.'

Komend weekend zijn er verkiezingen voor de Bondsdag, het Duitse parlement. (Dit interview vond plaats op 20 september.) Speelde de bibliotheek een rol in de programma's van de diverse politieke partijen in uw land? Werd zij überhaupt in de beleidsvoornemens genoemd?

'Ja, bijvoorbeeld het vraagstuk van de e-lending komt aan de orde. Dat is – met betrekking tot het auteursrecht – een heet hangijzer. De koepelorganisatie van bibliotheken pleit ervoor om alle titels beschikbaar te stellen voor e-lending, maar de uitgever- sers voelen daar niet voor. Ook een discussiepunt is de zon- dagopenstelling. Volgens het Duitse arbeidsrecht mag niemand gedwongen worden op zondag te werken. Met uitzondering van ziekenhuizen, brandweerkazernes en dergelijke, maar ook voor theaters, bioscopen, musea en academische bibliotheken geldt de uitzondering. Niet voor openbare bibliotheken. Ik knok er al meer dan twintig jaar voor om dit te veranderen. Gelukkig zijn er nu politieke partijen die dit in hun programma eveneens beplei-

ten, maar het hangt van de verkiezingsuitslag af of de wet in die zin aangepast wordt. Verder betreur ik het dat Duitsland geen bibliotheekwet heeft en een nationale strategie ontbeert, maar ik vrees dat dit nog wel even zo blijft.'

Hoe zou u in algemene zin de situatie van de openbare bibliotheken in Duitsland typeren? Waarin schuilt hun kracht, waar liggen mogelijkheden, waar loeren bedreigingen?

'De bedreiging is de bescheidenheid van de bibliothecaris, die ik al aanstipte. Vooral kleinere bibliotheken laten kansen liggen om hun werk te promoten. In dat opzicht kan (bij)scholing een positieve rol spelen. In de praktijk kom je echter nog steeds bibliotheekopleidingen tegen die meer aandacht besteden aan catalogiseren dan aan *advocacy*.

Daar staat tegenover dat de bibliotheek een betrouwbare en op continuïteit gerichte werkgever is. Zelfs tijdens de pandemie stond niemand's baan bij ons ter discussie. Waar ik ook blij mee ben, is dat we in Duitsland sterke samenwerkingsverbanden hebben. Zowel van bibliotheken als van bibliotheekmedewerkers. De laatste tien jaar hebben deze verenigingen de blik meer en meer naar buiten gericht. In ons land wordt ook veel aan het realiseren en verstevigen van netwerken gedaan. Niet alleen tussen openbare bibliotheken onderling, maar ook tussen de diverse werksoorten. Dat zie ik echt als groot pluspunt.'

Uw collega in Duisburg, Jan-Pieter Barbian, zei op bovenstaande vraag: 'In Duitsland zijn de vakbonden machtig en conservatief. Dat zet een rem op innovatie.' Deelt u zijn zienswijze?

'Ja, helemaal. Dat zie je bijvoorbeeld bij het massieve verzet van vakbonden tegen de zondagopenstelling. Mede om die reden ben ik voor een medezeggenschapsraad in de bibliotheek, want als voor- en tegenstanders blijven volharden in de patstelling, brengen we de toekomst van de bibliotheek geen stap dichterbij. Sowieso wordt er een flink beroep gedaan op de flexibiliteit van de manager. Tot de belangrijkste eigenschappen waarover een Duitse bibliotheekdirecteur dient te beschikken, behoren diploma- tieke vaardigheden.'

Barbian wees ook op het grote verschil tussen stadsbibliotheken en plattelandsvestigingen. En, wat de financiële armslag betreft: de enorme kloof tussen rijke en arme steden.

'Ook daarin heeft hij volkomen gelijk, maar ik zou daar nog de kloof tussen Noord- en Zuid-Duitsland aan willen toevoe- gen. Een kleine bibliotheek in Baden-Württemberg staat er doorgaans stukken beter op dan haar tegenhanger in Meck- lenburg-Vorpommern. Op het vlak van ondersteuning vanuit de diverse deelstaten zie je enorme verschillen. Duitsland telt tweeduizend professionele bibliotheken, en daarnaast acht- duizend bibliotheken die worden gerund door vrijwilligers van de katholieke of protestantse kerk. Tweeduizend professionele bibliotheken op 82 miljoen inwoners, dat is niet veel. Ook om die reden zou ik willen dat we een bibliotheekwet hadden die gemeenten verplicht tot het hebben van een bibliotheek. Die is er niet, en dus zie je overal in het land zwarte gaten. Plekken

Foto: Vera Münch

waar geen bibliobus rijdt, laat staan dat er sprake is van een fysieke vestiging.'

Sinds 2019 kennen we op instigatie van de oosterburen – voor een periode van drie jaar – het partnerschap tussen Duitse en Nederlandse bibliotheken. Om daar invulling aan te geven zag de Arbeidsgruppe Partnerland Nederlande het licht. Wat is het effect van dit initiatief?

'De Duitse en Nederlandse deelnemers zijn enthousiast aan de slag gegaan, maar ook hier gooide de pandemie roet in het eten. Wel waren er diverse online meetings, en zagen we de komst van het *Librarian in Residence*-project. Wat met name succesvol bleek, waren de gezamenlijke online seminars over innovatieve thema's die we organiseerden. Daar kwamen niet alleen deelnemers uit beide landen op af, maar collega's van over de hele wereld.'

Wat kunnen we van elkaar leren? Wat doen jullie beter, wat doen wij beter?

(Lachend) 'Nou moet ik op mijn tellen passen. Ik zeg altijd dat Nederlandse bibliotheken *best practice* zijn. Niet enkel in Europa, maar wereldwijd. Als Duitsers kunnen we een voorbeeld nemen aan jullie lossere en flexibelere taakopvatting. Dingen durven uitproberen, *out of the box* denken, op dat vlak kunnen we het nodige van jullie opsteken. Daarnaast zijn we jaloers op jullie Bibliotheekwet en op de rol die de Koninklijke Bibliotheek in het stelsel vervult.

Omgekeerd denk ik dat wij in Duitsland sterkere netwerken hebben. De koepelorganisaties zijn naar mijn opvatting effectiever in die zin dat ze er beter in slagen maatschappelijke ontwikkelingen te vertalen in het bibliotheekwerk omdat ze minder naar binnen gericht zijn.'

Bibliotheken zijn grotendeels afhankelijk van lokale subsidies. Voordeel: dit leidt al snel tot lokaal maatwerk. Nadeel: het leidt even makkelijk tot introspectie, tot blikvernaauwing.

'Dat klopt, waarbij ik wel aantekenen dat het in vergelijking met pakweg twintig jaar geleden al heel wat beter gaat. Meer oog hebben voor wat er in de wereld gebeurt, die houding vindt inmiddels breder weerklank, mede dankzij de stimulans vanuit onze koepelorganisaties.'

Van augustus 2021 tot augustus 2023 bent u president van IFLA. Wat is uw persoonlijke missie, waar gaat u de meeste energie in steken als voortrekker van de bibliotheekwereld?

'Mijn thema is: *Libraries building a sustainable future*. Dat heeft met name te maken met de doelstellingen van de SDG's. En dat gaat verder dan medewerkers en publiek bewustmaken van klimaatverandering. Niet alleen op dit punt, ook bij het werken aan de andere zestien doelstellingen kunnen bibliotheken een eminente rol spelen, maar dat kunnen zij alleen als ze daarvoor de instrumenten aangereikt krijgen. Om die reden komt IFLA, samen met UNESCO, binnenkort met een nieuw manifest voor openbare bibliotheken (het oude dateert van 1994) dat elke bibliotheek op lokaal niveau munitie verschaft in gesprekken met externe partijen, zoals de overheid. In de derde plaats is er de duurzaamheid van het instituut IFLA zelf, die ik wil versterken. Deze organisatie is de

'Bescheidenheid leidt tot niets'

afgelopen vijftien jaar in menig opzicht veranderd. In grote lijnen zijn we geëvolueerd van louter beroepsorganisatie naar een club die ook de politieke component heeft omarmd. Beide samenstellende delen wil ik naadloos in elkaar over laten vloeien. Als het besef bij elke professional indaalt dat hij of zij tevens diplomaat is van ons vak, komt dat ook de duurzaamheid van IFLA ten goede. Dat geldt evenzeer voor de *regional tracks* die we hebben geïntroduceerd, waardoor we beter tegemoetkomen aan de behoeften per regio. Dit alles is neergelegd in nieuwe statuten.'

Van 17-19 augustus vond het laatste World Library and Information Congress (WLIC) plaats. Hoe kijkt u terug op de digitale variant van dit van oudsher fysieke congres?

'Van tevoren vroegen we ons af: hoe zal het gaan? Maar het ging goed. Uit de chats en e-mails kregen we heel veel feedback van de 2800 deelnemers. Onder wie veel nieuwkomers, collega's die zich voorheen geen trip naar het jaarlijkse congres konden permitteren. Dat ook zij hun blik op het bibliotheekwerk kunnen verbreden, is winst. In de toekomst zal het congres een digitale versie blijven kennen, maar omdat we dit jaar voor drie tijdzones drie afzonderlijke dagen hadden ingeruimd, hoorden we van deelnemers dat ze gedurende drie dagen geen oog hadden dichtgedaan. Mede om die reden blijven de voordelen van een traditioneel fysiek congres evident. Persoonlijk contact is zó belangrijk. Het samenzijn, het bijpraten in de wandelgangen. Daarom hoop ik dat we volgend jaar in Dublin en over twee jaar in Rotterdam een hybride congres, inclusief fysiek samenzijn, kunnen aanbieden.'

In 2023 zit uw termijn bij IFLA erop. Welke erfenis wilt u achterlaten?

'Tegen die tijd wil ik extra fondsen aangeboord hebben om nieuwe projecten te kunnen financieren. Daarbij kun je denken aan het signaleren van trends waarop we als bibliotheeksector moeten inspelen en aan projecten die de impact van *advocacy* aantonen.'

Welke boodschap zou u willen meegeven aan de lezers van dit blad. Ik vraag het omdat het aantal Nederlandse deelnemers aan de meeste WLIC's in mijn ogen nogal teleurstellend is.

'Bibliotheekwerk gedijt bij een internationale blik. Je ontwikkelt jezelf alleen als je openstaat voor een breed perspectief. Een van de kerneigenschappen van een goede bibliothecaris is nieuwsgierigheid. Wie dat ontbeert, kan nooit een goede bibliothecaris zijn. Zoals gezegd, vind ik dat Nederlandse bibliotheken tot de wereldtop behoren – Forum Groningen, School 7 in Den Helder, de Lochal in Tilburg: iedere vakgenoot zou ze moeten zien – maar ook voor de Nederlandse bibliotheekmedewerker is het zaak om ontwikkelingen elders te volgen. Al was het maar omdat je van een WLIC altijd thuiskomt met een hoofd vol nieuwe ideeën.'

Imagination and Participation: Next steps in public library architecture

Boek over de toekomstige architectuur van openbare bibliotheken

Dit najaar verschijnt bij uitgeverij nai010 het Engelstalige boek *'Imagination and Participation'*, waarin auteurs Rob Bruijnzeels en Joyce Sternheim hun visie geven op de architectuur van toekomstige openbare bibliotheken. Centraal in het boek staat de vraag hoe openbare bibliotheken in kunnen spelen op veranderingen in onze samenleving en welke gevolgen dat heeft voor de architectuur van nieuwe bibliotheekgebouwen. Het rijk geïllustreerde boek bestaat uit zes thema's die uiteraard met elkaar in verband staan, maar lezers kunnen al naar gelang hun interesses op hun eigen manier door het boek navigeren.

TEKST: ROB BRUIJNZEELS EN JOYCE STERNHEIM • FOTO'S: UIT HET BOEK *IMAGINATION AND PARTICIPATION*

Een overzicht van de door Rob Bruijnzeels en Joyce Sternheim geïnterviewde architecten.

Lange tijd heerste de mening dat bibliotheekgebouwen door verdergaande digitalisering van informatie overbodig zouden worden. Niets is minder waar gebleken. Bezoekersaantallen blijven stijgen, waardoor openbare bibliotheken inmiddels wereldwijd tot de meest bezochte culturele instellingen behoren. Hierdoor groeit ook de waardering voor de openbare bibliotheek als publieke ruimte, die schaars geworden plekken waar mensen van alle leeftijden en uit alle geledingen van de samenleving binnen kunnen lopen, zonder de verplichting iets te kopen of te consumeren. Een plaats waar je de ander echt kunt ontmoeten, waar mensen aandacht kunnen hebben voor elkaars denken en doen en voor de gemeenschap waarvan ze deel uitmaken. Het besef dat een dergelijke publieke ruimte van essentieel belang is voor de maatschappelijke en culturele vitaliteit van een gemeenschap, leidt tot een ware renaissance van bibliotheekarchitectuur. Over de hele wereld verrijzen indrukwekkende nieuwe bibliotheken, vaak ontworpen door beroemde architecten. Want elke stad wil zijn eigen icoon, een karakteristiek gebouw dat veel publiek trekt en daarmee tevens als aanjager van gebiedsontwikkeling fungeert, maar representeren die gebouwen ook werkelijk een nieuwe visie op de rol van de openbare bibliotheek in de samenleving?

Spectaculair of toch traditioneel?

We zien soms spectaculaire nieuwe bibliotheken die bij nadere beschouwing tamelijk traditioneel zijn ingericht. Het archetype van de bibliotheek in ultramoderne verpakking. Daarnaast zien we flashy gebouwen die ruimte bieden aan de meest uiteenlopende activiteiten, maar die nauwelijks herkenbaar zijn als bibliotheek omdat de collectie een ondergeschikte rol heeft gekregen. Die verschillende interpretaties zijn illustratief te noemen voor de zoektocht van de openbare bibliotheek naar een nieuwe identiteit. Een zoektocht die alles te maken heeft met de maatschappelijke veranderingen die bibliotheken in de kern raken. Openbare bibliotheken worden geconfronteerd met de massaliteit en alomtegenwoordigheid van internet en sociale media, met toenemende ongelijkheid, polarisatie en een afname van het gemeenschapsgevoel. Complexe problematiek die om een volgende stap vraagt in de ontwikkeling van de openbare bibliotheek. Het klassieke distributiemodel van de bibliotheek, gebaseerd op het selecteren, ontsluiten en beschikbaar stellen van informatie, is niet langer toereikend. De toegankelijkheid en beschikbaarheid van allerlei bronnen is belangrijk, maar nóg belangrijker is dat er betekenisvolle samenhang tussen die bronnen bestaat. Juist door het organiseren van die samenhang kan de openbare bibliotheek zich onderscheiden.

Daarbij gaat het niet alleen om het presenteren van een collectie of de interactie tussen gebruikers en collectie, maar ook om de interactie tussen gebruikers onderling en het tonen van de resultaten van die wisselwerking. De innovatieopdracht van de openbare bibliotheek is daardoor veelomvattender en complexer dan het toepassen van nieuwe informatietechnologieën, maar gaat vooral om het opnieuw vormgeven van processen gericht op het stimuleren en ondersteunen van actief burgerschap en participatie. Dat leidt onherroepelijk tot de vraag welk gebouw die nieuwe manier van werken mogelijk maakt: een gebouw waarin verschillende vormen van interactie gestalte krijgen, maar waarin ook de collectie nog altijd een prominente, maar andere rol

heeft. Oplossingen vinden voor deze architectonische uitdaging vereist niet alleen verbeeldingskracht en kennis van de essentie van het openbare bibliotheekwerk, maar ook de expertise van architecten en specialisten op het gebied van publieke ruimte en cultural placemaking.

Transitie: I have to change to stay the same

Met deze quote benadrukte kunstenaar Willem de Kooning dat hij alleen trouw kon blijven aan zijn passie als hij voortdurend zou blijven veranderen. Dat geldt evenzeer voor openbare bibliotheken. Een toekomststrategie kan alleen succesvol zijn als de bibliotheek trouw blijft aan haar klassieke culturele en maatschappelijke waarde. Maar wat is dan 'the change' en wat is 'the same'? In onze visie moet de bibliotheek zich naast op persoonlijke ontwikkeling ook richten op de ontwikkeling van de gemeenschap als geheel. Dat betekent een verschuiving van de focus op leven lang leren naar leven lang participeren. Het vraagt om een bibliotheek die mensen in staat stelt om – ondersteund en geïnspireerd door de collectie – met elkaar in gesprek te gaan over maatschappelijke vraagstukken die zowel henzelf als de lokale gemeenschap raken.

Waarden: Cathedrals of the mind; hospitals of the soul; theme parks of the imagination

Dat openbare bibliotheken een unieke rol in de samenleving vervullen, is toe te schrijven aan een aantal onderscheidende kwaliteiten. Het explicieter benoemen van die kwaliteiten helpt bij het verder verduidelijken van de positie van de bibliotheek in de samenleving en de stedelijke omgeving.

De bibliotheek is een plaats voor fysieke ontmoeting en uitwisseling tussen mensen met verschillende achtergronden en meningen. Een plek waar mensen zich vrij voelen om het gesprek aan te gaan en tot wederzijds begrip te komen, terwijl ze omringd zijn door kennis- en informatiebronnen: de collectie. Maar ook een plek waar mensen het idee krijgen dat zij zichzelf kunnen ontwikkelen en hun leven een andere richting kunnen geven. Omschrijvingen als ontmoetingsplaats, third place of huiskamer doen onvoldoende recht aan de betekenis en complexiteit van wat zich in de bibliotheek afspeelt. Een betere omschrijving is heterotopia, wat letterlijk 'andere plek' betekent. Het is de tussenruimte waar je je kunt ontwikkelen en waar je perspectief kunt veranderen door interactie met andere mensen en andere culturele uitingen. Zo'n typering heeft uiteraard gevolgen voor de architectuur en de inrichting van het gebouw, maar betekent ook dat de bibliotheek een geheel eigen plek kan opeisen in de stedelijke infrastructuur. Het Groninger Forum en de Tilburgse LoHal maken duidelijk hoe belangrijk het is om daarbij rekening te houden met de lokale context.

Typologieën: There is no architectural form unique to the library

Architecten en kunsthistorici gebruiken typologieën om gemeenschappelijke kenmerken of uitgangspunten voor gebouwen te kunnen onderscheiden. Het is een manier om systematisch en met objectieve blik te kijken naar overeenkomsten of gelijknissen tussen gebouwen. Het herkennen en hanteren van typolo-

Een mozaïekfoto, gemaakt in LoHal die het diverse gebruik van het trappenlandschap in beeld brengt.

gieën kan richting geven in het ontwerpproces van een nieuw bibliotheekgebouw. Het stelt ons in staat om bestaande bibliotheekgebouwen te 'lezen' en te doorgronden; het biedt referenties en brengt je op ideeën. Bibliotheekgebouwen spelen continu in op verandering, zoals de groeiende omvang van de collectie, de introductie van nieuwe media, de wijze waarop die media bewaard, uitgeleend of beveiligd worden en de manier waarop gebruikers die media kunnen raadplegen en gebruiken. Het gaat daarbij niet langer over het uiterlijk van een gebouw – de stijlkenmerken, de stroming waarbinnen het past of de onmiddellijke herkenbaarheid – maar om de vraag hoe de bibliotheek van binnen functioneert. Het ontwerpen van de openbare bibliotheek van morgen is daardoor een uitdagende opgave geworden. Als bibliothecaris en architect complementaire partners zijn in dat proces, kan dat in nieuwe, gezamenlijk ontwikkelde typologieën resulteren. Een mooie uitdaging waarbij de bibliothecaris een beetje architect wordt. En omgekeerd. The best of both worlds!

Participatie: Making the world safe for questions

Lange tijd was het primaire proces van bibliotheken gericht op het passief beschikbaar stellen van een goede collectie. Collecties werden met veel zorg samengesteld en het was aan de gebruikers om daar naar individueel inzicht een keuze uit te maken. Het is een model dat draait om toegankelijkheid en distributie van informatie, maar dat is waarschijnlijk niet goed genoeg in tijden van informatieovervloed. We staan voor de keuze: moeten we inzetten op verbeteren van het bestaande distributieproces of richten wij alle aandacht op wat werkelijk waardevol is, de bibliotheek voorbij de informatieovervloed?

Het Ministerie van Verbeelding, (een collectief van creatieve denkers en doeners die gezamenlijk hun kennis en verbeeldings-

kracht inzetten om bibliotheken en andere culturele instellingen te helpen bij het realiseren van hun toekomstplannen, red.) ontwikkelde een proces waarin kenniscreatie en kennisdeling centraal staan. Daarbij gaat de bibliotheek op zoek naar de in de stad aanwezige kennis, creativiteit en verbeeldingskracht. Het is een proces dat begint met inspiratie, met goede vragen, verrassende en soms ook ongebruikelijke collectiepresentaties. Bezoekers worden uitgenodigd om daarop te reageren: wat zijn hun eigen associaties? Welke kennis hebben zij toe te voegen en welke nieuwe zienswijzen komen dan bovendrijven? Als de resultaten daarvan systematisch gedeeld worden met andere bezoekers, ontstaan steeds weer nieuwe verbanden, nieuwe betekenissen en nieuwe inzichten. Het is een nieuw, cyclisch proces van inspireren, creëren en participeren.

Binnen dit nieuwe bibliotheekproces speelt de collectie een heel andere, activerende rol die veel verder gaat dan een passieve presentatie aan de gebruikers. De collectie wordt allereerst gebruikt om mensen uit te nodigen om zich in vragen of thema's te verdiepen. Op dat moment is de collectie een kennis- en inspiratiebron. Als je de gebruikers uitnodigt om hun eigen invalshoeken en ervaringen te onderzoeken, fungeert de collectie als werkmateriaal voor het creëren van nieuwe betekenissen. Inspiratie ontstaat als die nieuw verworven contexten weer aan de collectie worden toegevoegd. De collectie ontwikkelt zich zo tot een levend archief, waarin je kunt zien welke thema's onderzocht zijn en tot welke nieuwe kennis en inzichten dat geleid heeft. Het belangrijkste uitgangspunt daarbij is dat bibliotheekgebruikers en samenwerkingspartners elk vanuit hun eigen kwaliteit en deskundigheid bij kunnen dragen aan de programmering en de verschillende onderdelen van het proces.

De bouw of verbouwing van een nieuwe bibliotheek is een unieke kans om deze uitgangspunten toe te passen. Om alle activiteiten

ook letterlijk zichtbaar te maken in het gebouw is een open plan design nodig, waarin functies zo veel mogelijk geïntegreerd zijn. Daarbij hanteren wij in onze ontwerpen bij voorkeur de typologie van een landschap dat bestaat uit een verzameling van uiteenlopende 'biotopen' die met elkaar verbonden zijn, maar elk een eigen atmosfeer en uitstraling hebben: open en toegankelijk, zodat mensen zien wat zich daar afspeelt en sneller in de verleiding komen om mee te doen. Met ruimtes die stilte afdwingen of die juist levendigheid en sociaal contact stimuleren; ruimtes waar je kunt genieten van kunst, muziek en literatuur, en ruimtes die uitnodigen zelf iets te produceren of je talenten te tonen. De collectie is als belangrijke kennis- en inspiratiebron omnipresent, en ook de makerspaces – als plekken waar met de collectie wordt gewerkt – verdienen een geïntegreerde plaatsing als onderdeel van de publieke ruimte.

Verbeelding: Don't start by redesigning the image; redesign the action

Het (ver)bouwen van een bibliotheek is complex, want in korte tijd moeten veel besluiten genomen worden. Dan is het belangrijk om vooraf een aantal uitgangspunten te formuleren die richting geven aan het ontwerpproces. Wij noemen dat een 'programma van verbeelding' omdat het onze inspiratie is bij het maken van de juiste keuzes. We onderscheiden in zo'n programma vijf belangrijke aandachtspunten:

- Een nieuwe bibliotheek is een investering in de toekomst, maar bouwen aan de toekomst is alleen mogelijk als we goed weten wat de essentie – de missie – van het openbare bibliotheekwerk is.
- Openbare bibliotheken opereren in een sterk gewijzigde context, waar adequaat op ingespeeld moet worden. Het is belangrijk om die transitie in kaart te brengen, voorbij de waan van de dag, de hypes of de trends: wat zijn de wezenlijke veranderingen in onze informatiesamenleving?
- Veranderingen in de samenleving en nieuwe technologieën vragen om een andere manier van werken, met een centrale rol voor de gebruiker, een ander gebruik van de collectie en nieuwe vormen van samenwerking. Welke rol gaan collectie, gebruikers, partners en programmering spelen?
- Een andere manier van werken resulteert in een andere programmering, die ook nieuwe eisen stelt aan architectuur en inrichting van het toekomstige gebouw. Wat betekent dat voor de ruimtelijke indeling en de plaatsing van de collectie? Welke makerspaces gaan er komen? En wat kunnen andere partners qua functionaliteit toevoegen?
- Experimenteer, want gaat alles wel werken zoals het bedacht is? De beste manier om daarachter te komen is om andere manieren van werken te verkennen in een laboratorium voor nieuw bibliotheekwerk waar concepten en ideeën samen met gebruikers worden getest.

Inspiratie (verspreid door het boek): gesprekken met architecten

Nederlandse en Vlaamse architecten trekken de aandacht met spraakmakende en innovatieve openbare bibliotheekgebouwen.

Hun ontwerpen zijn waardevolle bronnen van informatie en inspiratie. Wij spraken met hen over hun visie op de openbare bibliotheek en vroegen hun hoe zij terugkijken op het ontwerpproces.

- Jo Coenen: OBA, Amsterdam (NL) en Centre Céramique, Maastricht (NL).
- Chris van Duijn (OMA): Seattle Central Library (US), Qatar National Library, Doha (QA) en Bibliothèque Alexis de Tocqueville, Caen (FR).
- Francine Houben (Mecanoo): Library of Birmingham (GB), Tainan Public Library (TW), New York Public Library Stephen A. Schwarzman Building (US), The Stavros Niarchos Foundation Library (US), New York, Martin Luther King Library, Washington (US).
- Winy Maas (MVRDV): Boekenberg Spijkenisse (NL), Tianjin-Binhai bibliotheek (CN), imaginaire Brabant Bibliotheek 2040 (NL).
- Vincent Panhuysen (KAAN architecten): Utopia, Aalst (BE).
- Michiel Riedijk (Neutelings Riedijk): Rozet Arnhem (NL) en Eemhuis Amersfoort (NL).
- Gert Kwekkeboom en Rick ten Doeschate, Civic: Lochal Tilburg (NL).
- Kamiel Klaasse en Pieter Bannenberg, NL Architects: Groninger Forum (NL).
- Ralf Coussée en Klaas Goris (Coussée Goris Huyghe architecten): Bibliotheek Waalse Krook Gent (BE).

Ten slotte

Bibliotheken zijn en blijven van essentieel belang voor de maatschappelijke en culturele vitaliteit van een gemeenschap. Onder invloed van technologische en maatschappelijke veranderingen zal de bibliotheek voortdurend moeten blijven innoveren, en daarvoor zijn gebouwen nodig die nieuwe vormen van bibliotheekwerk mogelijk maken. Het vraagt om een vernieuwende architectuur, waarbij architecten en bibliothecarissen veel van elkaar kunnen leren en elkaar kunnen uitdagen. De bibliotheek is het waard!

Naschrift

Rob Bruijnzeels en Joyce Sternheim zijn bibliothecarissen die zich al geruime tijd bezighouden met de transitie van het bibliotheekwerk. In 2019 ontvingen zij van de Koninklijke Nederlandse Vereniging van Informatieprofessionals de oeverprijs uit het Victorine van Schaick fonds voor 'hun niet aflatende bijdragen in woord en daad aan het Nederlandse openbare bibliotheekwerk'.

Imagination and Participation

Auteurs: Rob Bruijnzeels en Joyce Sternheim

Uitgeverij: nai010

ISBN: 978-94-6208-662-3

Prijs: € 39,95

Meer achtergrondinformatie over het boek is beschikbaar op de website imaginationandparticipation.com

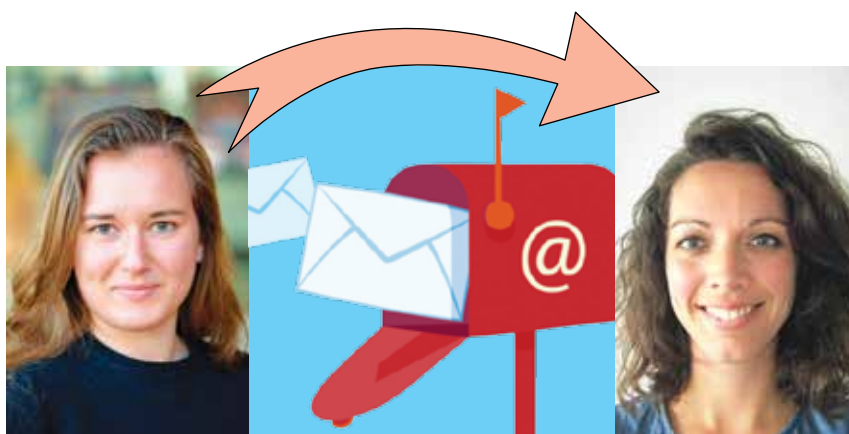
Niet moeilijk doen.

biebcloud.nl/maakhetmakkelijk

Op afstand

In deze columnreeks corresponderen Tamar van Moolenbroek (31), bestuurslid van het Jong Bibliotheeknetwerk (JBN) en bibliothecaris/teamleider informatie bij Bibliotheek Den Haag, en Anne van den Dool (27), redacteur onderzoek bij de KB/collectievernieuwer bij de OBA, met elkaar over de bibliotheekwereld. Dit is de laatste aflevering.

Anne van den Dool.

Tamar van Moolenbroek.

Ha Tamar,

Tijdens mijn eerste bibliotheekbaan als collectiespecialist zat ik in de kantoortuin tegenover de collega die zich bezighield met het digitale aanbod. Over onze beeldschermen heen vroegen we naar elkaars weekend, maakten we grapjes over mails van externen en deelden we onze werkzorgen met elkaar. Saillant detail: zij zou binnenkort met pensioen gaan, terwijl ik pas net uit de universiteitsbanken was gerold.

De ironie wilde dat ik uiteindelijk nog eerder zou vertrekken dan zij. Omdat ik me uiteindelijk toch beter bleek te voelen bij een werkend leven op freelancebasis dan bij een functie in loondienst, zei het Intranetbericht dat kort na mijn exitgesprek online werd geplaatst. Natuurlijk klopte dat, maar mijn motivatie ging dieper: dat de bibliotheeksector zocht naar een bepaalde vastigheid, terwijl ik die steeds meer aan het loslaten was. Ik had het gevoel me te moeten verantwoorden als ik in een andere vestiging werkte dan waar mijn bureau stond, omdat ik dan niet zou zitten waar men mij verwachtte. Ik voelde me schuldig als ik op weg was naar een samenwerkingspartner om een kennismakingsgesprek te voeren, omdat ik voor collega's dan niet direct bereikbaar zou zijn. Toen ik vroeg of ik een dag mocht thuiswerken om een lang en ingewikkeld stuk af te maken en besloot die dag in de universiteitsbibliotheek door te brengen, kreeg ik op mijn kop – ik had me tenslotte niet aan de afspraak gehouden.

Gelukkig weet ik inmiddels dat het – ook binnen deze branche – anders kan. De afgelopen maanden heb ik op afstand mogen werken aan een nieuwe collectiestrategie voor de bibliotheek van Amsterdam – een periode waarin ik vele tientallen digitale gesprekken heb gevoerd, online presentaties heb verzorgd en tienduizenden woorden heb getikt over de daaruit voortgekomen visie op de positie van de collectie in de bibliotheek van de toekomst. Allemaal vanuit huis – of vanuit de trein, een kantoor of een universiteitsbibliotheek. Alles kon.

Zittend achter al die verschillende bureaus heb ik vaak teruggedacht aan mijn eerste baan. Niet alleen omdat ik kon putten

uit de inhoudelijke kennis die ik destijds heb opgedaan – de verschillende stappen van het aanschafproces, de werking van transporten, het onderscheid tussen SISO en PIM, maar ook omdat ik me meermaals afvroeg wat er sindsdien veranderd is. Zijn we dankzij de coronacrisis collectief gaan begrijpen dat je niet continu met elkaar in één ruimte hoeft te zitten om te kunnen samenwerken? Laat ik meer zelfstandigheid zien, waardoor mensen mij mijn taken makkelijker toevertrouwen? Of heb ik nu simpelweg andere mensen getroffen die anders kijken naar de manier waarop je je arbeidstijd inricht?

Ik heb me tijdens die eerste baan meermaals de onhandelbare jongeling gevoeld die niet goed op de hoogte was van de regels en gebruiken van de kantoormaatschappij. In de afgelopen anderhalf jaar is de wereld zich voor mijn gevoel meer naar mijn voorkeursmanier van werken gaan voegen. Het doet me fantaseren of ik na deze collectieve transformatie me op die eerste bibliotheekwerkplek meer op mijn plaats zou hebben gevoeld. Ik weet het niet zeker, maar wat ik inmiddels wel weet: een groot deel van wat ik toen voelde had met mijn jeugdigheid weinig te maken. Het hield vooral verband met mijn behoefte aan zelfstandigheid, vertrouwen en controle over het indelen van mijn tijd. Wie mij kent, weet dat ik daardoor niet minder ga werken, maar alleen maar meer.

Dus, Tamar, als we één ding van deze crisis hebben geleerd, is het hopelijk dit: dat we elkaar ook op afstand kunnen vertrouwen. Die afstand kan zich zelfs omzetten in nabijheid wanneer we de juiste verwachtingen van elkaar hebben, getoetst in de juiste gesprekken, niet gebaseerd op het geboortjaar in iemands paspoort. Ik zou bijna zeggen: het moment waarop het Jong Bibliotheek Netwerk geslaagd is, is als het zichzelf mag opheffen omdat we geen onderscheid meer zien tussen het werkdenken van jongere medewerkers en oudere. Maar daarmee maak ik jou als JBN-bestuurslid natuurlijk een stukje minder blij. Misschien een idee voor in de heel verre toekomst, in elk geval na het JBN-congres volgend jaar juni? Tot dan!

Hartelijke groeten,

Anne

Bibliotheekaanbod basisvaardigheden buigt mee in coronatijd

Ondanks de beperkingen die bibliotheken in 2020 ondervonden vanwege de coronamaatregelen, is het aanbod van de bibliotheken rondom basisvaardigheden in grote lijnen constant gebleven. Met alternatieve dienstverlening zoals online Taalhuizen, telefonische spreekuren en één-op-éénhulp op afspraak zetten bibliotheken zich ook in coronatijd in voor kwetsbare burgers. Desalniettemin maakten minder burgers gebruik van de dienstverlening dan voorgaande jaren. Veel bibliotheken hadden moeite met het bereiken van de doelgroep, die met name baat heeft bij fysieke dienstverlening. Dat blijkt uit nieuw onderzoek van de KB, uitgevoerd via de Bibliotheekmonitor.

TEKST: ANNEMIEK VAN DE BURGT, ADVISEUR ONDERZOEK (KB) • INFOGRAPHIC: CARLIEN KEILHOLTZ

Alternatieve dienstverlening in alle bibliotheken

Een groot deel van 2020 waren de bibliotheken gesloten of beperkt geopend vanwege de coronamaatregelen. Deze maatregelen hebben zichtbaar effect gehad op de dienstverlening van bibliotheken. Er werden minder boeken uitgeleend, minder activiteiten georganiseerd en minder bezoekers ontvangen dan in voorgaande jaren. Bibliotheken pasten zich snel aan: in korte tijd werden steeds meer activiteiten in alternatieve vorm aangeboden. Vrijwel alle bibliotheken hebben in 2020 alternatieve dienstverlening rondom basisvaardigheden voor volwassenen aangeboden om de doelgroep ook in coronatijd te blijven bedienen. De meeste bibliotheken boden extra online informatie en organiseerden online extra cursussen, Taalhuizen en spreekuren. Daarnaast werd ook gezocht naar alternatieve vormen die aansloten bij de niet-digivaardige doelgroep. Zo bouwden bibliotheken in korte tijd een divers aanbod op, met bijvoorbeeld telefonische spreekuren, één-op-éénhulp op afspraak, taalwandelingen en activiteiten aan huis.

Uitbreiding van het aanbod

De positieve lijn die is ingezet met het programma de Bibliotheek en basisvaardigheden is ook in 2020 doorgetrokken, al zijn op een aantal punten afwijkende aantallen te zien die voortkomen uit de aangepaste dienstverlening in coronatijd. In grote lijnen is het aanbod van de bibliotheken rondom basisvaardigheden constant gebleven. Taal en digitaal blijven sterk verankerd in het

aanbod en staan ook de komende jaren hoog op de agenda bij de bibliotheken, aansluitend bij het beleid van de rijksoverheid. In het aanbod rondom de domeinen werk en inkomen en gezin, voor laagtaalvaardige ouders, is sinds 2017 een vrij constante groei zichtbaar.

Bredere samenwerking met de overheid

Bibliotheken werken met veel en diverse partners samen op het gebied van basisvaardigheden voor volwassenen. Op lokaal niveau werken de meeste bibliotheken samen met de gemeente(n), Stichting Lezen en Schrijven en het beroepsonderwijs. Daarnaast wordt op landelijk niveau steeds meer samengewerkt met de overheid, bijvoorbeeld met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) rondom het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO), en met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) rondom de invoering van de Donorwet en de CoronaMelder-app.

Meer fte beschikbaar voor basisvaardigheden

Niet alleen in het aanbod, maar ook in de inzet van personeel is de verschuiving naar de brede maatschappelijke bibliotheek goed zichtbaar. In coronatijd is de bezetting voor basisvaardigheden minder hard gestegen dan voorgaande jaren, maar ondanks de coronamaatregelen is nog steeds een gestage groei zichtbaar. Het totaal aantal fte voor de dienstverlening is sinds 2016 gestegen van 99 fte naar 227 fte in 2020. Ook het aantal vrijwilligers

dat wordt ingezet voor de dienstverlening rondom basisvaardigheden blijft groeien: van bijna 4 duizend vrijwilligers in 2016 naar 8,9 duizend in 2020. Van alle vrijwilligers die in de bibliotheken werkzaam zijn, wordt 39% ingezet voor de dienstverlening rondom basisvaardigheden, zoals ondersteuning bij het oefenen van spreekvaardigheid of digitale vaardigheden en de begeleiding van workshops of leesclubs.

Conclusies van het kernteam Basisvaardigheden

Naar aanleiding van dit onderzoek trekt het kernteam Basisvaardigheden voor volwassenen de volgende conclusies.

- Ondanks de coronamaatregelen hebben bibliotheken zich in 2020 sterk gemaakt voor de dienstverlening rondom basisvaardigheden. Het kernteam is positief verrast door alle aanvullende en alternatieve dienstverlening die in korte tijd opgezet werd.
- De samenwerking met lokale, provinciale en landelijke partners is cruciaal voor de dienstverlening rondom basisvaardigheden. Door nog meer samen met huidige en nieuwe partners op te trekken, kunnen bibliotheken de doelgroep beter bereiken en ondersteunen.
- Uiteraard is de gemeente van cruciaal belang voor de samenwerking en voor het draagvlak voor de activiteiten rondom basisvaardigheden. De resultaten uit de landelijke rapportage en de lokale infographic kunnen als input dienen voor het gesprek met de gemeente.

Resultaten

De landelijke rapportage, downloadbaar via tinyurl.com/2kh66caz, biedt diverse aanknopingspunten om het gesprek aan te gaan met de gemeente en andere samenwerkingspartners. Naast deze rapportage zijn de resultaten van deze meting verwerkt in een landelijke infographic, downloadbaar via tinyurl.com/arfjttjb, en zijn per provincie infographics beschikbaar voor de POI's. De bibliotheken die hebben deelgenomen aan het onderzoek beschikken tevens over een individuele infographic, waarmee de dienstverlening rondom basisvaardigheden ook op lokaal niveau in kaart is gebracht. Zowel de landelijke en provinciale als de lokale resultaten zijn nader te analyseren via het dashboard van Bibliotheekinzicht. Dit dashboard biedt de bibliotheken de mogelijkheid hun individuele resultaten af te zetten tegen de landelijke cijfers, de resultaten van de provincie en bibliotheken van vergelijkbare grootte.

Naschrift

De rapportage, infographics en het dashboard zijn terug te vinden op: bibliotheeknetwerk.nl/onderzoek/bibliotheekmonitor

Van Airport Library tot wetenschappelijke bibliotheek

Naast 'gewone' openbare bibliotheken zijn er in Nederland nog tal van andere bibliotheken. In 2022 zal Bibliotheekblad in een nieuwe rubriek in ieder nummer aandacht besteden aan deze verscheidenheid aan collecties. Maar eerst een beknopt overzicht: wat heeft Nederland te bieden aan bijzondere bibliotheken?

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL* • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Foto: Thijs Wolzak

Sinds 2010 is op luchthaven Schiphol de eerste permanente luchthavenbibliotheek ter wereld te vinden: de Airport Library.

Airport Library (Vliegveldbibliotheek)

Sinds 2010 is op luchthaven Schiphol de eerste permanente luchthavenbibliotheek ter wereld te vinden: de Airport Library. De vestiging bevindt zich achter de paspoortcontrole. Men kan er boeken lezen en muziek luisteren. De materialen zijn niet te leen. Hoewel er ruim vijfhonderd boeken in meer dan veertig talen te vinden zijn, ligt de nadruk op de Nederlandse cultuur: men vindt er bijvoorbeeld vertalingen van boeken van Nederlandse auteurs en werken over de Nederlandse architectuur, kunst en fotografie. Deze informatie wordt ook getoond op tablets en schermen. De Airport Library is daarmee mede bedoeld om de veelheid aan overstappende reizigers te enthousiasmeren eens een langer bezoek aan Nederland te brengen (Parool, 2010a). Het initiatief voor de luchthavenbibliotheek lag bij Probiblio, de openbare bibliotheken van Amsterdam, Haarlemmermeer en Delft en de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB). Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) kende twee ton subsidie toe om de vestiging te realiseren. De Airport Library is zeven dagen per week en 24 uur per dag open (Parool, 2010b). De dagelijkse zorg voor de bibliotheek is in handen van vijf gepensioneerde bibliothecarissen, de airport librarians (Airport Library, 2020).

Bedrijfsbibliotheek

Een bedrijfsbibliotheek staat in dienst van een specifieke organisatie, en heeft daardoor een heel eigen collectieprofiel. Een dergelijke bibliotheek is vooral bedoeld ter ondersteuning van medewerkers bij hun taken en ter vergroting van hun kennis. Omdat deze informatie ook van waarde kan zijn voor externen, wordt soms ook toegang verleend aan professoren en studenten. Vaak ligt bij bedrijfsbibliotheek meer de nadruk op actuele en gemakkelijk toegankelijke informatie dan op de bewaarfunctie (VVBAD, 2020b).

Bibliotheek in zorginstellingen

Ook in zorginstellingen is regelmatig een bibliotheek te vinden. Voor de inwoners van deze instellingen is het vaak niet meer mogelijk zelfstandig een bezoek te brengen aan de bibliotheek. De bibliotheken worden door de instellingen zelf beheerd of kunnen door middel van wisselcollecties door de lokale bibliotheek worden gevuld, waarbij rekening wordt gehouden met de leenhistorie van de instelling. Vaak bestaat een dergelijke collectie naast romans ook uit een grote hoeveelheid grootletterboeken, platenboeken, luisterboeken en muziek. Ook worden voor de oudere doelgroep soms herinneringskoffers, puzzels en spellen aangeleverd. Regelmatig worden daarnaast bijeenkomsten georganiseerd om bewoners en medewerkers informatie te geven over de mogelijkheden wanneer men niet langer in staat is zelf te lezen, bijvoorbeeld door gebruik te maken van leeshulpmiddelen. Ook kan een instelling bij bepaalde lokale bibliotheken een abonnement afsluiten om boeken te lenen voor de bewoners (o.a. KopGroep Bibliotheken, 2020; Bibliotheek De Kempen, 2020).

Bibliotheek voor varenden

Sinds het begin van de twintigste eeuw is het voor zeevarenden, binnenvaartschippers en expats mogelijk boeken te lenen bij een van de verschillende daartoe bestemde bibliotheken. Begin jaren zeventig fuseerden deze bibliotheken tot één bibliotheek voor zee- en binnenvaart. Men kon bij tien ruilpunten en 35 openbare bibliotheken in Nederland en omliggende landen boeken lenen en terugbrengen. Sinds 2004 is deze bibliotheek ondergebracht bij de Bibliotheek Rotterdam, waar men een speciaal abonnement kan aanvragen. De uitleenregels zijn afgestemd op het mobiele schippersbestaan. De materialen zijn maximaal twee maanden te leen en kunnen worden geruild in twaalf openbare bibliotheken (Hofland, 2004; NRC, 1998).

Gevangenisbibliotheek

In 2013 werd een grootschalig plan gepresenteerd om flink te bezuinigen op het gevangeniswezen. Daarvan ondervond ook de gevangenisbibliotheek hinder: er zouden geen nieuwe boeken meer worden aangeschaft. Per 2016 zouden alle 24 fysieke gevangenisbibliotheek worden gesloten. Elke gedetineerde zou een tablet krijgen, waarop hij of zij niet alleen zijn boodschappen kon doorgeven en zijn of haar bezoek kon inplannen, maar ook boeken zou kunnen lezen. Dit plan kon rekenen op een storm van kritiek: gevangenisbibliothecarissen en gedetineerden gaven aan welk belangrijk venster op de wereld boeken bieden aan hen die achter tralies zitten. Juist voor de relatief vaak laaggeletterde en laagopgeleide gedetineerden zou de gevangenisbibliotheek een significante rol van betekenis spelen, ook in het voorkomen van terugkeer naar de criminaliteit na vrijlating. Daarnaast speelt het populaire wekelijkse bibliotheekkuurtje een sociale rol, die niet door tablets kan worden overgenomen. Toch sluiten gevangenisbibliotheek vanwege bezuinigingen nu een voor een hun deuren (o.a. Drewes, 2019; IFLA, 2005; Lehman & Locke, 2005; Nijs, 2014; Vos, 2017).

Huisbibliotheek

Ook particulieren kunnen een grote boekenverzameling hebben, soms oplopend tot tienduizenden banden. Een huisbibliotheek kan zijn aangelegd als ondersteuning van een onderzoek of uit pure belangstelling. Daarnaast wordt een privébibliotheek vaak gezien als een plek van rust en ontspanning, maar ook als een vorm van tentoonspreiding van kennis door de eigenaar. Diens verzameling wordt na zijn dood vaak geschonken aan een instelling of aangeboden aan een andere bibliotheek. In Nederland zijn de eigenaren van grote particuliere huisbibliotheek sinds 1991 verenigd in het Nederlands Genootschap van Bibliofielen (NGB) (Nederlands Genootschap van Bibliofielen, 2020).

Minibibliotheek (of ruilbibliotheek)

De minibieb, ook wel een openbare boekenkast of boekenruilkast genoemd, duikt steeds vaker op in het straatbeeld. Voorbijgangers kunnen er kosteloos en anoniem een boek uit halen of in zetten. Waar het in Nederland gaat om een parti-

culier initiatief, zijn in Duitsland inmiddels bijna vierhonderd weerbestendige stalen kasten geplaatst die de boeken moeten beschermen tegen omstandigheden van buitenaf. Onderzoek aan de universiteit van Bonn liet zien dat Duitsers de minibieb beschouwen als een model dat ook voor de uitruil van andere goederen kan worden gebruikt (Köhl, 2008). Ook in Noord-Amerika en Australië komt het principe voor. Om te voorkomen dat de *little free libraries* verwaarloosd raken, wordt vaak een verantwoordelijke aangesteld. Soms wordt de inhoud van de boekenruilkasten ook wel aangevuld met afgeschreven boeken uit bibliotheken (o.a. Bibliotheek De Lage Beemden, 2020; de Bibliotheek op het station, 2020).

Museumbibliotheek

Veel musea hebben een eigen museumbibliotheek, vaak met dezelfde focus als de collectie van het museum in kwestie. De bibliotheek van een kunstmuseum kan bijvoorbeeld boeken over bepaalde kunstenaars, werken en stromingen bevatten, maar bevat ook met enige regelmaat boeken gemaakt door kunstenaars die als onderdeel van de kunstcollectie worden beschouwd (Voorlinden, 2020). Deze informatie over de collectie kan bijvoorbeeld worden gebruikt bij de opbouw van nieuwe tentoonstellingen en het uitbreiden van de collectie. Ook kan deze dienen voor het documenteren en onderzoeken van de huidige collectie, de conservatie van objecten en de informatievoorziening richting het publiek (VVBAD, 2020a). Nederlandse musea met een eigen bibliotheek zijn onder meer het Stedelijk Museum in Amsterdam, het Amsterdamse Rijksmuseum, het Utrechtse Centraal Museum, het Fotomuseum in Rotterdam en het Wassenaarse museum Voorlinden. Niet alleen kunstmusea hebben bibliotheken: ook natuurhistorische en volkenkundige musea hebben vaak hun eigen boekencollectie. Steeds vaker is die publiekelijk toegankelijk (KB, 2020b; Salu, 1994).

PLUSbibliotheken: openbare bibliotheken met een wetenschappelijke functie

Op veertien plekken in Nederland zijn openbare bibliotheken met een wetenschappelijke functie te vinden: de zogeheten PLUSbibliotheken, voorheen WSF-bibliotheken. Deze doorgaans grotere bibliotheken collectioneren wetenschappelijke literatuur op hbo+-niveau. Tot 2017 waren deze vestigingen veelal de erfgenamen van oude stadsbibliotheken met een bijzondere collectiefunctie. Tot 2019 konden alleen die bibliotheken landelijk leveren. Vanaf medio 2019 kunnen, naar aanleiding van het gezamenlijk collectieplan en de herijking van de plusfunctie, alle bibliotheken landelijk leveren via het interbibliothecair leenverkeer (KB, 2019).

De PLUSbibliotheken zijn Tresoar (Leeuwarden), ZB Middelburg, de nieuwe bibliotheek | Stad (Almere), Centre Céramique (Maastricht), Centrale Bibliotheek (Den Haag), Bibliotheek de Witte Dame (Eindhoven), Athenaeum Bibliotheek (Deventer), Groningen Forum: Centrum (Groningen), de Bibliotheek Zuid-Kennemerland (Haarlem), OBA Oosterdok (Amsterdam), de Bibliotheek Utrecht (Utrecht), de Bibliotheek Tilburg Centrum (Tilburg), Bibliotheek Rotterdam (Rotterdam) en de Bibliotheek Rozet (Arnhem).

Religieuze bibliotheek

Met name in regio's met een hoog percentage inwoners met een religieuze achtergrond zijn naast de openbare bibliotheken ook bibliotheken met een religieuze inslag te vinden. Het grootste deel heeft een christelijke achtergrond. Deze vestigingen vinden hun geschiedenis in de oorspronkelijke tweedeling tussen de volksbibliotheken enerzijds, waar voor iedereen, ongeacht stand of religie, iets te vinden moest zijn, en de christelijke leesalen anderzijds, die terugdeinsden voor de gedachte dat gelovige lezers op heidense literatuur zouden kunnen stuiten (Huysmans, 2012). Daarnaast zet de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB) zich samen met Dedicon in voor een bibliotheekcollectie die ook voor mensen met een leesbeperking toegankelijk is door aangepast materiaal te vervaardigen, zoals gesproken boeken, kranten en tijdschriften, en braille en groot-lettertijdschriften.

Schoolbibliotheek

Bijna de helft (43%) van alle basisscholen – 3.014 locaties – werkt samen met de bibliotheek volgens het programma de Bibliotheek op school (Van den Dool & Van de Hoek, 2021a). Ook werken 255 middelbareschoolvestigingen – voornamelijk mbo's – samen met de bibliotheek volgens deze aanpak, waarbij de bibliotheek de collectie beheert (Van den Dool & Van de Hoek, 2021b). Andere scholen ontvangen periodiek een wisselcollectie van de lokale bibliotheek of kiezen ervoor de bibliotheek zelf te beheren. In dergelijke bibliotheken zijn boeken te vinden die kunnen dienen ter ondersteuning van de lessen, bijvoorbeeld leesboeken op het niveau van de leerlingen of informatieve boeken die passen bij de inhoud van de lessen. Vaak wordt een schoolbibliothecaris aangesteld of wordt deze taak door vrijwilligers – meestal ouders – vervuld. Boeken in schoolbibliotheken mogen vaak mee de klas in of mee naar huis worden genomen. Het gebrek aan beveiliging maakt de exemplaren gevoelig voor diefstal.

Stationsbibliotheek

Twee bibliotheken in Nederland kennen een Bibliotheek op het station: in de Stationshuiskamer van Rotterdam Centraal en op het middenperron van station Haarlem. Bij de collectionering wordt niet gestreefd naar een zo volledig mogelijk boekenaanbod, maar wordt vooral ingespeeld op de actualiteit. Alle boeken die in de top 60 van het CPNB staan, zijn bijvoorbeeld in de stationsbibliotheken te vinden, evenals boeken die veel aandacht krijgen in de media. Daarnaast zijn op de stations van Houten, Culemborg en Utrecht Centraal Boekspots te vinden: minibibliotheken die door bibliotheken worden beheerd, waar mensen gratis boeken kunnen lenen en zelf materiaal ter beschikking kunnen stellen (de Bibliotheek op het station, 2020).

Strandbibliotheek

Daarnaast kent Nederland enkele openbare bibliotheken op bijzondere locaties, waaronder op het strand. Hoewel deze vestigingen onder een openbare bibliotheekorganisatie vallen, hoeft men vaak geen lid te zijn om in deze vestigingen – veelal voor één dag – boeken te kunnen lenen. De eerste strand-

Foto: Bibliotheek West-Brabant

Afgelopen februari had Bibliotheek West-Brabant de primeur: de allereerste Nederlandse bibliotheekvestiging in een tankstation in de plaats Dinteloord. Bibliotheekblad schreef er een uitgebreid artikel over in nummer 5-2021.

bibliotheeken werden opgericht in Zuid-Holland, in Katwijk, Scheveningen en Hoek van Holland. Zij ontstonden in 2005 in het kader van de Bibliotheekvernieuwing (2001-2008), en waren bedoeld om op een verrassende manier nieuwe doelgroepen te bereiken. Al snel volgden de provincies Noord-Holland (Zandvoort, IJmuiden, Wijk aan Zee, Castricum en Egmond aan Zee) en Friesland (Makkum). Ook volgden de badplaatsen Noordwijk, Kijkduin, Wassenaar, Monster en Brouwersdam, waarmee elke bibliotheek in Zuid-Holland een strandvestiging had. In deze beginperiode werden de strandbibliotheeken in Noord- en Zuid-Holland financieel en organisatorisch ondersteund door Probiblio. Sinds 2009 moeten de strandvestigingen op eigen benen staan.

Tankstationsbibliotheek

Een bibliotheekvestiging in een gebouw met ruime openingstijden zorgt ervoor dat boeken vaker op te halen en terug te brengen zijn. Dat realiseerde de Bibliotheek West-Brabant zich ook bij de opening van een vestiging in het tankstation in Dinteloord. Aanvankelijk was dit servicepunt gevestigd in een school, maar door de groei van het aantal leerlingen was daar geen plek meer. Nu zijn de boeken niet slechts één dag per week, maar negentig uur per week beschikbaar. Ook voor de eigenaar van het tankstation zijn er voordelen: die hoopt dat bezoekers niet alleen een boek maar ook een kopje koffie of een broodje meenemen. In de ruimte bevindt zich ook een leestafel; binnenkort zullen er de eerste cursussen en lezingen worden gegeven (Omroep Brabant, 2021). In Bibliotheekblad nummer 5-2021 staat een uitgebreid artikel over de 'Tankstationbibliotheek' in Dinteloord, onderdeel van Bibliotheek West-Brabant.

Wetenschappelijke bibliotheek

Naast openbare bibliotheken kent Nederland ook verschillende wetenschappelijke bibliotheken. Vaak zijn deze verbonden aan een universiteit (een zogeheten universiteitsbibliotheek, afgekort tot UB) of hogeschool. De fysieke en digitale boeken en andersoortige informatie die deze bibliotheken huisvesten, kunnen meestal enkel worden ingezien door en uitgeleend aan de studenten en medewerkers van de instelling in kwestie. Deze informatie fungeert ter ondersteuning van het onderwijs en het onderzoek dat aan de instelling plaatsvindt. Hierin vindt echter een omslag plaats: er wordt steeds meer naar gestreefd onderzoek dat van publiek geld is gefinancierd ook openbaar toegankelijk te maken (*open access*). Dit kan onder meer nuttig zijn voor journalisten, zelfstandig onderzoekers en alumni die zich na hun afstuderen in een bepaald onderwerp willen blijven verdiepen (KB, 2020a). De universiteitsbibliotheek is vaak onderverdeeld in verschillende faculteitsbibliotheeken, die bijvoorbeeld specifieke informatie bevatten over de verschillende wetenschapsspecialisaties. Anders dan bij een openbare bibliotheek het geval is, wordt bij een wetenschappelijke bibliotheek in de regel niet gesaneerd. Dit type bibliotheek heeft, kortom, een bewaarfunctie. In het geval van oudere werken is daarvoor vakspecifieke kennis nodig. De oudste universiteitsbibliotheek van Nederland is die van de Leidse universiteit: deze stamt uit 1575 (Universiteit Leiden, 2020).

Naschrift

*Dit artikel verscheen eerder op Bibliotheeknetwerk: www.bibliotheeknetwerk.nl/artikel/bijzondere-bibliotheeken De uitgebreide literatuurlijst bij dit artikel is te vinden op bibliotheekblad.nl/bronnen

Poëzieweek 2022: van 27 januari tot en met 2 februari

‘Poëzie hoort er

Bibliotheken organiseren steeds meer poëzieactiviteiten, maar er is nog veel meer mogelijk, betogen Wouter van Heiningen (Bibliotheek de Plataan) en Alek Dabrowski (Probiblio). Laat de bibliotheek om te beginnen massaal aanhaken bij de jaarlijkse Poëzieweek eind januari 2022.

Hoe meer aandacht voor poëzie in de bibliotheek, hoe beter. Eigenlijk is dat het uitgangspunt van Wouter van Heiningen en Alek Dabrowski. De eerste is al 25 jaar bibliothekdirecteur, tegenwoordig van Bibliotheek de Plataan (Maassluis, Vlaardingen, Midden-Delfland), de tweede onder meer parttime adviseur collectie & lezen bij Probiblio, maar bovenal zijn ze grote poëziefhebbers, wat zich uit in tal van nevenactiviteiten: uitgeven, zich

TEKST: MAARTEN DESSING • FOTO: ERIC VAN NIEUWLAND

Alek Dabrowski, adviseur collectie & lezen bij Probiblio en Wouter van Heiningen, directeur-bestuurder Bibliotheek de Plataan.

gewoon bij'

bestuurlijk inzetten voor poëzietichtingen, zelf dichten, bloggen over poëzie en een redacteurschap van poëzietijdschrift *Awater*. Toch klagen ze niet over de plek die poëzie inneemt bij bibliotheken. Zeker, afgezien van bibliotheken met een bewaarfunctie zijn de collecties klein. Bij kleinere vestigingen zijn ze zelfs minimaal te noemen. Maar dat waren ze altijd al. 'Als je kijkt naar de uitleencijfers, bungelt poëzie ergens onderaan', zegt van Heiningen.

gen. 'Het gebruik ervan is relatief laag, maar toch wordt het niet weggehaald. Poëzie hoort er gewoon bij. Ook als een bibliotheek moet bezuinigen, krimpen vrijwel alle categorieën in, nergens zal poëzie dan worden geruimd.'

Geen verouderde collectie

De collecties verouderen evenmin. 'Alleen als een bibliotheek onder een bepaalde grootte zit, hangt de collectie er soms een beetje bij', meent Dabrowski. 'Maar anders wordt de collectie gewoon bijgewerkt. Niet in de breedte, maar als een dichter in het nieuws is of een grote naam komt met een nieuwe bundel, wordt diens werk aangeschaft.' 'Tegelijk blijven klassiekers aanwezig', vult Van Heiningen aan. 'Dat komt door het onderwijs. Zolang scholen aandacht besteden aan Nijhoff, de Tachtigers of P.C. Hooft, is er vraag naar.' En de gedichtenbundels worden allerm minst weggestopt in een vergeten kast ergens achterin een donker hoekje. Van Heiningen: 'In een bibliotheek als die van Rotterdam leggen ze altijd poëzie neer op de tafels bij de roltrap. En zoals alles wat je neerlegt op die plek waar dagelijks duizenden mensen langskomen, wordt het dan allemaal uitgeleend.' Mensen vragen er ook naar. 'In een grote bibliotheek krijg je regelmatig vraag naar gedichten naar aanleiding van bijvoorbeeld een overlijden. Logisch dus dat op veel plekken poëzie niet alleen op SISO, maar ook op thema is geordend.' Als je de digitale collectie meerekent, is de situatie zelfs verbeterd. 'Daar zit relatief veel poëzie in', heeft Van Heiningen geconstateerd. 'Mijn verklaring is dat het voor uitgeverij gunstig is. De leengelden voor een uitlening zijn lager dan de vergoedingen voor opname in de digitale bibliotheek. En dan zijn er ook nog eens weinig uitleningen.' 'Het is alleen jammer,' reageert Dabrowski, 'dat er, bijvoorbeeld in die digitale bibliotheek zo weinig voorgelezen poëzie zit. Er zou een plek moeten zijn waar je *spoken word* kunt downloaden.'

Activiteiten

Het meest optimistisch stemt echter het aantal activiteiten rondom poëzie in bibliotheken. Met de invoering van de Bibliotheekwet in 2015 en de formulering van de vijf functies van de bibliotheek die daarin zijn vastgelegd, zijn bibliotheken de kalender flink gaan vullen. 'Er zijn daardoor veel nieuwe, veelal jonge mensen in de bibliotheek als programmeur gaan werken', vertelt Dabrowski. 'Die zijn uiteraard bezig rondom allerlei programmalijnen, maar de poëzie profiteert daar relatief veel van, van schrijfcurssussen tot schoolprojecten.' Niet dat er, zeg, tien jaar geleden nergens iets gebeurde. Van Heiningen somt op wat

OCCLC feliciteert de genomineerde bibliotheken en bibliotheekspecialisten!

Wilt u nieuws ontvangen van OCLC? Met **Abstracts** blijft u op de hoogte

Meld u nu aan op oc.lc/wisemail

Het Govers kennisteam Bibliotheken.

De sectorspecialist in het bijstaan van bibliotheken op het gebied van controleplicht, fiscaliteit, juridisch en data-analyse.

GOVERS

Thuis in cijfers sinds 1927

zijn bibliotheek zoal heeft gedaan. Elfjes maken in de klas (een gedicht van elf woorden op vijf regels). Dichters laten optreden, óók samen met amateurdichters uit het eigen werkgebied. Ontmoetingsruimte bieden aan plaatselijke dichters onder de naam Poëziecafé. Een Gedicht van de Maand publiceren op de site. Wedstrijden organiseren samen met middelbare scholen en het theater. Bundels uitgeven van lokale dichters – en die uiteraard in de collectie opnemen. En de app Wolk inzetten, waarmee bezoekers via *augmented reality* gedichten in de bibliotheek kunnen lezen. Enzovoorts. 'Als er iemand met liefde voor poëzie rondliep, gebeurde er in die bibliotheek best veel', zegt Dabrowski. 'Een directeur zoals Wouter, een collectioneur, een programmeur. Nu is het organiseren van poëzieactiviteiten minder afhankelijk van zo'n aanjager die zelf initiatieven nam. Omdat er een collectie staat, gaat het nemen van initiatieven om die levend te maken gewoon mee in de flow.' 'En dan,' voegt Van Heiningen daaraan toe, 'is in verhouding met de omvang van de collectie het aantal activiteiten eigenlijk behoorlijk groot.'

Meest voorkomende activiteiten

Twee typen activiteiten komen het meeste voor. Dat is ten eerste het ondersteunen van een stads-, gewest- of dorpsdichter. Als de bibliotheek er zelf al niet het initiatief toe neemt, krijgt zij wel de vraag van de gemeente om het praktische werk op zich te nemen. 'Dat is wel zo veilig voor de gemeente', zegt Van Heiningen. 'Ze willen zich niet branden aan de keuze van een dichter of het risico nemen dat die iets onwelgevalligs schrijft. En aan welke club is het dan logischer om het budget ervoor te geven dan aan de bibliotheek?'

Het tweede zijn schrijfwedstrijden. Die gaan relatief vaak over gedichten of spoken word, omdat – zo legt Dabrowski uit – het schrijven daarvan minder tijd en energie kost dan het schrijven van een verhaal. Ook zijn in dat geval makkelijker verbindingen te maken met andere organisaties. De genomineerden kunnen hun gedicht voordragen op een podium, in de bibliotheek of elders in de gemeente. Een lokale krant kan het winnende gedicht publiceren. De bibliotheek kan de tekst op een prominente plek in het gebouw ophangen. Beide soorten activiteiten

reflecteren ook een verschuiving die Van Heiningen waarneemt: van de klassieke literaire avond waarvoor een bekende dichter wordt uitgenodigd, naar het inzetten van poëzie voor het leggen van verbinding. 'Het is op die manier ook vrij makkelijk om iets met dit genre te gaan doen. In iedere gemeente zijn amateurdichters. Leg daar contact mee en biedt hun ruimte aan. Bij hen bestaat vaak de behoefte om met elkaar over elkaars werk te praten. Van daaruit is de stap naar avondjes en wedstrijden organiseren niet groot meer.'

Poëzieweek

Dabrowski probeert nu de positieve trend een extra zwieper te geven. Voor Probiblio stimuleert hij bibliotheken mee te doen met de Poëzieweek, die traditioneel op de laatste donderdag van januari begint. De organisatie lag tot en met de editie van 2020 bij de CPNB, die via haar kanalen bibliotheken allerlei campagnematerialen aanbood. Nu de CPNB geen genrecampagnes meer doet en Awater/Stichting Poëzieclub (Nederland) en Poëziecentrum (Vlaanderen) het evenement onder hun hoede hebben genomen, is dat weggefallen. Daarom is Probiblio in het gat gedoken. Voor de editie van dit jaar heeft Dawbrowski's collega Karen Bertrams een presentatie met allerlei ideeën voor programma's gemaakt en een toolkit voor de communicatie, met daarin teksten voor een persbericht of de bibliotheekwebsites. Daar werd goed op gereageerd. In totaal hebben zo'n tweehonderd bibliotheken in Nederland en Vlaanderen materialen besteld en activiteiten geprogrammeerd. Door de verplichte bibliotheeksluiting werd alleen veel uitgesteld (en soms afgeblazen). Maar Dabrowski beperkt zich niet tot die ene week. Ook in de rest van het jaar ondersteunt hij bibliotheken in hun inzet voor poëzie. 'De jonge programmeurs hebben soms wilde ideeën waarvoor ze mij benaderen. Voor krijtgedichten op schoolpleinen. Workshops Instapoetry. Podcasts rond poëzie. Rondleiding langs straatpoëzie. Wandelingen langs dichters. Het is mijn taak om die ideeën te delen met andere bibliotheken, en – omdat de budgetten beperkt zijn – er eventueel voor te zorgen dat bibliotheken gezamenlijk iets organiseren.'

'Dat is natuurlijk de taak van een POI als Probiblio', reageert Van Heiningen. 'Het zou ook goed zijn om die programmeurs bij elkaar te brengen – vergelijkbaar met de cirkels die er zijn voor andere genres. Die interactie is belangrijk. Want ik zeg altijd maar: beter goed geleend dan slecht bedacht. Ik heb dan misschien al veel verschillende dingen gedaan – niet alleen voor de Plataan, ook in ander verband – maar als ik zie wat iemand als Meliza de Vries vroeger voor Haarlemmermeer en nu voor Amstelland organiseert, denk ik toch regelmatig: hé, dát is leuk.'

'Een gevaar is alleen dat de connectie met de collectie verloren gaat', zegt Dabrowski. 'Dat gebeurt bij poëzie meer dan bij andere programma's. Hoe groot die link moet zijn, wisselt. Bij een schrijfcursus van acht weken waarin mensen hun persoonlijke verhaal verwerken tot een *spoken word*-tekst, gaat het meer om jezelf leren uiten dan om de poëzie zelf.' 'Maar,' breekt Van Heiningen in, 'het is dan wel de taak van de bibliotheek om die link met de collectie te leggen door te laten zien wat er allemaal staat. Die link is altijd te leggen.'

Poëzieweek 2022

Ook voor de Poëzieweek van 2022, die loopt van 27 januari tot en met 2 februari 2022, is weer veel materiaal en ondersteuning beschikbaar. Voor ondersteuning bij activiteiten en voor inspirerende ideeën kunnen bibliotheken terecht bij Alek Dabrowski. Ramsey Nasr schreef voor de tiende editie van het evenement de geschenkbundel *Wij waren onder de betovering*, die gratis wordt uitgedeeld door deelnemende boekhandels bij aankoop van 12,50 euro aan poëzie. Thema van de Poëzieweek is 'natuur'. Meer informatie is te vinden op:

probiblio.nl/nieuws/doe-mee-met-de-poezieweek
poezieweek.com/bibliotheek

Bibliotheek Gelderland Zuid verzorgt Bibliotheek op school in ROC Nijmegen

Schoolvoorbeeld van een geslaagde samenwerking

Afgelopen voorjaar richtte de Bibliotheek Gelderland Zuid al de vijftigste Bibliotheek op school in voor het basisonderwijs. Maar een echte primeur voor deze bibliotheek werd de samenwerking met het ROC Nijmegen op het gebied van leesonderwijs. Vier keer per jaar wordt daar nu een aantal flinke boekenkisten afgeleverd, gevuld met young adult-boeken en actuele prenten- en (voor)leesboeken voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 12 jaar; leesinspiratie voor de eerstejaarsstudenten Pedagogisch Werk van ROC Nijmegen. Linda Vogelesang (projectcoördinator voor VO (voortgezet onderwijs) bij Bibliotheek Gelderland Zuid) en Carlijn van den Boogaard (docent Nederlands op ROC Nijmegen) delen de ervaringen tot nu toe.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO'S: MARCEL KRIJGSMAN

Directeur Bert Hogemans van de bibliotheek Gelderland Zuid opende in april in de Nijmeegse basisschool Hidayah een eigen bibliotheek. Het was de vijftigste *Bibliotheek op school* van de Bibliotheek Gelderland Zuid.

Lezen is leuk

Op woensdag 17 maart was er – in de coronatijd – een online docentenbijeenkomst als officiële start van de Bibliotheek op school. Toen kort daarna de eerste boekenkisten door de Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid (OBGZ) werden afgeleverd bij het ROC Nijmegen, waren de leerlingen niet direct, zoals dat heet, ‘onverdeeld enthousiast’. ‘Er was wel interesse, maar het geplande halfuurtje per week stil lezen, kostte enige aanlooptijd. Ook voor mij’, bekent Carlijn van den Boogaard. ‘Als docent is het verleidelijk op zulke stille momenten even snel iets na te kijken op je laptop. Maar goed voorbeeld doet goed volgen, dus ik pakte ook een boek. Na enige gewenning bleek dat halfuurtje rustig lezen een ideaal moment om even tot rust te komen én je tegelijkertijd in te leven in een andere wereld of je te verdiepen in een bepaald onderwerp.’ Dat laatste gold ook voor de studenten. Toen er aan het einde van het schooljaar een enquête werd gehouden, waren de reacties overwegend positief. Carlijn: ‘Het is jammer dat we geen nulmeting hebben gedaan bij de start van dit project om te kunnen vergelijken, maar ik weet bijna zeker dat er toen nog niet zo vaak als nu de conclusie was getrokken dat lezen leuk is. Regelmatig kwam zelfs het verzoek om ook in het tweede studiejaar met lezen door te gaan.’

Lezen en schrijven

Linda Vogelesang kent niet alleen het lezen, maar ook het schrijven van huis uit. Naast haar baan bij de Bibliotheek Gelderland Zuid als projectcoördinator VO is zij ook auteur van gedichten, verhalen en non-fictieteksten. Zij schreef onder andere: *Gewoon een droom*, *Gekke giebelgriep*, *Maak je eigen moestuin!* en *Kookschool Appeltje-Eitje*. ‘De wens om schrijfster te worden, sluimerde al als kind. Pas toen ik na mijn studie literaire vorming, nu *Writing for Performance*, in aanraking kwam met een uitgeverij, ging het balletje rollen.’ Net zo’n balletje laten rollen bij de overdracht van leesplezier, dat was de achterliggende gedachte bij het teamwork tussen de Bibliotheek Gelderland Zuid en ROC Nijmegen. ‘Ik vind de aanvankelijke twijfel bij de roc-studenten wel te begrijpen. Op een bepaalde leeftijd is het niet meer stoer om te zeggen dat je graag leest. Rond de Boekenweek wakkert de belangstelling onder bepaalde groepen misschien wat aan, maar vaker zijn er opmerkingen als: ‘Ik kan niet lezen en ik houd er niet van.’ Met het inrichten van een schoolbibliotheek bij ROC Nijmegen hoopten wij in ieder geval een leesvonkje aan te wakkeren. Dat is dus in ieder geval gelukt.’

Nog in de kinderschoenen

‘Dit plan speelde al toen ik hier in januari 2019 kwam werken, zij het nog in de kinderschoenen’, vervolgt Linda. ‘Mijn voorganger bij onze bibliotheek was zo enthousiast geworden dat ze zelf bij het ROC Nijmegen is gaan werken. Het doel van de professionele leesbevordering tijdens de studielessen is om de toekomstige pedagogisch medewerkers te laten ervaren wat leesplezier is om dit, op hun beurt, weer te kunnen doorgeven aan de kinderen die zij begeleiden. Hetzij op de basisschool, hetzij in de kinderopvang.’ ‘Het enthousiasme van de leerlingen is ook deels te danken aan de inhoud van de boekenkisten’, vult Carlijn aan. ‘In het voorbereidende traject hebben wij bij de bibliotheek onze wensen duidelijk gemaakt: boeken die de studenten aanspreken – van *graphic novel* tot romantische chicklit, boeken over onderwerpen

V-smart maakt je slimmer

want beter is niet altijd duurder

en daarom kozen al tientallen grote en kleine openbare en academische bibliotheken voor onze oplossingen.

Meer info op <https://www.infor.com/nl-nl/products/library-information-solutions>
Blog: <https://www.infor.com/nl-nl/blog?product=library-and-information-systems>

infor

Vier keer per jaar wordt op het ROC Nijmegen een aantal flinke boekenkisten afgeleverd, gevuld met boeken voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 12 jaar. Leesinspiratie voor de eerstejaarsstudenten Pedagogisch Werk.

die aansluiten bij hun belevingswereld of boeken over onderwerpen die interessant zijn in hun (toekomstige) werk- of stageomgeving waar ze te maken krijgen met kinderen van 0 tot 12.'

Mobiel in de tas

Soms bleek het letterlijk *'thinking outside the box'*. Een leerling in de klas van Carlijn gaf aan erg te houden van de boekenserie 'voor dummies'. Speciaal voor hem is bij de Bibliotheek Gelderland Zuid een boek aangevraagd dat prima aansloot bij zijn interesse: 'De kleine Liefdestips voor dummies'.

Iets wat de studenten waarderen, is het feit dat ze geen boekverslagen hoeven te maken.

Carlijn: 'Voor boeken lezen word je niet beoordeeld met een cijfer. Het draait vooral om het introduceren van lezen in je dagelijks leven en je mobiel eventjes in je tas of je broekzak te laten. En het is natuurlijk ideaal als je van die leesmomenten kunt leren genieten. Vragen als "Kan ik in de zomervakantie ook nog lezen via de bieb?" en "Hoe duur is een bibliotheekabonnement, want ik moet ook mijn kamerhuur betalen?" tonen aan dat dit laatste doel in ieder geval bereikt is.' De Bibliotheek Gelderland Zuid werkt al met een tussentarief voor mensen van 18 tot 24. Linda geeft aan dat onderzocht wordt of er in de abonnementsstructuur kortingsmogelijkheden kunnen komen voor studenten die buiten deze leeftijdscategorie vallen.

Piepje in mijn hoofd

Om het lezen een vakinhoudelijke link te geven met de lessen introduceerde Carlijn het zogeheten *digital storytelling*. Studenten kregen daarbij de opdracht om boeken en de digitale wereld te combineren.

Zo zochten zij bijvoorbeeld in overleg met hun stagebegeleider een boek uit, waarvan ze een gedeelte in hun stageklas gingen voorlezen. 'Speciaal daarvoor maakten ze een PowerPointpresentatie om bijbehorende plaatjes en geluidjes aan de klas te presenteren. Hierdoor gaat het verhaal meer leven en worden de leerlingen gestimuleerd om actiever te luisteren. Eén van mijn studenten vertelde na zo'n voorleessessie enthousiast dat een van de jongens in de klas vooral aandacht had voor het piepende rem-

geluid van de in het verhaal steeds terugkerende auto. Die jongen gaf aan in zijn hoofd steeds datzelfde geluidje te horen toen zijn juffrouw de vervolghoofdstukken voorlas.' Carlijn complimenteerde haar leerling met het feit dat hij dus echt wat bereikt had bij deze jongen, namelijk een sterke associatie met het verhaal.

Een lammetje in varkenstenuw

Naast docent Nederlands is Carlijn ook studentbegeleider. 'Door de introductie van onze schoolbibliotheek is achter de schermen in mijn werk wel wat veranderd. Ik stimuleer mijn collega's nu meer om actiever te zijn met boeken in hun lessen en geef bijvoorbeeld praktische tips met boektitels. Soms voel ik me net Hoofd Bieb binnen onze school.' Iedere tien weken worden bij ROC Nijmegen honderd boeken afgeleverd: vijftig young adult en vijftig jeugdboeken/prentenboeken. 'Onze projectmedewerker Renée Peters gaat als "vliegensvlugge verteller" tien boeken voor de klas toelichten. Zij maakt zo veel mogelijk bij elkaar passende duo's uit beide categorieën', belicht Linda de aanpak vanuit de bibliotheek. Als voorbeeld noemt ze 'Het lammetje dat een varken is', een genderneutraal prentenboek en 'Meisjes van Mars' over een jongen die al op jonge leeftijd weet dat hij eigenlijk een meisje is. 'Zulke presentaties trekken de aandacht.'

De fun- en gunfactor

Na het succes bij ROC Nijmegen maakt de Bibliotheek Gelderland Zuid ook alweer nieuwe plannen.

In het voorjaar waren er voorbereidende gesprekken met de Pabo HAN voor de start van twee leesclubs. 'Dit project is een samenwerking tussen Pabo HAN, met vestigingen in Nijmegen en Arnhem, OBGZ (Nijmegen en omgeving) en Rozet (Arnhem). Beide leesclubs gaan half oktober van start. Studenten, docenten en net afgestudeerde leerkrachten lezen gezamenlijk kinderliteratuur. De ongeveer vijftien tot twintig deelnemers komen maandelijks bijeen om hun leeservaringen te delen en te bespreken hoe het boek gebruikt zou kunnen worden in de klas. Ook onder begeleiding van mijn collega Renée Peters', vertelt Linda. 'Omdat het om een pilot gaat, hebben we hiervoor een startsubsidie aangevraagd en gekregen. Ook hier is het doel om docenten in opleiding te stimuleren tot meer (voor)lezen. Want wat is een mooiere manier om de schooldag af te sluiten dan lekker even voorgelezen te worden door de juf of meester? Dit studiejaar wordt vanuit de Bibliotheek Gelderland Zuid een studiedag voor Pabo-docenten georganiseerd. 'Daarnaast organiseren we een cursus/workshop voor roc-docenten over leesbevordering. Zo blijven we nieuwe dingen bedenken om de lol van lezen zo breed mogelijk onder de aandacht te brengen. Lezen is al een onderdeel van het Pabo-curriculum, maar nu nog minimaal. Samen met de Pabo HAN onderzoeken we hoe leesbevordering hierin bredere aandacht kan krijgen.' Ook op kleine schaal, dicht bij huis, kan lezen heerlijk zijn. Carlijn leest haar twee kinderen regelmatig voor, maar vindt het ook een mooie ontwikkeling dat haar oudste steeds vaker zelf boekjes gaat lezen. 'We lenen uit de bibliotheek, maar gaan soms ook naar de kinderboekenwinkel, bijvoorbeeld tijdens de Kinderboekenweek. Daar een boek mogen uitzoeken is een mooi cadeau. Zelf maak ik in mijn leven ook graag bewust wat tijd vrij om te lezen. Dat plezier van je te verdiepen in een boek gun ik iedereen.'

Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief & Documentatie bestaat honderd jaar

Feest voor de VVBAD

Bibliotheekblad sprak met oud-(bestuurs)leden van de WBAD: Chris Peeters, Hedwig Van den Bossche en Rita Van de Wiele en met de huidige VVBAD-coördinator Jessica Jacobs over de weg die de Vlaamse bibliotheken de afgelopen honderd jaar hebben afgelegd. Wat kunnen we nu nog leren van de oprichters van toen?

TEKST: ELSELIEN DIJKSTRA • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Honderd jaar geleden, in 1921, niet lang na het einde van de Eerste Wereldoorlog, kwam een groep Vlaamse bibliothecarissen uit verschillende zuilen samen in de Koninklijke Taverne in de Gentse Kammerstraat voor het 'Congres der volksboekerijen van het Vlaamsche land'. Ze richtten het Verbond der Boekbewaarders van het Vlaamsche land op, de voorloper van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief & Documentatie (VVBAD). In hetzelfde jaar, op 17 oktober, werd ook de Wet-Destrée aangenomen. Dat was het begin van het openbare bibliotheekwerk, waarin de VVBAD een centrale verbindende rol op zich nam. En dat doen ze nog steeds: *Informatie aan zee* (het tweejaarlijkse congres dat de vereniging organiseert) heeft voor deze feestelijke editie niet voor niets als thema 'honderd jaar verbinden'.

Foto: Shutterstock

Honderd jaar geleden, in 1921, kwam een groep Vlaamse bibliothecarissen uit verschillende zuilen samen voor het 'Congres der volksboekerijen van het Vlaamsche land'. Ze richtten het Verbond der Boekbewaarders van het Vlaamsche land op, de voorloper van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief & Documentatie (VVBAD).

Feesteditie META

De honderdste verjaardag wordt onder meer gevierd met een gratis lidmaatschap voor studenten (inmiddels is de actie afgelopen), een feestelijke editie van Informatie aan Zee, een campagne op Instagram en een nieuwe vormgeving van het verenigings-tijdschrift META. Daarnaast worden alle honderd jaargangen van de tijdschriften die de vereniging uitgaf (*De Bibliotheekgids* en de opvolgers De Bibliotheek- en archiefgids en META) online toegankelijk gemaakt (zie kader).

In de feesteditie van *META* zijn verschillende historische artikelen over het bibliotheekwerk van de afgelopen eeuw opgenomen. Oud-bibliothecaris van Gent, Hedwig Van den Bossche, snuisterde door de eerste tien gedigitaliseerde nummers van *De Bibliotheekgids* en geeft in haar artikel een mooi tijdsbeeld van de bibliotheken honderd jaar geleden. Chris Peeters, oud-bibliothecaris aan diverse hogescholen, schreef een historisch artikel over de totstandkoming van de Wet-Destrée, de eerste bibliotheekwet die het belang van het openbare bibliotheekwerk erkende. Rita Van de Wiele, oud-bibliothecaris van Mechelen, nam met enkele collega's deel aan een rondetafelgesprek over het honderdjarig bestaan. *Bibliotheekblad* besprak met hen welke ontwikkelingen de Vlaamse bibliotheken de afgelopen honderd jaar doormaakten, en wat de huidige generatie, ook in Nederland, van de eerste bibliothecarissen kan leren.

Ontzuiling

De grootste ontwikkelingen die de bibliotheken de afgelopen honderd jaar hebben doorgemaakt, zijn de ontzuiling en emancipatie, de professionalisering en de digitalisering.

Bibliotheken waren in hun begintijd instellingen die voor zichzelf een opvoedkundige taak zagen weggelegd. De overheid beschouwde ze als een onmisbare schakel in de naschoolse opvoeding. Bibliotheken zorgden dat de lezers het juiste gedachtegoed tot zich namen, afhankelijk van de zuil waar ze toe behoorden. Niet voor niets werd de *Bibliotheekgids*, het tijdschrift dat de vereniging publiceerde, een 'kloeke hefboom voor ons volk' genoemd. Hedwig Van den Bossche geeft een mooi voorbeeld van de paternalistische toon van de jaren twintig als ze Lode Baekelmans citeert over kandidaten die hij *niet* geschikt achtte voor 'het edele beroep' van de bibliothecaris: 'Dametjes die een tijddoeder zochten, onderwijzeresjes die (...) het edel examensport beoefenden ter wille van de toelage van frs 75 per jaar, zusterkens met oolijke oogen onder de witte kappen, letterkundigen zonder bijbezigheid (...).'

Vrouwen werkten vanaf de start van de openbare bibliotheken wel mee, maar meer op uitvoerend gebied, vertelt Hedwig Van den Bossche aanvullend in ons gesprek. 'De bestuursfuncties, dat waren mannen. Zeker de voorzitters, de ondervoorzitters en degenen die de beleidsdocumenten schreven. Op de achtergrond waren wel heel veel vrouwen bezig in het beroep.'

Ook al heeft het beroep van een bibliothecaris inmiddels een volwaardige status, toch is volgens Hedwig Van den Bossche de emancipatie van vrouwen nog niet ver genoeg geëvolueerd. Ze ziet een tendens tot vervrouwelijking die op lange termijn niet gunstig is: de managementfuncties worden steeds meer door

mannen ingevuld terwijl veel vrouwen in uitvoerende functies werken, ook al hebben ze een hogere opleiding. 'Net zoals in het onderwijs en de zorgsector heeft dat ertoe geleid dat men het beroep minder serieus neemt, dat het minder betaald wordt, waardoor er uiteindelijk nog minder mannen geïnteresseerd zijn om in dat beroep te stappen.'

Kloeke hefboom

Iets wat altijd op de agenda van de vereniging heeft gestaan, en nog altijd staat, is professionalisering. In 1921 hield dit onder meer in dat het vak van een bibliothecaris als een volwaardig beroep werd erkend. Daar heeft de vereniging al vanaf het begin voor gestreden, vertelt voormalig bibliothecaris Hedwig Van den Bossche: 'Bibliotheekwerk werd beschouwd als hobby voor rijke dames, of voor katholieke meisjes die van de straat gehouden moesten worden. Als bijjob voor onderwijzers. Het heeft heel lang geduurd voordat men er een volwaardige job in zag.'

Een bibliotheekopleiding en een correcte vergoeding voor het vak van bibliothecaris waren al vanaf de oprichting belangrijke agendapunten voor de vereniging. 'Het edel beroep kan ten slotte geen bijbediening blijven en de bibliothecaris moet helaas toch ook eten!', citeert Hedwig Van den Bossche Lode Baekelmans, de voorzitter van het Verbond der Boekbewaarders in haar artikel in *META*.

Financiering van de bibliotheken was ook vanaf het startpunt niet vanzelfsprekend, zo blijkt uit het artikel van Chris Peeters *De Wet-Destrée* waarin hij uit brieven van de vereniging aan de beleidsmakers tussen 1922 en 1925 citeert: 'Het is ongehoord dat men voor allerlei zaken miljoenen verspilt in alle ministeries en dat er geen cent gevonden wordt om den leeslust aan te wakkeren!'

Inmiddels zijn bibliotheken geëvolueerd naar professionele organisaties met volwaardig betaalde bibliothecarissen. De eerste stap in die richting was de Wet-Destrée in 1921, maar volgens Chris Peeters leidde die wet in eerste instantie tot 'onvolwaardige bibliotheken'. De wet regelde dat er bibliotheken in gemeenten opgezet konden worden, maar schreef geen concrete invulling daarvan voor. Een opstartbudget kregen bibliotheken niet, wel kocht de overheid boeken aan die aan de bibliotheken werden geschonken, maar dat waren niet altijd titels waar bibliothecarissen op zaten te wachten. Voor een verplichte bibliotheek in elke gemeente was tijdens de wederopbouw na WOI geen budget. Die verplichting kwam er pas in 1978. Dankzij die wet kregen bibliotheken structurele budgetten en werd het vak van bibliothecaris gezien als een volwaardige baan. Het volgen van een opleiding werd een vereiste om bibliothecaris te worden, en zo professionaliseerde het vak in de jaren tachtig en negentig.

Kansen geven

Sinds het bibliotheekdecreet van 1978 zijn openbare bibliotheken niet langer zuilgebonden boekenhuizen. De grootste verandering van de laatste eeuw is zonder meer de digitalisering. Toch zijn de ambitie en maatschappelijke opdracht van bibliotheken in wezen hetzelfde gebleven.

Foto: VVBAD

Het coördinatieteam dat de VVBAD ondersteunt. Bovenste rij van links naar rechts: Jessica Jacobs, coördinator, en Anke De Naegel, communicatiemedewerker. Onderste rij van links naar rechts: Anneke de Cocq, communicatiemedewerker (BIS), Maxime Lynch, communicatiemedewerker (BIS), en Birgit Grootjans, beleidsmedewerker.

De term 'volksverheffing' is achterhaald, maar de doelstellingen ontplooiing en emancipatie niet. Rita Van de Wiele, oud-bibliothecaris in Mechelen, verwoordt het als volgt: 'Die initiële ambities blijven ook na honderd jaar overeind. Vandaag zetten alle openbare bibliotheken in op kansen creëren, toegang geven tot informatie, kennis delen, op levenslang leren, en kunnen genieten van cultuur en literatuur.'

Terug bij af

Mede door de digitalisering, bezuinigingen en de komst van internet werd in 2015 de verplichting voor een bibliotheek in elke gemeente afgeschaft. Sindsdien is de sector opnieuw bezorgd over voldoende middelen. Bibliotheken zijn afhankelijk van de

gemeentebesturen voor hun budget, wat leidt tot grote verschillen tussen openbare bibliotheken in de steden en op het platteland. Doorgaans klinken bezorgde geluiden over de afschaffing van de Bibliotheekwet en wordt het soms gezien als 'terug bij af'. Maar Chris Peeters ziet de afschaffing ook als een bevrijding: 'De wet van 1978 was veel te strikt en schreef tot in detail voor hoe een bibliotheek eruit moest zien.'

Rita Van de Wiele vindt het schrappen van de bibliotheekplicht een verlies. Anderzijds zorgt het wegvallen van alle regels volgens haar wel voor meer ruimte voor maatwerk. 'Bibliotheken kunnen nu bijvoorbeeld functiegericht aanwerven en medewerkers aantrekken met uiteenlopende profielen en competenties. Zo kunnen ze veel makkelijker een team samenstellen van mensen met heel veel verschillende talenten.'

Inspiratiebron

Na honderd jaar bieden de oprichters van de eerste vereniging nog altijd inspiratie. Hedwig Van den Bossche ziet vooral de gedrevenheid van de eerste openbare bibliothecarissen als een inspiratiebron voor de huidige generatie. 'De gedrevenheid waar die mensen mee bezig waren. Het was voor hen heel veel werk om een tijdschrift samen te stellen, of studiereizen te organiseren. Zij hadden toen niet de communicatiemiddelen die wij nu hebben. Ze waren er toen heel erg van overtuigd dat hun werk belangrijk was. Dat zou nu wel iets meer mogen zijn. Bibliothecarissen zijn nog altijd te weinig weerbaar. Het zijn mensen die te weinig op de barricade staan, te weinig in de krant komen om te vertellen waar ze mee bezig zijn. Ze denken "we doen het goed, het is oké", maar ze zijn kwetsbaar. Als er bezuinigd moet worden, staan ze in het oog van de storm. Dat was vroeger zo, en dat is nog altijd zo.'

Dezelfde indruk heeft ook Chris Peeters. Hij prijst de 'hardnekkigheid en de overtuigdheid van de zaak' die de eerste bibliothecarissen hadden. 'De tijd waarin de eerste openbare bibliotheken

Honderd jaar VVBAD

De VVBAD is de beroepsvereniging in Vlaanderen van bibliothecarissen, archivariissen en documentalisten sinds 1921. De eerste voorloper van de VVBAD was het Verbond der Boekbewaarders van het Vlaamse land. Later kwamen daar ook de sector Archief en documentatie bij. Inmiddels behartigt de VVBAD de belangen van 576 Vlaamse instellingen waar informatieprofessionals werken.

Honderd jaar verbinden

Vanwege het honderdjarig bestaan stond *Informatie aan zee*, het tweejaarlijkse congres dat de VVBAD organiseerde, dit jaar in het teken van 'honderd jaar verbinden'. Dit thema kan op verschillende manieren geïnterpreteerd worden, denk maar aan linked data en hun mogelijkheden, ontmoetingen tussen de verschillende sectoren en secties, gezamenlijke projecten, of het betrekken van de lokale gemeenschap in je instelling.

Honderd jaargangen

De verjaardag wordt onder meer gevierd met een vernieuwde vormgeving van META. Daarnaast worden alle honderd jaargangen van de tijdschriften die de vereniging uitgaf online toegankelijk gemaakt. De *Bibliotheekgids* en de opvolger De Bibliotheek- en archiefgids worden van cover tot achterflap volledig gedigitaliseerd door de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Eind dit jaar zijn alle honderd jaargangen online raadpleegbaar, De *Bibliotheekgids* en De Bibliotheek- en archiefgids via dams.antwerpen.be, META via vbad.be/meta

werden opgericht was een tijd van wederopbouw. Er was armoede en honger. Om in die omstandigheden openbare bibliotheken op te richten, dat was niet vanzelfsprekend. Die mensen hebben daarvoor moeten vechten.'

Voor Rita Van de Wiele geldt dat bundelen van krachten nog steeds als een inspiratiebron voor de huidige en volgende generaties. 'De oprichters van de vereniging durfden boven de ideologische schotten uit te kijken, wat honderd jaar geleden in een volledig verzuilde samenleving hoogst ongebruikelijk was. Ze kozen resoluut voor een samenwerking die losstond van hun persoonlijk levensbeschouwing. Verschillen overbruggen, samen de noden en kansen detecteren, en de krachten bundelen. Deze aanpak is de mooie erfenis die de oprichters ons nalieten en die we moeten blijven koesteren.'

Blijven verenigen

Jessica Jacobs, de huidige coördinator van de VVBAD, is vol vertrouwen over hoe de organisatie er na honderd jaar voorstaat. Ze denkt dat het met de gedrevenheid van de huidige generatie wel goed zit. 'Als ik zie wat we tijdens de coronacrisis hebben bereikt, hoe bibliotheken ondanks alles toch zo veel hebben kunnen organiseren, daar stond ik echt versteld van, daar mogen we heel trots op zijn.'

Zij denkt niet dat door de afschaffing van de Bibliotheekwet in 2015 de bibliotheken weer terug bij af zijn. Bibliotheken hebben zich de afgelopen eeuw volgens haar wel bewezen. 'In grote steden zoals Mechelen, Gent en Aalst zijn heel straffe projecten. Daar is duidelijk animo om in bibliotheken te investeren.' Wel is het zaak om bibliotheken in kleinere plaatsen te ondersteunen, stelt ze: 'Voor lokale bibliotheken is het een uitdaging dat ze nu hun meerwaarde moeten aantonen aan gemeentebesturen en gebruikers. Dat is iets wat bibliothecarissen lang niet hoefden te doen. De vaardigheden om de bibliotheek te verdedigen om geld te krijgen worden steeds

Foto: VVBAD

Van links naar rechts: Bruno Vermeeren, Rita van de Wiele, Hilde Sels, Veerle Kerstens en Patrick Vanouplines. Zij waren allen betrokken bij de successen, maar ook de 'nederlagen' van de VVBAD.

belangrijker. De uitdaging van de VVBAD is om bibliotheken daarin te versterken.'

Ook op professionalisering blijft de VVBAD actief inzetten: 'Het is onze taak om werkgevers het belang van opleiding en levenslang leren te laten inzien. We onderzoeken nu in welke vorm dat kan, bijvoorbeeld door losse vormingen waar werknemers credits voor kunnen krijgen.'

Een andere grote uitdaging voor de VVBAD anno 2021 is de huidige generatie het voordeel te laten inzien van zich te blijven verenigen, stelt Jessica Jacobs. 'Voor de generatie die stilaan met pensioen gaat lag het meer voor de hand om tijd te maken voor overleg en samenwerking. We moeten laten zien dat de inspanning om samen te werken echt de moeite loont. Er wordt zo veel meer van bibliotheken verwacht. Het is er niet gemakkelijker op geworden. Reden te meer om te investeren in kennisdeling.'

Jessica Jacobs, coördinator bij de VVBAD & hoofdredacteur META

'Meer samenwerking met Nederland'

Wat kunnen Vlamingen en Nederlanders volgens jou van elkaar leren?

We komen heel wat dezelfde uitdagingen tegen. Denk maar aan besparingen, de digitale uitdagingen, nood aan innovatie ... Het is bijzonder leerrijk om van elkaar te zien hoe we hiermee omgaan en daar lessen uit te trekken. Denk maar aan de aanpak van de coronacrisis bijvoorbeeld, dat was een uitdaging waar we allemaal mee geconfronteerd werden en op korte termijn antwoorden op moesten bieden. Wij hebben toen alvast even afgetoetst hoe onze Nederlandse collega's het aanpakten. Daarnaast zijn de bibliotheken in Vlaanderen zeer laagdrempelig: je hoeft voor ons lidmaatschap en activiteiten minder diep in de buidel te tasten. Het in de markt zetten van hun bieb's, daar zijn de Nederlandse bibliotheken dan weer sterker in.

Hoe zou de samenwerking tussen de VVBAD en de Nederlandse organisaties nog beter kunnen?

Ik denk dat we gerust meer gezamenlijke netwerkmomenten en studiedagen kunnen uitwerken. Dit over allerlei thema's en met diverse organisaties. In november staat alvast een bezoek aan de LocHal Tilburg op ons programma.

Foto: VVBAD

DE BIBLIOTHEEK VAN DE TOEKOMST

WERKPLEK
VOOR CURSISTEN

e inclusie
SAMENWERKEN MET VERSCHILLENDE

PUBLIEKSWERKPLEK
VOOR FREELANGERS
EN STUDENTEN

ALLE PUBLIEKSWERKEN
VEILIG BINNEN ÉÉN
CLOUD-OPLOSSING!

PUBLIEKE WERKPLEKKEN
VOOR LEDEN

EID

RFID

VOOR IEDEREEN DIE
ALLEEN BELASTINGAANGIFTE
WIL DOEN

Federale
Overheidsdienst
FINANCIEN

Belastingdienst

Een flexibele publiekswerkplek is tegenwoordig zeer belangrijk binnen de bibliotheek. Deze publiekswerkplekken dragen veel bij aan de functie van een bibliotheek, nu en in de toekomst.

Daarom heeft BeeSmart een softwarepakket ontwikkeld door middel van een **CLOUD-oplossing**. Door deze oplossing kan iedereen op elke werkplek **veilig inloggen** met de eID, ledenpas of bezoekerspas. Verder is er de mogelijkheid om verschillende profielen aan te maken. Hiermee kan de bibliotheek haar bezoekers en leden een publiekswerkplek aanbieden die bij de wensen en behoeften van een gebruiker past.

Naast de publiekswerkplek is ook de werkplek voor de **bibliotheekmedewerkers gebruiksvriendelijk ingericht**. Door middel van een medewerkerspas krijgt de medewerker toegang tot de personeelsomgeving met de bijbehorende applicaties. Dit is mogelijk op elke publiekswerkplek binnen de bibliotheek!

BeeSmart®
ict solutions

Maak een afspraak en kom er achter wat BeeSmart kan betekenen voor jullie toekomst!

088-2337680 - info@beesmart.nl - www.beesmart.nl
sales@beesmart.be - www.beesmart.be

odv interieur –
architecten

Wij ontwerpen en realiseren frisse interieurs waarin ruimte ontstaat voor activiteiten die bijdragen aan de brede maatschappelijke opgaven van de bibliotheek.

In nauwe samenwerking met opdrachtgevers, gebruikers en andere partijen komen we tot het beste resultaat.

Wij zijn een proactieve partner **voor alle bibliotheken**, van klein tot groot in meters en budget. We ontwerpen realistisch, maar met ambitie.

Onafhankelijk,
persoonlijk en
betrokken.

de Bibliotheek Barneveld

odv-interieurarchitecten.nl

van concept tot realisatie

Het Jong Bibliotheek Netwerk bestaat vijf jaar
en dat we vieren we graag met jullie allemaal!
Zowel jong als oud is welkom.

Save the date:
op donderdag
16 juni 2022
vieren we in de OBA
ons feestelijke
congres!

Een dag vol inspiratie,
ontmoeting en het
gezamenlijk nadenken
over de toekomst van
de bibliotheekbranche.

Houd onze website
www.jongbibliotheeknetwerk.nl
in de gaten.

Dromen en praktijkvoorbeelden tijdens Cubiss-bijeenkomst over publieksbereik

Contact met doelgroepen: van verbreding naar verdieping

Hoe breder de maatschappelijke functie van de bibliotheek wordt, des te meer verschillende doelgroepen je potentieel kunt bereiken. Hoe je van die potentie werkelijkheid maakt, leerden aanwezigen van de bijeenkomst *Vergroot je publieksbereik met CRM op 13 oktober in de Venlose bibliotheek en digitaal*.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO: DE BIBLIOTHEEK VENLO

Peter van Eijk, directeur-bestuurder van POI BiSC, roept het bij aanvang van de bijeenkomst nog maar eens in herinnering: in de Netwerkgenda hebben we als sector onze handtekening gezet onder de ambitie de transitie te maken van vier miljoen leden naar acht miljoen verbondenbibliotheekgebruikers. Dat is een 'marathon-opgave,' zoals hij het zelf beschrijft, 'waarvan de eerste kilometers op dit moment worden gemaakt'. Deze ochtend in de Bibliotheek Venlo, tevens te volgen via een livestream, geeft een inzicht in de ervaringen die tijdens die beginstappen zijn opgedaan.

Nieuwe doelgroepen

Als gastvrouw heeft de Venlose bibliotheekdirecteur Geja Olijnsma die stappen van dichtbij meegemaakt. Het beleidsplan van de

De laatste jaren trekt de Venlose bibliotheek steeds meer nieuwe doelgroepen aan. Denk bijvoorbeeld aan de studenten en scholieren die in de bibliotheek in opmerkelijke concentratie over hun laptop gebogen zitten, maar ook aan de jonge bezoekers van ontdekplaats PLEK3 en hun ouders.

bibliotheek bevat twee dromen: alle Venlose kinderen van nul tot achttien jaar een rijke leesomgeving bieden, of ouders en verzorgers daar nu de ruimte voor creëren of niet, en de Venlose bibliotheek neerzetten als een Huis van Informatie – niet alleen via de collectie, maar ook in de vorm van een rijke programmering. Met die ambities bereikt de Bibliotheek Venlo al veel van de inwoners in haar werkgebied: samen waren zij in coronajaar 2020 goed voor ruim twintigduizend abonnementen, tweehonderdduizend fysieke bezoeken en bijna vierhonderdduizend uitleningen. Dat zijn grote getallen, maar het meest van belang zijn de mensen achter die cijfers, benadrukt Olijnsma. De laatste jaren trekt de Venlose bibliotheek steeds meer nieuwe doelgroepen aan. Denk bijvoorbeeld aan de studenten en scholieren die in de bibliotheek in opperste concentratie over hun laptop gebogen zitten, maar ook aan de jonge bezoekers van ontdekplaats PLEK3 en hun ouders. Die bereik je alleen door hen heel gericht te benaderen, beseft Olijnsma. ‘We hebben allerlei gegevens van onze gebruikers, maar we doen er nog te weinig mee. Al die jongeren die hier in en uitlopen, maar ook de mensen die cursussen bij ons volgen en andere activiteiten bezoeken. Dat zijn grote groepen die weliswaar geen abonnement hebben, maar waarvoor we wel veel kunnen betekenen.’

Schat aan informatie

Dat geldt ook voor de onderwijsprofessionals die in toenemende mate aan de bibliotheek verbonden zijn, weet specialist Tess Holtermans. In haar uitleg over de inzet van *customer relationship management* op *business to business*-gebied benadrukt zij het belang van gericht communiceren. ‘Waar we bij de Bibliotheek Venlo aanvankelijk dezelfde nieuwsbrief naar alle relaties stuurden, spitsen we die nu direct toe op verschillende doelgroepen op tactisch, strategisch en operationeel niveau. Directeuren, leerkrachten en leesconsulenten hebben allemaal andere informatie van ons nodig, evenals samenwerkingspartners in de kinderopvang, het primair onderwijs en op de middelbare school.’ In het kader van de samenwerking met het CRM-team van BiSC-Cubiss besloten ze een pilot te starten met een concreet doel: meer leescoördinatoren naar de bijeenkomsten van de bibliotheek trekken. ‘We werken structureel samen met zo’n veertig basisscholen. De leescoördinator is op die scholen de ambassadeur van ons leesbeleid. We wilden dat minstens twintig van de veertig aanwezig zouden zijn bij onze vorige bijeenkomst en dat zij bij de evaluatie minstens een 7,5 zouden geven.’ Daartoe besloot Holtermans een op hen toegespitste mailing vorm te geven in een herkenbaar bibliotheekformat. ‘We hielden goed bij naar wie we de uitnodiging verzonden, wie al had gereageerd en wie we nog een reminder konden sturen. Zo’n herinneringsmail werkt ontzettend goed, leerden we: daardoor verdubbelde het aanmeldingen-aantal, waardoor we ons vooraf gestelde doel bereikten. Doordat we precies konden zien wie wanneer onze mails opende en waarop vervolgens werd geklikt, kregen we een schat aan informatie.’

Voor en door jongeren

Je communicatie zo goed mogelijk afstemmen op je doelgroep – het klinkt community librarian Lotte Kok niet vreemd in de oren.

De afgelopen anderhalf jaar richtte zij bij de Bibliotheek Venlo een community van studenten in die haar hielpen het aanbod van de bibliotheek zo goed mogelijk bij hen te laten aansluiten. Daartoe nam ze aan het begin van 2020 een enquête bij de doelgroep af: hoe ziet de ideale bibliotheek er in hun ogen uit? Naar aanleiding van de antwoorden vormden Kok, samen met haar collega’s en het CRM-team van BiSC-Cubiss, focusgroepen, die zich richtten op drie pijlers van het aanbod voor jongeren: *BiebWerkt*, *BiebVerbindt* en *BiebInspireert*. Langs deze lijnen ontwikkelden ze een breder aanbod op het gebied van studie, ontmoeting en programmering. Inmiddels kent de Venlose bibliotheek een gameavond, een podcast en een boekenclub door jongeren, die allemaal mede voor en door de community worden georganiseerd.

Tijdens een afsluitend panelgesprek sluiten naast Peter van Eijk en Geja Olijnsma ook Erno de Groot, directeur van de Bibliotheek Eemland, Henk Snier, directeur-bestuurder van Cubiss, en Cyril Crutz, directeur-bestuurder van Biblioplus en voorzitter van de marketingcommissie van de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB), aan. ‘We moeten als bibliotheken niet zozeer op zoek naar nieuwe doelgroepen’, aldus De Groot. ‘We moeten het contact met onze bestaande doelgroepen verbeteren.’

Contact vasthouden

POI’s kunnen daar goed bij helpen, ziet Snier. ‘Het vraagt om omdenken, nieuwe proposities bedenken en de veilige haven verlaten, maar we weten dat het kan. We kunnen alle pilots waarover we tijdens deze ochtend hebben gehoord breder uitrollen. We mogen niet vergeten welke grote stappen we al hebben gezet: we hebben vier van de acht miljoen Nederlanders die we zo graag willen bereiken al binnen.’ Die verdubbeling staat ook centraal in de nieuwe merkstrategie, benadrukt Crutz. ‘In die strategie staat de breedheid van de bibliotheek centraal, opgedeeld in vijf pijlers: de drie convenantsdoelen plus ontmoeting en collectie. We moeten als sector nadenken over de kernprogramma’s die we aan die lijnen willen verbinden.’

Olijnsma ziet de kracht in van het bedienen van kleine, specifieke groepen. ‘Het vraagt weliswaar om veel menskracht, maar je ziet wel dat aanbod en vraag beter op elkaar zijn afgestemd. We zien hier allemaal het belang van in – het kost ons alleen iets meer tijd. Ik ben trots op de projecten die we op die manier tot nu toe hebben neergezet.’

Wie zijn de publieksgroepen waarop bibliotheken zich op deze manier kunnen richten? En hoe zorgen we ervoor dat zij zich ook op de langere termijn verbonden blijven voelen met de bibliotheek? Dat zijn de uitdagingen voor de komende kilometers, besluit Van Eijk. Voor nu ligt de uitdaging in het vinden van de verbinding met de juiste doelgroepen via de routes waar de bibliotheek hen het beste bereikt.

Naschrift

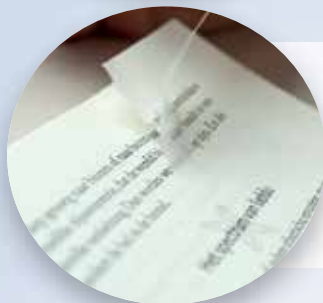
Videobeelden en algemene informatie over de bijeenkomst *Ver-groot je publieksbereik met CRM* is te vinden via de verkorte link: tinyurl.com/r3ndc4ce

FILMOLUX® BOEKVERZORGING

BOEKBESCHERMING

filmolux® zelfklevende boekbeschermfolies verlengen de levensduur van uw boeken, beschermen tegen vuil en maken een eenvoudige reiniging mogelijk. De kleuren van de beschermde omslagen zijn bijzonder helder door de glanzende boekbeschermfolie. Wij werken met oplosmiddelvrije, verouderingsbestendige en blijvend elastische acrylaatlijmen, waarbij wij er nauwlettend op toezien dat alle grondstoffen vrij zijn van schadelijke additieven en dat zij gekenmerkt worden door een uitstekende verouderingsbestendigheid.

BOEKREPARATIE

Boeken die regelmatig uitgeleend worden lopen op den duur schade op. Gescheurde of uitgescheurde pagina's, gebroken randen, beschadigde katernen en gebroken boekruggen kunnen gemakkelijk en bijna onzichtbaar worden gerepareerd met filmoplast® zelfklevende papier- en textieltapes. Deze tapes zijn state-of-the-art voor het conserveren van papiervezels en voldoen zelfs aan de hoge eisen van musea en archieven.

APPARATUUR & ACCESSOIRES

Voor een optimale verwerking van Neschen producten bieden wij een grote verscheidenheid aan kleine en grote accessoires om de verwerking van Neschen producten te vergemakkelijken en aan te vullen. Het assortiment varieert van boek lamineermachines voor het snel én efficiënt kaften van boeken, tot handige gereedschappen voor het professioneel aanbrengen van beschermfolies en reparatietapes zoals vouwbeneden en boekrakels.

**VRAAG NU ONZE
NIEUWE CATALOGUS AAN!**

NESCHEN

Verkrijgbaar bij:

FILMOLUX Benelux BV
Gotlandstraat 44
7418 AX Deventer
Nederland

T +31 (0)572 346 000
E info@filmolux.nl
W www.filmolux.nl
W www.neschenwebshop.nl

 FILMOLUX
we take care

Professor S. en de gestolen breinbril door Erik Scherder en Fred Diks (2020)

‘Het is een spannend avontuur, maar het komt goed!’

Ik heb *Professor S. en de gestolen breinbril* gelezen. Je leert in dit boek veel over je brein. Het boek is een vervolg op *Professor S. en de verslaafde koning*. Dat boek heb ik ook gelezen. Het boek over de breinbril gaat over dat er een nieuw jongetje in de klas komt dat heel goed kan tennissen.

Zhe en Brain gaan bij een training kijken van Tycho. Dat is de nieuwe jongen in de klas. Na de training gaan ze naar professor S. Maar ze krijgen een berichtje dat er een inbreker is en dat ze de politie moeten bellen. Dat doen ze, maar professor S. wordt ontvoerd. De inbreker neemt ook een paar breinbrillen mee. Met breinbrillen kun je kijken in iemand anders zijn hersenen. Het is een spannend avontuur, maar het komt goed.

Mijn favoriete persoon in het boek is Marloes. Zij is een meisje dat kan liplezen. Zij helpt ook mee om professor S. weer te vinden. Ik vind haar zo leuk en gaaf omdat ze kan liplezen omdat ze doof is.

Ook is er een hondje, dat heet Pavlov, en dat is heel schattig. Het doet soms een beetje raar en dat is heel grappig. Naast het verhaal zijn er ook leuke testjes in het boek. Ook zijn er uitlegstukjes. Die heb ik wel een paar keer overgeslagen. Die stukjes hadden te kleine lettertjes en ze waren een beetje moeilijk. Maar de testjes vond ik wel leuk.

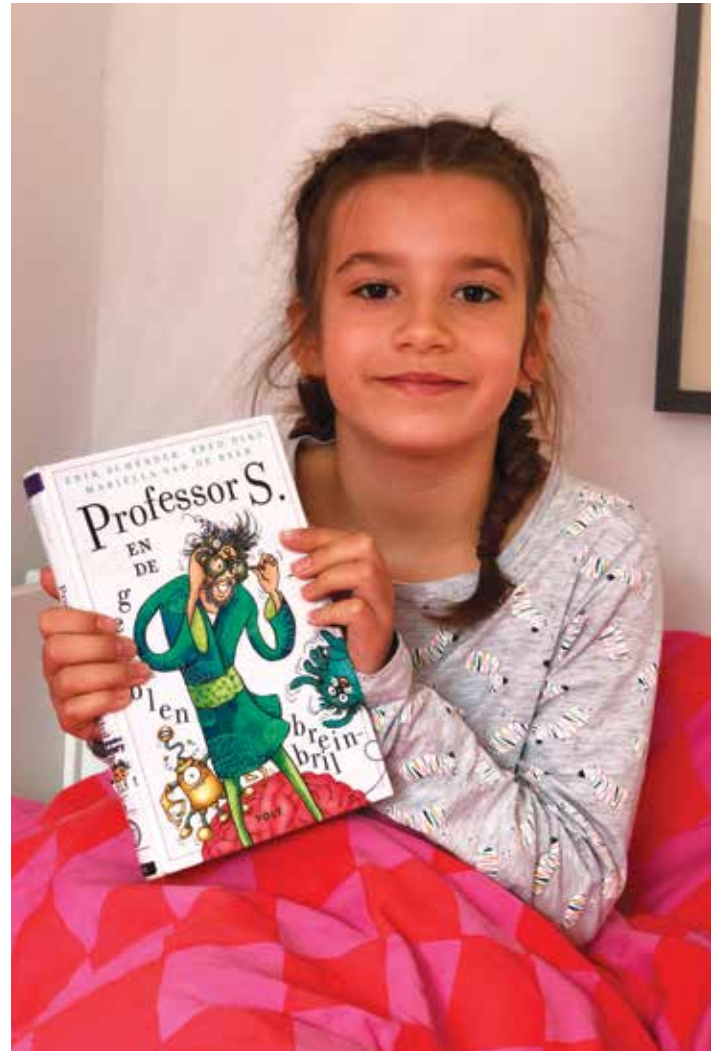
Het boek is wel een aanrader als je van lezen houdt. Ik lees zelf het liefst in bed voordat ik ga slapen. Ik mag van papa en mama dan altijd nog een halfuurtje lezen. Ik vind lezen heel leuk en sla dus geen avond over! Alleen als ik héél erg moe ben.

Professor S. is leuk, maar ik vind alle boeken wel mooi. Als ik maar één boek zou mogen aanraden, wordt het *Mathilda* van Roald Dahl omdat ik meisjes die heel goed in iets zijn heel leuk vind. En Mathilda is heel goed in lezen! Ik vind dat ik wel een beetje op haar lijkt. Gelukkig zijn mijn ouders niet gemeen hoor!

Naschrift

Omdat Roos pas acht jaar oud is, kreeg ze hulp van haar moeder bij het schrijven van deze recensie. Een recensie laten schrijven door zo'n jong meisje bleek nog wel een pittige uitdaging. De redactie heeft geprobeerd om het taalgebruik van Roos zo veel mogelijk te behouden. Daarom is deze recensie vrij kort en 'meisjesachtig' geschreven.

Dit was de laatste aflevering van de rubriek *Wat leest de bibliotheekbezoeker?*

Naam: Roos De Weerd (8).

Beroep: basisschoolleerling.

Bibliotheek: De Plataan in Den Hoorn.

Bibliotheeklid: Ja, sinds ik zelf kan lezen.

Hoe vaak kom je in je bibliotheek? Nu met corona is het wel lastig, maar ik kom er wel vaak.

Wat leen je zoal? Veel boeken van schrijvers als Roald Dahl, Thea Stilton en Geronimo Stilton. Maar ook de delen van *De Waanzinnige boomhut* (door Andy Griffiths en Terry Denton), *Dolfje Weerwolfje* (door Paul van Loon), *Niek de Groot* (door Lincoln Peirce) en *Tom Groot* (door Liz Pichon).

Mening over jouw Bibliotheek: Weet ik niet precies. Wel leuk. Ze hebben veel boeken.

Neem je wel eens deel aan activiteiten? Nu met corona niet.

Sabine Tielenius Kruythoff, directeur-bestuurder de Bibliotheek Salland

‘Wat ik doe, wil ik goed doen’

Sabine Tielenius Kruythoff mag dan pas net directeur zijn, ze deed al in verrassende sectoren ervaringen op die haar helpen om zich thuis te voelen in haar functie. Zowel bij zichzelf als in de bibliotheekbranche is ze op zoek naar de balans tussen steeds weer willen innoveren en niet te streng voor jezelf zijn.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Wat is je achtergrond?

Ik kom uit een klein plaatsje in de regio Salland. In mijn jeugd maakte ik al veel gebruik van de bibliotheek, maar ik had nooit kunnen bedenken dat ik er ook zou gaan werken. Na de middelbare school startte ik met de opleiding Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische Technieken: een studie die me alles heeft geleerd over de beeldvorming en behandeling in de radiodiagnostiek, echografie, nucleaire geneeskunde en radiotherapie. Daar valt bijvoorbeeld het maken van röntgenfoto's onder, maar ook de bestraling bij kankerpatiënten. Na die opleiding ben ik in het UMCG in Groningen gaan werken. Ik was daar al bezig met het begeleiden van studenten, maar toen de opleiding die ik elders had gedaan ook in Groningen werd gestart, startte ik naast mijn reguliere werk in het ziekenhuis ook met lesgeven. Ik had een tijdje twee werkgevers voordat ik de volledige overstap naar het onderwijs maakte. Om in het hoger onderwijs te werken, moest je destijds een masterdiploma op zak hebben. Ik heb toen een masteropleiding in de pedagogiek gevolgd. Daar zat ook een groot deel verandkunde in. Hoewel ik dat toen al heel leuk vond, kon ik nog niet bevroeden dat dat me bij latere functies zo van pas zou komen – ook bij de bibliotheek.

Hoe kwam je bij de bibliotheek terecht?

We woonden destijds in Groningen, maar het platteland van Salland begon toch weer te trekken. Toen we verhuisden, ging ik ook op zoek naar een andere baan. Er kwam toen, in 2013, een vacature voorbij bij de bibliotheek in Raalte, als programmamanager Jeugd & Onderwijs. De bibliotheek was toen al in transitie van uitleenbibliotheek naar maatschappelijke organisatie. Dat sloot perfect aan bij de opleiding die ik eerder had gevolgd. Toen in het voorjaar van dit jaar onze directeur besloot een andere carrièrestap te gaan zetten, zei ze: Sabine, denk er eens over

na of je mij misschien wilt opvolgen. Ik had toen juist net besloten minder te gaan werken: de combinatie van jonge kinderen, penningmeester bij de scoutingvereniging, administratieve klussen voor het bedrijf van mijn man en de behoefte aan vrije tijd vond ik best een uitdaging naast een 36-urige werkweek. Toch werd ik vanuit mijn omgeving van harte aangemoedigd om toch over de suggestie van de toenmalige directeur na te denken. Ik begreep toen steeds beter dat ik eigenlijk al een tijdje op zoek was naar een nieuwe uitdaging. Ook de kinderen zeiden heel volwassen: mama, kies voor jezelf, we zijn groot genoeg om alleen thuis te blijven. Dat was het laatste duwtje in de rug dat ik nodig had. Het lijkt misschien een omweg die ik heb afgelegd, zo van de zorg via het onderwijs naar de bibliotheeksector, maar eigenlijk liggen die drie branches heel dicht bij elkaar. In deze sectoren werken allemaal zorgzame mensen met hart voor de zaak én de maatschappij.

Het besturen van een organisatie vind ik ontzettend leuk, merk ik nu. Eerder heb ik daar hapjes van mogen nemen: bij de scoutingvereniging komt bijvoorbeeld ook het bestuur op de vrijwilligers neer. Ook in het onderwijs ben ik betrokken geweest bij verschillende transitie's. Daar heb ik ook veel uitgehaald.

Hoe zou je je leiderschapsstijl typeren?

Ik vind het mooi dat ik de voorwaarden kan creëren om mensen aan de slag te laten gaan. Als programmamanager had ik al een team onder me dat ik op die manier probeerde te prikkelen. Ik vind coachend leiderschap ontzettend belangrijk. Wanneer een medewerker op de juiste plek zit, wordt één plus één drie. Soms vinden mensen hun functie heel leuk, maar zie je ook dat ze niet de juiste competenties hebben. Als je dat gesprek samen voert en op zoek gaat naar een nieuwe plek in de organisatie, komt daar altijd iets moois uit – ook als dat betekent dat je mensen moet laten gaan. Ik heb nog wel eens telefoontjes gekregen om me te bedanken dat ik ze op het goede pad heb gezet. Een van mijn valkuilen is dat ik ontzettend perfectionistisch ben. Ik heb steeds meer geleerd dat los te laten. Er zijn meerdere wegen die naar Rome leiden, weet ik nu. Als iemand een andere route wil bewandelen, ben ik in staat om die ruimte te geven. Voor mij is het best een uitdaging om dat uit handen te geven, maar ik doe het met steeds meer gemak. Wat ik doe, wil ik goed doen. In mijn functie kom ik met steeds weer nieuwe zaken in aanraking – het afsluiten van verzekeringen voor het personeel, bijvoorbeeld. Ik wil het helemaal snappen voordat ik een besluit neem, dus dat zorgt soms voor lange werkdagen. Ook moet ik oppassen dat ik

Foto: Gerard Vrakking

Sabine Tielenius Kruythoff: 'Je hebt maar één leven, en dat moet je ten volle benutten. Als er een kans voorbijkomt, moet je die pakken.'

de lat niet te hoog leg voor het team om me heen. Dat gaat met vallen en opstaan – het lukt steeds beter.

Op welke prestatie ben je het meest trots?

Als programmamanager Jeugd & Onderwijs heb ik een aantal vernieuwingen doorgevoerd. We deden eigenlijk al heel lang hetzelfde, omdat het nu eenmaal zo ging. Toen ons team begon te groeien, besloot ik: we moeten even pas op de plaats maken en kijken waar we staan. We hebben een heel herzieningstraject gedaan, in samenspraak met ons lokale en landelijke netwerk, waarbij we terug zijn gegaan naar de basis. Willen we alle kinderen bereiken of ook subdoelgroepen? Wat doen we wel en wat doen we niet? We richten ons primair op digitale geletterdheid en leesbevordering, en raken daarbij ook aan bijvoorbeeld cultuureducatie. Dat hebben we allemaal met elkaar uitgezocht, aansluitend bij de curriculumvernieuwing die toen in het onderwijs gaande was. We zijn toen met best wat zaken gestopt, maar we hebben ook veel mooie nieuwe programmaonderdelen opgestart. We hadden altijd goed in ons hoofd hoe ons meerjarenplan eruitzag. We beschreven wel wat we deden, maar hoe we het deden, zat in ons hoofd. Nu maken we ook daar heldere werkplannen voor, met goede prestatie-indicatoren. Daar hielp de herziening binnen ons team enorm bij.

Is werken bij de bibliotheek anders dan in andere sectoren? Wat is het verschil?

Innovatie. Toen ik wegging uit het hoger onderwijs, gaven mijn collega's me bij het afscheidsetentje een verkleedset met een streng brilletje en een knotje – dat was het beeld dat zij hadden van de plek waar ik naartoe ging. Nu ik daarop terugkijk, moet ik daarom lachen: we zijn zo druk bezig onszelf telkens weer opnieuw uit te vinden. In de branche vinden we dat we nog meer vraaggestuurd moeten werken, maar we moeten niet vergeten dat we dat al veel meer doen dan in andere branches. Ook in het hoger onderwijs probeerden we in gesprek te gaan over wat nodig was om studenten op te leiden voor de praktijk, maar hoe vaak deden we dat nu echt? Toch denk ik niet dat we te streng voor onszelf zijn. Alleen door kritisch te zijn, kunnen we onszelf blijven ontwikkelen. We hebben nog veel te winnen, bijvoorbeeld op het gebied van ons imago. Mensen moeten nog steeds leren dat we meer zijn dan alleen die boekenuitleen. Desondanks mogen we onszelf ook een schouderklopje geven: we zijn echt goed bezig. Ik heb zo veel respect voor onze medewerkers in de frontoffice, die al tientallen jaren in de bibliotheek werken. Die hebben zo veel transities doorgemaakt in de afgelopen jaren – ik vind het heel bijzonder hoe ze dat hebben gedaan.

Ben je meer een denker of een doener?

Een denker. Overduidelijk. Als student was ik dat al. Ook in mijn eerste jaren als programmamanager kon ik in dat denken blijven vastzitten. Nu weet ik: pas als je in beweging komt, kun je ook bijsturen. Dat betekent soms dat je verkeerde beslissingen neemt en keihard onderuitgaat. Dat is dan zo – daar leer je ook weer van. Als programmamanager vond ik het bijvoorbeeld zo belangrijk dat we goed aansloten bij het onderwijs, dat we ook alle

methodes die zij hanteerden goed moesten begrijpen. Ik vroeg dat niet alleen van mezelf, maar ook van mijn team. Nu weet ik: je hebt geen drie kantjes aan uitwerkingen nodig, je redt het ook met de korte samenvatting. Anders komen we aan ander werk ook niet toe.

Heb je hobby's?

Ik lees heel veel. Iedere avond in bed sla ik een boek open. Ik houd enorm van Scandinavische thrillers. Die heb ik nodig om mijn hoofd leeg te krijgen. Daarnaast houd ik er enorm van om met vrienden te zijn. Toen we elkaar na de coronacrisis weer zagen, zijn een vriendin en ik elkaar huilend in de armen gevallen. Een andere grote hobby van me is Formule 1. Ik ben al op jonge leeftijd met mijn man samengekomen. Hij keek met vrienden altijd al naar Formule 1. Inmiddels ben ik fanatieker dan mijn wederhelft. Als er een kwalificatie of race is, weten vrienden: bij ons hoeft je niet aan te bellen. We volgen het liefst ook de trainingen en gaan er 's nachts voor ons bed uit. Het liefst zou ik heel vaak naar de races gaan, maar ze zijn jammer genoeg behoorlijk prijzig. Ik vond het heel mooi dat Nederland dankzij Zandvoort na jaren eindelijk weer op de kaart stond. Toch piekerde ik er niet over om erheen te gaan. Sinds Max Verstappen in de race is, is er een nieuw type fans naar de baan gekomen: een type dat andere rijders uitloeft. Als hij uit de race valt, stromen de tribunes leeg. Ik kan als diehard-fan nog steeds erg genieten van de sport, maar dat drukt de pret toch een beetje.

Ik geloof heilig in de systeemtheorie: als je aan één touwtje trekt, verandert alles. Dat geldt ook voor de Formule 1: alles hangt met elkaar samen, van de bandenwissels tot het wegdek. Je doet het met elkaar als team. Dat zie ik ook in mijn werk en privéleven.

Wat je is je favoriete vakantiebestemming?

Ik ben enorme fan van Kroatië. Het heeft alles: zee, bergen, prachtige eilanden. We zeiden vroeger altijd tegen elkaar: we gaan nooit twee keer naar dezelfde plek, maar inmiddels gaan we al jaren naar dezelfde camping. We hebben daar inmiddels ook een vriendenkring opgebouwd. Het is er prachtig: lekker dobberen op een bootje in het water, zwemmen tussen de dolfijnen. We gaan altijd met de auto met de caravan erachter, terwijl we vroeger altijd riepen dat we dat nooit zouden doen. Telkens ontdekken we weer nieuwe prachtige plekken.

Heb je een lievelingsboek of -film?

Lezen moet voor mij vooral ontspannend zijn. Ik ben niet zo van de hoogstaande literatuur of van de non-fictie. Qua films houd ik vooral van actie – met de kinderen hebben we onlangs alle delen van *The Fast and the Furious* gekeken. Ik kijk weinig televisie. Als ik er al aan toekom, kijk ik naar series op Netflix. Daar heb ik de laatste tijd, met deze nieuwe functie, wat minder tijd voor. *24* en *La Casa de Papel* zijn mijn favorieten. Ook psychologische thrillers vind ik interessant, het liefst uit Scandinavië.

Levensles?

Je hebt maar één leven, en dat moet je ten volle benutten. Ik ontwikkel me steeds verder, en daar geniet ik van. Als er een kans

voorbijkomt, moet je die pakken. Daarom zit ik nu ook in deze functie: ik heb niet gekozen voor de veiligheid, maar voor een nieuwe stap. Vertrouw erop dat je de kansen die je krijgt niet voor niets krijgt. Die heb je nodig om verder te komen in het leven. Zo

heb ik het ook gedaan, ook in vorige functies: ik heb steeds weer kansen gekregen, waardoor ik me weer verder kon ontwikkelen. Daar heb je zelf verantwoordelijkheid voor: je moet zelf zaden strooien zodat je later tussen de bloemen kunt lopen.

Foto: uit privécollectie

Sabine, hier op de foto met haar gezin in een natuurpark in Kroatië. 'Ik ben enorme fan van dat land. Het heeft alles: zee, bergen, prachtige eilanden. We zeiden vroeger altijd tegen elkaar: we gaan nooit twee keer naar dezelfde plek, maar inmiddels gaan we al jaren naar dezelfde camping.'

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2021

NOV-DEC

26/11 BASISOPLEIDING GO MEDIACOACH

26/11 ZOEKEN VAN BEELD & GELUID

29/11 KLANTGERICHTE E-MAILS SCHRIJVEN

30/11 OPDRACHTGEVERSCHAP EN REGIEVOERING

01/12 INTERNET ZOEKTECHNIEKEN (BASIS)

03/12 VISUALISEREN VAN KENNIS

03/12 ONLINE PRESENTEREN

07/12 ROMADVIES

09/12 MARKETING VAN INFORMATIEDIENSTEN

10/12 INFOGRAPHICS MAKEN

NOG WEL OPLEIDINGSBUDGET, MAAR GEEN
PASSENDE OPLEIDINGSACTIVITEIT IN DIT OVERZICHT?
DENK DAN EENS AAN DE GO STRIPPENKAART.
KOOP NU EEN TEGOED EN BESTEED HET IN 2022!

ADVERTORIAL

Onderlinge verbonden technologieën voor de gemeenschap van morgen

Hoe blijft een bibliotheek in topvorm voor de toekomst? En hoe kan ze de bevolking bereiken, ook op de langere termijn? Om als openbare bibliotheek nu en in de toekomst de uiteenlopende maatschappelijk relevante taken te kunnen vervullen, zijn flexibele technologische concepten en een eigentijdse strategie nodig. Dit opent nieuwe praktische mogelijkheden voor de bibliotheek.

Gezien de digitalisering en toenemende vorming van netwerken in de samenleving zijn ook bibliotheken gedwongen om hun dienstverlening te moderniseren en verbreden. De sterk toegenomen behoefte aan digitale media en virtuele communicatie tijdens de pandemie zijn duidelijke signalen hiervan: onze samenleving vraagt om deze nieuwe technologieën en verwacht dat bibliotheken hier flexibel op inspelen. Dit blijkt wel uit de allesomvattende concepten die bezoekers toegang bieden tot de aantrekkelijke en veelzijdige mogelijkheden van de bibliotheek. Denk bijvoorbeeld aan zelfbediening, onbemande en verruimde openingstijden, apps en het gebruik van de eigen smartphone en de integratie van analoge en digitale diensten.

Het is ideaal als de technologieën voor al deze diensten op harmonieuze en gebruiksvriendelijke wijze samenwerken als één totaaloplossing. open+ van Bibliotheca is een centraal onderdeel van deze naadloos werkende oplossing.

Open Library als recept voor succes

Flexibiliteit bij de openstelling en het gebruik van de bibliotheek, zowel ruimtelijk als qua tijd, is vandaag de dag belangrijker dan ooit. Bibliotheken gaan hierbij economisch te werk, ook om hun hoogwaardige apparatuur en veelzijdige aanbod maximaal ter beschikking te stellen. Het doel is om open te zijn op de tijden dat het de mensen uitkomt, dus ook buiten de bemande uren. Daarom breidde de bibliotheek van Putten vorig jaar haar wekelijkse openingstijden uit met maar liefst 86% door gebruik te maken van Bibliotheca's open+ oplossing. De inwoners waren enthousiast over de extra uren en de nieuw verworven flexibiliteit. In Nederland en Vlaanderen zijn er inmiddels 15 andere open+ bibliotheken.

Dankzij een betrouwbaar systeem dat de bezoekersaantallen telt en weergeeft, wordt voorkomen dat er te veel bezoekers tegelijk in de ruimtes aanwezig zijn, ook op momenten dat er geen personeel is. Bovendien kan met de nieuwe open+ modules eenvoudig vooraf een tijdslot voor een bezoek aan de bibliotheek worden gereserveerd om wachttijden bij de ingang te vermijden.

 bibliotheca®

www.bibliotheca.com
info-nl@bibliotheca.com
smartlibrariesNL.BE

Bieb SYSTEMEN

Postbus 86, 7440 AB Nijverdal
Telefoon: 050 - 318 60 18
Email: info@biebsystemen.nl
Internet: www.biebsystemen.nl

Bibliotheken hebben de afgelopen jaren ingespeeld op de veranderingen in de markt. Met concepten, zoals in de retail gebruikt, zijn er nieuwe presentatietechnieken ontwikkeld om de consument, de bibliotheekbezoeker, aan zich te binden. Frontale presentatie en tafels maken het veel overzichtelijk en aantrekkelijk om te zoeken naar nieuwe boeken. Net als gebruikelijk in de retail moeten formules worden bijgesteld en aangepast. Wijzigingen moeten het voor de klanten aantrekkelijk maken om steeds weer te komen. Bieb Systemen, onderdeel van Van Keulen Interieurbouw, kan hierbij ondersteunen. Op het gebied van hout, metaal, draad en kunststof beschikken we over veel know how en een hypermodern machinepark.

Van Keulen realiseert wat vormgevers ontwerpen!